

# वार्षिक प्रतिवेदन

आ.व. २०७९/८०



फागुन २०८०



नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

**रेड कार्यान्वयन केन्द्र**

बबरमहल, काठमाडौं

# वार्षिक प्रतिवेदन

आर्थिक वर्ष २०७५/८०



नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

**रेड कार्यान्वयन केन्द्र**

बबरमहल, काठमाडौं

फागुन २०८०

प्रकाशक:

नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय  
रेड कार्यान्वयन केन्द्र बबरमहल, काठमाडौं  
फोन नं. : ०१-५३३९१२६  
इमेल : [info@redd.gov.np](mailto:info@redd.gov.np)  
वेबसाइट : [www.redd.gov.np](http://www.redd.gov.np)

प्रतिलिपि अधिकार ©: २०८०, रेड कार्यान्वयन केन्द्र

आवरण फोटो : सरपट कटान पछि आएका अस्ना प्रजातिका लाश्राहरु, भिमभिमैया सा.व. सैनामैना,  
रुपन्देही

फोटो : यज्ञमूर्ति खनाल

प्रकाशन मिति : २०८०, फागुन

सुशासन (व्यवस्थापन तथा संचालन) ऐन, २०६४ को दफा ४१ बमोजिम सार्वजनिक गरिएको)

## दुई शब्द

रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गत संचालित पहिलो प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रम हो । नेपाल सरकारले आ.व. २०६६।६७ देखि रेडप्लस कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिरहेको छ । हालसम्म करिव १३ वर्षको अवधिमा तयारी चरणमा गर्नुपर्ने विभिन्न क्रियाकलापहरू सम्पन्न भएका छन् । त्यस्तै समृद्धिको लागि वन कार्यक्रम नेपाल सरकार र विश्व बैंकको संयुक्त प्रयासबाट नेपालको मधेश प्रदेश तथा लुम्बिनी प्रदेशमा दिगो वन व्यवस्थापन तथा वन उद्यमहरूलाई प्रवर्द्धन तथा सहयोग परिचालनको लागि वन लगानी कार्यक्रम अन्तर्गत तर्जुमा भएको कार्यक्रम हो । यस परियोजना विश्व बैंकको ऋण तथा अनुदान सहयोगमा नेपाल सरकार तथा विश्व बैंकवचि सन् २०२१ मार्चमा सम्झौता भई वन तथा वातावरण मन्त्रालय, कृषि विकास बैंक र विश्व बैंकले संयुक्त रूपमा कार्यान्वयन गरिरहेको परियोजना हो । रेड कार्यान्वयन केन्द्रले मुख्य गरी यिनै दुई कार्यक्रमको सेरोफेरोमा रहि क्रियाकलापहरू संचालन गर्दै आएको छ ।

कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने सिलसिलामा आ.व. २०७९।८० को प्रगति समिक्षा तथा त्यसबाट प्राप्त गरेका सिकाईहरूलाई अभिलेखिकरण गर्ने कार्यको लागि यो प्रतिवेदन तयार गर्ने जमर्को गरिएको छ । यस वार्षिक प्रतिवेदनमा आ.व. २०७९।८० भए गरेका विवरणहरूलाई लिपिवद्ध रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ । यो पुस्तिका तयार गर्नको लागि मस्यौदा तयार गर्ने उप सचिव श्री यज्ञमूर्ति खनाल, वन विज्ञ श्री पशुपतिनाथ कोईराला र वन अधिकृत श्री सुजस प्रसाद फुयाललाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

यो पुस्तिका तयारी चरणमा योगदान गर्ने उप सचिव श्री शंकर अधिकारी, लेखा अधिकृत श्री सविता रिजाल, वन अधिकृत श्री शान्ता काफ्ले, भू-संरक्षण अधिकृत श्री विष्णु कुमारी अधिकारी र नायव सुब्बा श्री तारा प्रसाद पुन लगायत यस केन्द्रका सबै कर्मचारीहरू र विज्ञज्यूहरू धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ । यसको साथसाथै केन्द्रदेखि स्थानीयस्तरमा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने समुदाय, समूहहरू, सरोकारवालाहरूको सहयोगको लागि विशेष धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु । कार्यक्रम कार्यान्वयनका विभिन्न चरणमा सकारात्मक सहयोग तथा सुझावहरू प्रदान गर्ने वन तथा वातावरण मन्त्रालय, केन्द्रिय स्तरका विभागहरू, केन्द्रहरू, कार्यालयहरू, प्रदेश स्तरका वन तथा वातावरण मन्त्रालय तथा अन्तर्गतका कार्यालय एवं केन्द्रहरूलाई हार्दिक धन्यवाद सहित भविष्यमा समेत सहयोग, सुझाव तथा टिप्पणी निरन्तर प्राप्त हुनेछ भन्ने आशा राखेको छु ।

अन्त्यमा, यस केन्द्र अन्तर्गत संचालित कार्यक्रमहरूको तयारी चरणको अवधिमा नीतिगत निर्देशन तथा अन्य समन्वयकारी भूमिका प्रदान गर्नु हुने वन तथा वातावरण मन्त्रालय, कार्यान्वयनमा सहयोगी निकाय र विश्व बैंकको सहयोगी टोलिलाई विशेष आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

नवराज पुडासैनी  
केन्द्र प्रमुख (सह सचिव)



## प्रतिवेदनको सारांश

वन विनाश रोकने, वनको गुणस्तर खस्किन नदिने, वनको संरक्षण गरी कार्बन सञ्चिति गर्ने, वनको दिगो व्यवस्थापन गर्ने र वन कार्बन सञ्चिति अभिवृद्धि गर्ने क्रियाकलापहरूको समष्टिगत रूप नै रेडप्लस हो । रेडप्लस कार्यक्रम अन्तर्गत देहायका पाँच वटा क्रियाकलापहरू (१) वन विनाशका माध्यमबाट हुने उत्सर्जन न्यूनीकरण, (२) वन क्षयीकरणका माध्यमबाट हुने उत्सर्जन न्यूनीकरण, (३) वन कार्बन सञ्चिति संरक्षण, (४) वनको दिगो व्यवस्थापन, र (५) वन कार्बन सञ्चिति अभिवृद्धि गर्ने पर्दछन् । नेपालले रेडप्लस तयारी चरणका क्रियाकलापहरू आ.व. २०६६।६७ देखि सञ्चालन गरिरहेको छ । वनजन्य पारिस्थितिकीय प्रणालीको कार्बन र गैरकार्बन लाभ अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले वन तथा वातावरण मन्त्रालयले २०७५ मा नेपाल राष्ट्रिय रेडप्लस रणनीति (२०७५-२०७९) कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गत सञ्चालित पहिलो प्राथमिकता प्राप्त (०१) कार्यक्रम हो । यो कार्यक्रम कार्यान्वयनमा विगतका वर्षहरूमा विश्व बैंकको समेत सहयोग रहेको थियो ।

नेपालले सन् २०१८ मा तयार गरेको नेपालको तराई भू-परिधि क्षेत्रका १३ जिल्लाको कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्न लागि रहेको छ । यो कार्यक्रमको उद्देश्य वन विनाश र क्षयीकरणका कारण र प्रभावहरू घटाई दिगो वन व्यवस्थापन गर्दै कार्बन उत्सर्जन कटौती र कार्बन सञ्चिति वृद्धि गरी कार्बन व्यापारबाट नेपालले लाभ लिने रहेको छ । नेपालको तराई भू-परिधि क्षेत्रका १३ जिल्लामा कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरी सन् २०२४ सम्म करिब ९० लाख टन कार्बन डाईअक्साइड ग्याँस उत्सर्जन कम गरी भुक्तानी लिने गरी विश्व बैंकसँग कार्बन व्यापार सम्झौता भै अन्तर्राष्ट्रिय भुक्तानी लिने गरी पहिलो उत्सर्जन न्यूनीकरण अनुगमन प्रतिवेदन पेश गरेको छ ।

आर्थिक वर्ष ०७९।०८० मा रेड कार्यान्वयन केन्द्र मार्फत् मुख्य गरी रेडप्लस कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि सहयोग पुग्ने किसिमका अन्तिम चरणका विभिन्न क्रियाकलापहरू र समृद्धिको लागि वन कार्यक्रमतर्फ तयारी चरणका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिएको थियो । रेडप्लस तथा समृद्धिका लागि वन कार्यक्रम दुवैतर्फ गरी आ.व. ०७९।०८० मा निम्न बमोजिमको प्रमुख क्रियाकलापहरू सम्पन्न भएका थिए ।

आ.व. २०७९।८० मा सम्पन्न अन्य क्रियाकलापहरूमा खासगरी उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम लागू भएका जिल्लाका भौतिक पूर्वाधार पोष्ट, गार्डपोष्ट, शौचालय मर्मत सुधार,

मेशिनरी औजार खरिद अन्तर्गत ल्यापटप र ए.सि. खरिद, फर्निचर एवं फिक्सर खरिद, क्यालेण्डर, डायरी, स्पाईरल नोटबुक छपाई, आयोजनाको भौतिक संरचना मर्मत तथा सुधार, आयोजना कार्य कक्षको मर्मत सुधार, विशेषज्ञ परामर्शदाताको नियुक्ति, आयोजनाको सङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय तहको समन्वय बैठक सञ्चालन, आयोजनाको निर्देशक समितिको बैठक सञ्चालन, काष्ठ प्रविधिको विकास, विस्तार र उपयोग सम्बन्धित उद्यम, उद्यमी, विज्ञ, विकासकर्ता आदिसँग अन्तरक्रिया, खानेपानी संरचना निर्माण, भवनहरुको आन्तरिक मर्मत सुधार तथा रङ्गरोगन, सूचना प्रणाली नविकरण सम्बन्धी कार्यहरु सञ्चालन गरिएका थिए ।

आ.व. २०७९।८० को वार्षिक स्वीकृत योजनामा समावेश क्रियाकलापहरु कार्यान्वयनका लागि रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रमतर्फ कूल रु. १३ करोड ७५ लाख र समृद्धिका लागि वन कार्यक्रमतर्फ कूल रु. ८ करोड १८ लाख गरी जम्मा रु. २१ करोड ९३ लाख बजेट विनियोजन भएको थियो । त्यसमध्ये रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रमतर्फ कूल रु. ८ करोड ४८ लाख ०२ हजार र समृद्धिको लागि वन कार्यक्रमतर्फ कूल रु. २ करोड ७० लाख ०७ हजार गरी कुल रु. ११ करोड १८ लाख ०९ हजार बजेट खर्च भै रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रमतर्फ ६०.९८ प्रतिशत र समृद्धिको लागि वन कार्यक्रमतर्फ ३३.०२ प्रतिशत वित्तीय प्रगति हासिल भएको थियो ।

# विषयसूची

## भाग १ रेडप्लस कार्यक्रम: कार्यान्वयन प्रयास तथा सांगठनिक संरचना

|   |    |
|---|----|
| १.१ पृष्ठभूमि   | १  |
| १.२ रेडप्लस प्रक्रियामा नेपालको प्रयास  | ३  |
| रेडप्लस कार्यान्वयनको लागि सांगठनिक संरचना  | ७  |
| राष्ट्रिय रेडप्लस निर्देशक समिति  | ७  |
| राष्ट्रिय रेडप्लस समन्वय समिति  | ८  |
| रेड कार्यान्वयन केन्द्र   | ८  |
| रेडप्लस सम्बन्धी नीतिगत तथा कानुनी व्यवस्था र रेड कार्यान्वयन केन्द्र                   | ९  |
| बजेट तथा कार्यक्रम शाखा   | ११ |
| जलवायु व्यवस्थापन शाखा  | १२ |
| दूर संवेदन तथा भू-सूचना प्रणाली शाखा  | १३ |
| आर्थिक प्रशासन शाखा   | १३ |
| प्रदेशस्तरमा प्रदेश वन निर्देशनालय अन्तर्गत रेड फोकल डेस्क                              | १४ |
| १.३ समृद्धिका लागि वन परियोजनाको परिचयात्मक जानकारी                                     | १४ |
| परियोजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य  | १५ |
| उद्देश्य  | १६ |
| परियोजनाको प्रमुख लक्ष्यहरू तथा अपेक्षित उपलब्धि  | १६ |
| कार्यान्वयन संरचना  | १६ |
| परियोजना व्यवस्थापन इकाईहरू   | १७ |
| परियोजनाका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा संभागहरू  | १९ |
| समर्पित अनुदान संयन्त्र (Dedicated Grant Mechanism-DGM)                                 | १९ |
| वन उद्यमको सुधार तथा विकासको लागि विशेष कार्यक्रम ऋण परिचालन                            | २० |
| १.४ Lowering Emissions by Accelerating Forest finance (LEAF) Coalition सम्बन्धी जानकारी | २० |
| नेपालमा लिफ गतिविधि   | २१ |
| वन संरक्षण गर्ने राष्ट्रहरूले पुरा गर्नुपर्ने लिफ सम्बन्धी मापदण्डहरू                   | २२ |

## भाग-२ सम्पन्न क्रियाकलापहरूको विवरण

|   |    |
|---|----|
| क. रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम  | २३ |
| १. उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन तथा सञ्चालनका लागि सवारी साधन खरिद                | २३ |
| २. कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण प्रवर्द्धनका लागि विद्युतीय सवारी साधन खरिद                              | २३ |
| ३. वन डडेलो नियन्त्रणका सामग्री खरिद  | २४ |
| ४. खानेपानी संरचना निर्माण  | २४ |
| ५. भवनहरूको आन्तरिक मर्मत सुधार तथा रंगरोगन   | २४ |
| ६. उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम कार्यान्वयन भएका जिल्लाहरूमा पोष्ट, गार्ड पोष्ट, शौचालयको मर्मत सुधार | २४ |
| ७. परामर्शदाताको नियुक्ति   | २५ |



|     |  |    |
|-----|--|----|
| ८.  | कर्मचारी क्षमता विकास तालिम, अध्ययन भ्रमण  | २६ |
| ९.  | NFIS/SIS सम्बन्धी पुनर्ताजगी/अभिवृद्धि तालिम   | २६ |
| १०. | राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय विभिन्न दिवस समारोह तथा गोष्ठी   | २७ |
| ११. | रेडप्लस सम्बन्धी सरोकारवालाहरूसँग अन्तर अन्तरक्रिया, छलफल, गोष्ठी  | २७ |
| १२. | आयोजना सम्बन्धी प्रचार प्रसार सामग्री उत्पादन  | २८ |
| १३. | वनस्पति विभागस्थित Wood Library/Xylorium को सुदृढीकरण  | २८ |
| १४. | उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम लागू भएका प्रदेश तथा जिल्लाहरूको रेड डेस्क सुदृढीकरण  | २८ |
| १५. | वन विकास कोष सञ्चालन तथा सुदृढीकरण   | २९ |
| १६. | रेड कार्यान्वयन केन्द्र, वन तथा वातावरण मन्त्रालय र ERPD जिल्ला मातहतका कर्मचारीहरू लगायतका लागि क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम      | २९ |
| १७. | उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम तयारी   | ३० |
| ख.  | समृद्धिको लागि वन कार्यक्रम  | ३० |
| १.  | आयोजनाको लागि परामर्श विज्ञ कर्मचारीको व्यवस्था/विशेषज्ञ सेवा परामर्शदाता  | ३० |
| २.  | आयोजनाको सङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय तहको समन्वय बैठक, गोष्ठी, सेमिनार  | ३० |
| ३.  | आयोजना निर्देशक समितिको बैठक   | ३१ |
| ४.  | पुस्तक, सामग्री, क्यालेण्डर, डायरी छपाई तथा प्रकाशन  | ३१ |
| ५.  | आयोजनाको भौतिक संरचना मर्मत तथा सुधार  | ३२ |
| ६.  | आयोजना कार्यालय/कार्यक्षेत्रको मर्मत सुधार   | ३२ |
| ७.  | वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षा प्रणाली, लैङ्गिक एवं समावेशिकरण सम्बन्धी दिग्दर्शन तयारी एवं तालिम                                 | ३२ |
| ८.  | वनक्षेत्र सम्बन्धित नीतिगत, कानूनी तथा प्राविधिक निर्देशिका, मार्गदर्शन, कार्यविधि, मापदण्डहरूको परिमार्जन एवं तर्जुमा           | ३३ |
| ९.  | वनक्षेत्रमा सुशासन अभिवृद्धि तालिम   | ३३ |
| १०. | वन प्राविधिक क्षमता विकास तालिम  | ३४ |
| ११. | वनक्षेत्र, वन उद्यम एवं वनको विकास, विस्तार र व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम  | ३४ |
| १२. | कार्यक्रम सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय तालिम गोष्ठी, सभा, सम्मेलनमा सहभागिता  | ३४ |
| १३. | वन पैदावारहरूको उत्पादन, सङ्कलन, प्रशोधन, ढुवानी, भण्डारण, बिक्री वितरण आदि चरणहरूमा मूल्य अभिवृद्धि श्रृङ्खलाको अध्ययन विश्लेषण | ३५ |
| १४. | काष्ठ प्रविधिको विकास, विस्तार र उपयोग सम्बन्धित उद्यम, उद्यमी, विज्ञ, विकासकर्ता आदिसँग समन्वय, छलफल, अन्तरक्रिया               | ३५ |
| ग.  | समृद्धिको लागि वन कार्यक्रमतर्फ मधेश प्रदेश परियोजना व्यवस्थापन इकाई तर्फबाट भएका मुख्य क्रियाकलापहरू                            | ३६ |
| घ.  | समृद्धिको लागि वन कार्यक्रमतर्फ लुम्बिनी प्रदेश परियोजना व्यवस्थापन इकाईको तर्फबाट सम्पन्न भएका क्रियाकलापहरू                    | ३६ |
| ङ.  | समृद्धिको लागि वन कार्यक्रमतर्फ पालिकाहरूको प्रगति   | ३७ |

|   |           |
|---|-----------|
| <b>भाग ३ आर्थिक प्रगति विवरण</b>  | <b>३९</b> |
| <b>भाग ४ कार्यक्रम कार्यान्वयनबाट प्राप्त सिकाईहरू</b>                      | <b>४२</b> |
| क. रेडप्लस कार्यक्रम कार्यान्वयन  | ४२        |
| ४.१ सरोकारवालाहरूसँगको समन्वय   | ४२        |
| ४.२ सेवा प्रदायकहरूसँग सेवा प्राप्त गर्ने सिलसिलामा सिकाईहरू                | ४३        |
| ४.३ प्रदेश तथा अन्तर्गतका निकायहरू बीचको समन्वय                             | ४४        |
| ४.४ विश्व बैंकसँग कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दाका सिकाईहरू                    | ४४        |
| ४.५ मन्त्रालय, विभागीय निकायहरूसँगको समन्वय                                 | ४५        |
| ४.६ क्षमता अभिवृद्धिमा निरन्तरता तथा अद्यावधिक गर्नुपर्ने क्षेत्रहरू        | ४५        |
| ख. समृद्धिका लागि वन परियोजना कार्यान्वयन गर्दाको सिकाई, मुद्दा र चुनौतीहरू | ४६        |
| ४.७ मुख्य सिकाई   | ४६        |
| वन क्षेत्र सम्बन्धी गतिविधि कार्यान्वयनमा संधीयताको मर्म अनुसारको कार्य     | ४६        |
| वनमा आधारित उद्यम विकास र सुधारमा उत्साह                                    | ४७        |
| सफलताको लागि सबै तहबाट समन्वय प्रयास र स्वामित्व                            | ४७        |
| ४.८ केही सवाल, चुनौती तथा सुझावहरू  | ४८        |

### अनुसूचीहरू

|            |  |    |
|------------|--|----|
| अनुसूची १  | नेपालमा रेडप्लसको विकासक्रम  | ४९ |
| अनुसूची २  | रेड कार्यान्वयन केन्द्रको आर्थिक सहयोगमा मर्मत तथा निर्माण भएका पूर्वाधारहरूको विवरण         | ५३ |
| अनुसूची ३  | सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया गोष्ठीका सहभागीहरूको  | ५४ |
| अनुसूची ४  | रेड कार्यान्वयन केन्द्रबाट विगतदेखि हालसम्म अन्य निकायहरूमा हस्तान्तरण भएका सम्पत्तिको विवरण | ५५ |
| अनुसूची ५  | फोकल डेस्क सुदृढीकरण सम्बन्धी गोष्ठीका सहभागीहरूको विवरण                                     | ६६ |
| अनुसूची ६  | रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रमतर्फ आ.व. ०७९।८० को वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन      | ७१ |
| अनुसूची ७  | समृद्धिको लागि वन कार्यक्रमतर्फ आ.व. २०७९।८० को वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन                     | ७७ |
| अनुसूची ८  | रेड कार्यान्वयन केन्द्रमा आ.व. २०७९।८० मा कार्यरत कर्मचारीहरू                                | ८२ |
| अनुसूची ९  | रेड कार्यान्वयन केन्द्रमा कार्यरत विज्ञहरूको विवरण   | ८३ |
| अनुसूची १० | रेड कार्यान्वयन केन्द्र, बबरमहलमा सँगठन स्थापनादेखि हालसम्मका केन्द्र प्रमुखहरूको विवरण      | ८४ |
| अनुसूची ११ | सूचना अधिकारी  | ८५ |
| अनुसूची १२ | विविध  | ८६ |

### तालिकाहरू

|              |  |    |
|--------------|--|----|
| तालिका नं. १ | परियोजनाको प्रमुख लक्ष्यहरू तथा अपेक्षित उपलब्धि       | १६ |
| तालिका नं. २ | समृद्धिको लागि वन कार्यक्रम कार्यान्वयन हुने पालिकाहरू | १८ |
| तालिका नं. ३ | परामर्शदाताको खर्चको विस्तृत विवरण                     | २५ |
| तालिका नं. ४ | NFIS/SIS पुनर्ताजगी/अभिमुखिकरण तालिम सम्बन्धी विवरण    | २७ |

|  |    |
|--|----|
| तालिका नं. ५ समृद्धिको लागि वन कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि पालिकाहरुको अवस्था   | ३८ |
| तालिका नं. ६ आ.व. २०७९।८० को वार्षिक बजेट तथा खर्चको सारांश  | ३९ |
| तालिका नं. ७ समृद्धिको लागि वन कार्यक्रमतर्फ संघीय तह, प्रादेशिक तह र स्थानीय तहका खर्चकेन्द्रहरुको बजेट तथा खर्चको सारांश | ४० |

## चित्रहरु

|  |    |
|--|----|
| चित्र नं. १ उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम लागु भएका जिल्लाहरु                         | ६  |
| चित्र नं. २ नेपालमा रेड प्लसको विकासक्रम   | ७  |
| चित्र नं. ३ रेड कार्यान्वयन केन्द्रको सँगठन संरचना                                   | ९  |
| चित्र नं. ४ रेड कार्यान्वयन केन्द्रको दरबन्दी संरचना                                 | १४ |
| चित्र नं. ५ समृद्धिको लागि वन कार्यक्रम लागु भएका प्रदेशहरु तथा जिल्लाहरु            | १५ |
| चित्र नं. ६ लिफ कार्यक्रम लागु भएका प्रदेशहरु  | २१ |
| चित्र नं. ७ रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रमको शुरुवातदेखि हालसम्मको खर्च | ४० |

# रेडप्लस कार्यक्रम: कार्यान्वयन प्रयास तथा सांगठनिक संरचना

### १.१ पृष्ठभूमि

पृथ्वीको तापक्रम क्रमिक रूपमा बढ्दै जानु तथा विश्वव्यापी रूपमा महसुस गरिएको जलवायु परिवर्तन र यसले पारेका असरहरू सबैको चासोको विषय बनेका छन् । बीसौं शताब्दीको अवधिमा ०.७ डिग्री सेल्सियसका दरले बढेको तापक्रम २१ औं शताब्दीमा १.८ देखि ४ डिग्री सेल्सियस सम्मले बढ्न सक्ने भनि वैज्ञानिकहरूले अनुमान गरेका छन् । यसरी क्रमिक रूपमा बढिरहेको तापक्रमले मौसममा परिवर्तन आउँदा कतिपय स्थानमा खडेरी बढ्न गई मरुभूमिकरण हुने तथा कतिपय स्थानमा भारी वर्षाका कारण बाढी पहिरो आदिको प्रकोप बढ्न गई विपत्तिको सृजना हुने अनुमान गरिएको छ ।

स्थिर रहनुपर्ने जलवायु सुचकाङ्कहरू जस्तै तापक्रम, वर्षा, समुन्द्री सतह वृद्धि, प्राणि तथा वनस्पतिमा बढ्दो रोग किराको आक्रमण र प्रकोपजन्य घटनाको वृद्धिलाई जलवायु परिवर्तनको मुख्य प्रभाव मानिएको छ । जस्तोकि मुसलधारे र भारी वर्षाका घटनाहरू बढ्नु, व्यापक बाढी पहिरो आदिको अवस्था देखापर्नु र पानी पर्ने दिनहरूको संख्या कम हुनु आदि जलवायु परिवर्तनका असरहरू हुन् ।

पृथ्वीको सबैभन्दा बाहिरी सतहमा रहेर पृथ्वीबाट परावर्तन भई बाहिर निस्कने तापीय किरणहरूलाई रोक्ने र पृथ्वीको तापक्रम क्रमिकरूपमा बढाउन भूमिका खेल्ने ग्याँसहरूलाई हरितगृह ग्याँस भनिन्छ । सबै ग्याँसहरूले हरितगृह प्रभाव नदेखाउने भए तापनि कार्बनडाइअक्साइड ( $CO_2$ ), मिथेन ( $CH_4$ ), नाइट्रस अक्साइड ( $N_2O$ ), हाइड्रोफ्लोरो कार्बन (HFCs), परफ्लोरो कार्बन (PFCs), सल्फहेक्जाफ्लोराइड ( $SF_6$ ), नाइट्रोजन ट्रिफ्लोराइड ( $NF_3$ ) जस्ता ग्याँसहरूलाई हरितगृह ग्याँसको रूपमा लिइन्छ । जलवायु परिवर्तनको मुख्य कारण पनि विभिन्न स्वरूपमा रहेको हरितगृह ग्याँसहरू वायुमण्डलमा प्रवेश गर्नुलाई मानिएको छ र यसो हुनुमा मानव समुदायमुखी उपयोगका लागि गरिने प्राकृतिक स्रोतहरूको अत्याधिक दोहन, वातावरण प्रदुषण र पर्यावरणीय विनाशलाई मानिएको छ ।

जलवायु परिवर्तनको लागि अन्तरसरकारी मञ्चले (Intergovernmental Panel on Climate Change-IPCC, 2007) सन् २००७ मा गरेको विश्लेषण अनुसार जलवायु परिवर्तनका मुख्य कारण वायुमण्डलमा बढिरहेको हरितगृह ग्याँसको क्रमिक उत्सर्जन हो र हरितगृह ग्याँसहरूमा सबैभन्दा बढी भूमिका खेल्न सक्ने ग्याँसको रूपमा कार्बनडाइअक्साइड ( $CO_2$ ) ग्याँसलाई मानिएको छ ।

सन १९५८ देखि २००१ सम्मको अवधिमा वायुमण्डलमा कार्बनडाइअक्साइड (CO<sub>2</sub>) ग्याँसको मात्रा ३१५ पि.पि.एम. बाट ३७० पि.पि.एम. सम्म क्रमिक रूपमा बढिरहेको पाइएको छ ।

दिगो वन व्यवस्थापनका माध्यमबाट वातावरणमा उत्सर्जन हुने कार्बनडाइअक्साइड (CO<sub>2</sub>) ग्याँसको परिमाण कम गर्ने, वातावरणमा कार्बनडाइअक्साइड ग्याँसको खपत अभिवृद्धि गर्ने र जमिनमा कार्बन सञ्चिति बढाउने जस्ता कार्य जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणको लागि अति आवश्यकीय कुराहरु हुन् । बढ्दो जलवायु परिवर्तनलाई न्यूनीकरण गर्नका लागि हरितगृह ग्याँसहरुको उत्सर्जनमा कमी ल्याउन सक्नुपर्दछ । यसका लागि वनजङ्गलको संरक्षण गरी वायुमण्डलमा रहेको प्रमुख हरितगृह ग्याँस, कार्बनडाइअक्साइडको खपत गरी कार्बनको भण्डार वृद्धि गर्ने र वनबाट हुने कार्बनडाइअक्साइडको उत्सर्जनमा कमी ल्याई जलवायु परिवर्तनको असरलाई कम गर्न सकिन्छ भन्ने सोचबाट रेडप्लसको अवधारणा विकास भएको हो ।

वन विनाश तथा वन क्षयीकरणबाट हुने कार्बन उत्सर्जनलाई न्यूनीकरण गर्ने, वनको प्रभावकारी संरक्षण गर्ने र यसको दिगो व्यवस्थापन मार्फत कार्बन सञ्चिति क्षमता अभिवृद्धि गराउने कार्य गरे वापत विकासोन्मुख मुलुकलाई विकसित राष्ट्रहरुबाट प्रोत्साहन स्वरूप प्राप्त हुने भुक्तानीको अवधारणालाई समग्रमा रेडप्लस (Reducing Emissions from Deforestation and Degradation REDD plus Conservation of Forests Carbon Stock, Sustainable Management of Forests and Enhancement of Forests Carbon Stock) भनिन्छ । रेडप्लस (REDD+) कार्यक्रम अन्तर्गत निम्नलिखित पाँचवटा क्रियाकलापहरु पर्दछन् ।

- वन विनाशका माध्यमबाट हुने उत्सर्जन न्यूनीकरण
- वन क्षयीकरणका माध्यमबाट हुने उत्सर्जन न्यूनीकरण
- वन कार्बन सञ्चितिको संरक्षण
- वनको दिगो व्यवस्थापन
- वन कार्बनको सञ्चितिमा अभिवृद्धि

रेडप्लस कार्यक्रमको सिलसिलामा नेपाल तयारी चरणबाट कार्यान्वयन चरणमा प्रवेश गर्न लागेको छ । रेडप्लस कार्यक्रमको चरणहरु निम्न बमोजिम रहेका छन् ।

| पहिलो चरण: तयारी   | द्वितीय चरण: कार्यान्वयन  | तृतीय चरण: भुक्तानी  |
|--|---|--|
| राष्ट्रिय रणनीति तर्जुमा, कार्यक्रम तथा कार्ययोजना निर्माण, क्षमता अभिवृद्धि, अध्ययन आदि । | राष्ट्रिय रणनीति, कार्यक्रम, कार्ययोजना कार्यान्वयन, क्षमता अभिवृद्धि आदि । | नतिजामा आधारित भुक्तानीका लागि Monitoring Reporting and Verification (MRV) सम्बन्धी कार्यहरु आदि । |

नेपालले आ.व. २०६६।६७ देखि रेड फरेस्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दै आएको छ । यो कार्यक्रम कार्यान्वयनमा हाल विश्व बैंकको समेत सहयोग रहेको छ । कार्यक्रमको कार्यान्वयनबाट वन विनाश तथा वन क्षयीकरणबाट हुने कार्बन उत्सर्जनमा कमी हुन गई नेपाल उत्सर्जन न्यूनीकरण मार्फत कार्बन व्यापारमा सहभागी भै लाभ प्राप्त गर्ने र सो लाभ सम्बन्धित उत्सर्जन न्यूनीकरण गर्न योगदान गर्ने स्थानीय समुदाय वा निकायहरूले प्राप्त गर्नेछन् । फलतः स्थानीय समुदायले गैर कार्बन लाभ समेत प्राप्त हुने हुँदा वनको दिगो व्यवस्थापनमा योगदान अभिवृद्धि हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

सन् २०१५ को वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण केन्द्रबाट प्रकाशित वन स्रोत विवरण अनुसार नेपालमा वनले करिब ५९ लाख ६२ हजार हेक्टर भू-भाग ओगटेको छ जुन नेपालको कुल क्षेत्रफलको ४०.३६५ प्रतिशत हुन आउँछ । हालै यो क्षेत्र ४५.३२ प्रतिशत पुगेको छ । नेपालको वनमा कुल कार्बन सञ्चिति १ अर्ब ५ करोड ५० लाख टन (औसत १७६.९५ टन प्रति हेक्टर) रहेको अनुमान गरिएको छ जसमध्ये ६१.५३५ प्रतिशत रुखमा (जीवित, सुखड खडा, ढलापडा र सतह मुनिको भाग समेत), ३७.८०५ प्रतिशत माटोमा र ०.६७५ प्रतिशत पात पतिङ्गरमा रहेको छ । यसको अतिरिक्त नेपालमा ६ लाख ४८ हजार हेक्टर बुट्यान क्षेत्र (कुल क्षेत्रफलको ४.३८५ प्रतिशत) रहेको छ जसमा करिब ६ करोड ९ लाख टन (औसतः १०५.२४ टन प्रति हेक्टर) कार्बन सञ्चिति रहेको छ ।

नेपालमा वन विनाश र अत्यधिक दाउरा सङ्कलनका कारण हुने वन क्षयीकरणबाट वर्षेनी करिब १३ लाख टन कार्बन डाईअक्साइड ग्याँस उत्सर्जन हुने अनुमान छ । नेपालको तराई भू-परिधि क्षेत्रका १३ जिल्लामा कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरी सन् २०२८ सम्म करिब ३ करोड ४२ लाख टन कार्बन डाईअक्साइड ग्याँस उत्सर्जन कम गर्ने लक्ष्य लिएको छ ।

## १.२ रेडप्लस प्रक्रियामा नेपालको प्रयास

वन विनाश र वन क्षयीकरणलाई न्यूनीकरण गर्नको लागि नेपालले दशकौं अघिदेखि विभिन्न नीतिगत, संरचनागत तथा कार्यक्रमगत रूपमा पहल कदमी लिँदै आएको छ । रेड प्लसकै सन्दर्भमा भने नेपालले सन् २००४ मा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र सङ्घीय महासन्धि अन्तर्गत सन् १९९७ मा आएको क्योटो प्रोटोकलको स्वच्छ विकास संयन्त्र (Clean Development Mechanism-CDM) मा नेपालको सामुदायिक वन लगायतका अन्य वन व्यवस्थापनहरू सन्दर्भमा अनुपयुक्त भएको विचार व्यक्त गरेको थियो र इन्डोनेसियाको बालीमा सन् २००७ मा भएको रेड सम्बन्धी वार्ता र त्यसपछिका रेडप्लस सम्बन्धी वार्ताहरूमा नेपाल

सरकार र नागरिक समाजको निरन्तर सहभागिता रहेको थियो । फलस्वरूप सन् २००८ मा नेपालले रेडप्लसको तयारीका लागि विश्व बैंकको वन कार्बन साझेदारी सहयोग कार्यक्रमबाट सहयोग प्राप्त गर्न स्वयंसेवी रूपमा अवधारणा पत्र तयार गरी रेडप्लस सम्बन्धी विभिन्न विषयमा चेतनामूलक गोष्ठी र छलफलहरूको शुरुवात गरियो ।

यसै समयमा वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गत रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन इकाई (REDD Forestry and Climate Change Cell) स्थापना गरिएको थियो जुन हाल रेड कार्यान्वयन केन्द्रको रूपमा रहेको छ । यस अवधिमा नेपाल सरकारका अलावा विभिन्न दातृ निकाय, गैरसरकारी संघ संस्था तथा विकास साझेदार निकायहरूबाट समेत रेडप्लसका बारेमा परीक्षण परियोजनाहरूको शुरुवात भएको थियो । सन् २००८ पछि नै नेपालबाट सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रका प्रतिनिधिहरू रेडप्लस सम्बन्धी वार्ता तथा छलफलमा भाग लिन जाने क्रममा वृद्धि भएको देखिन्छ ।

नेपालको रेडप्लस तयारीको चरणमध्ये सन् २००९ लाई महत्वपूर्ण वर्षको रूपमा लिइन्छ । यस वर्षमा रेडप्लसको तयारीका लागि पूर्वतयारी प्रस्तावना (RPP) तयारी र यसका लागि विभिन्न तहमा छलफल तथा परामर्श गोष्ठीको आयोजना गरिनुका साथै रेडप्लस सम्बन्धी सचेतना र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने परियोजनाहरूको सुरुवात समेत भएको पाइन्छ । यसै वर्षदेखि नर्वे सरकारको सहयोगमा गोरखा, चितवन र दोलखा जिल्लामा रहेका लुधिखोला, कयरखोला र चर्नावती जलाधार क्षेत्रमा रहेका सामुदायिक वनहरूमा रेड प्लसको लाभांश वितरण सम्बन्धी ३ वर्षे परीक्षण परियोजना लागु भएको थियो ।

यसका साथै सरकारी तथा गैर सरकारी क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अवधारणा विकासका लागि व्यापक रूपमा छलफल, संवादको कार्य अगाडि बढाइएको थियो । यसै वर्षको अन्त्यतिर नेपाल सरकारले रेडप्लस सम्बन्धी क्रियाकलाप सञ्चालनका लागि रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन इकाईको स्थापना गर्नुका साथै अन्य संस्थागत संरचनाहरूको समेत स्थापना गरेको थियो ।

रेडप्लसको तयारीका लागि नेपालले तयार गरेको पूर्वतयारी प्रस्तावमा राष्ट्रियस्तरबाट पारित भई सन् २०१० को अप्रिलमा विश्व बैंकमा पेश भएको तथा सोही वर्षको जुनमा विश्व बैंकबाट नेपालको रेडप्लस सम्बन्धी पूर्वतयारी प्रस्तावना पारित गरेपछि रेडप्लसको तयारीका काममा तिब्रता आएको थियो ।

विश्व बैंक बाहेक नेपालमा रेडप्लसको परीक्षणका लागि नर्वे, अमेरिका, बेलायत, स्वीट्जरल्याण्ड, फिनल्याण्ड, जापान लगायतका मुलुकहरूद्वारा सहयोग गर्न शुरुवात भएको थियो । सन् २०११

देखि २०१२ मा तयारी चरणका विभिन्न कार्यक्रमहरू जस्तै: रेडप्लसका लागि आवश्यक पर्ने तथ्य तथ्याङ्कहरूको तयारीका लागि अध्ययन अनुसन्धान, वन विनाशका कारक तत्वहरूको विप्लेषण, भू-उपयोगको अर्थराजनीति, नेपालको वन क्षेत्रको आर्थिक महत्व, सामाजिक तथा वातावरणीय रणनीतिक मूल्यांकन, कार्बन स्वामित्व, वनको आधारविन्दु, वन कार्बन मापन मार्गदर्शनको विकास, अनुगमन प्रतिवेदन तयारी र प्रमाणिकरण, रेडप्लसको प्राविधिक विषयमा आवश्यक पर्ने अन्य विषयहरूको अध्ययन र विधिहरू विकास, भू-परिधितह (Landscape Level) मा रेड प्लसको परीक्षणका लागि तयारी जस्ता विषयमा गहन अध्ययन साथै राष्ट्रिय रेडप्लस रणनीति, २०७५ (National REDD Plus Strategy, 2018) तयारीका लागि खाका विकास र छलफल तथा परामर्शहरूको शुरुवात भएको पाइन्छ । त्यसैगरी सन् २०१३ देखि २०१५ सम्ममा रेडप्लस तयारी चरणका विभिन्न महत्वपूर्ण कार्यहरू सम्पन्न भएको पाइन्छ । यस अवधिमा विश्व बैंकमा तराई भू-परिधि क्षेत्रका लागि उत्सर्जन कटौती कार्यक्रम अवधारणा पत्र (Emission Reduction Program Idea Note ER - PIN) तयार गरी पेश, रेडप्लस तयारीका लागि आवश्यक रेडप्लस रणनीति तयारी, मापन, प्रतिवेदन र प्रमाणिकरण (Measurement, Reporting and Verification - MRV) प्रणालीको विकास तयारी, लाभांश वितरण तथा कार्बन उत्सर्जन आधार रेखा (Reference of Emission Level REL) आदि विषयमा अध्ययनको शुरुवात भएको थियो । यसका साथै रेडप्लस रणनीति र यसको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पर्ने संस्थागत संरचना र अन्य दस्तावेजहरूको तयारी, खासगरी तराई भू-परिधि क्षेत्रका लागि उत्सर्जन कटौती कार्यक्रम (Emission Reduction Program Document - ERPD) तयार गर्ने प्रक्रिया यस अवधिमा सुरु भएको पाइन्छ ।

रेडप्लस तयारी पहिलो चरण (सन् २००९ देखि २०१५) मा सञ्चालन गरेका उल्लिखित क्रियाकलाप तथा अध्ययन अनुसन्धानहरूले नेपालको रेडप्लस सम्बन्धी Warsaw Framework तयारीका लागि चाहिने आवश्यक सूचना, तथ्य तथा तथ्याङ्क सङ्कलनमा ठूलो भूमिका खेलेको पाइन्छ ।

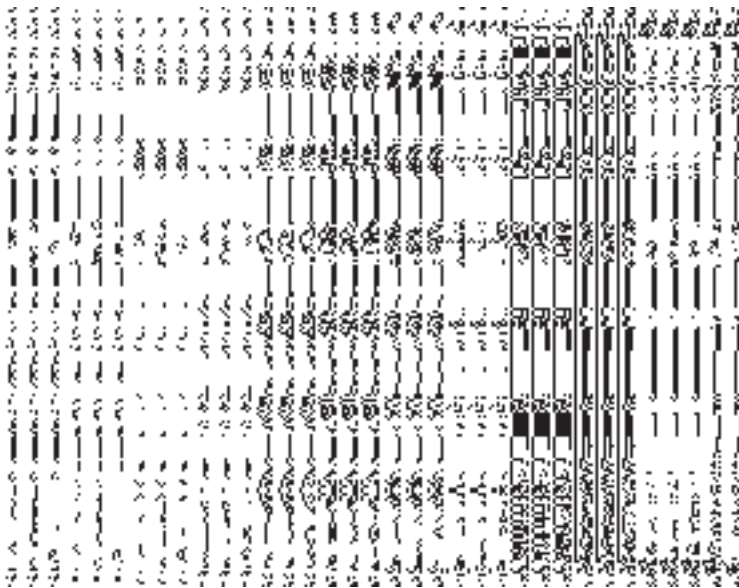
नेपालले रेडप्लस तयारीका लागि चाहिने आवश्यक नीति तथा संरचनाहरू Warsaw Framework को विकास रेडप्लस तयारीको पहिलो चरणमा सम्पन्न गरी नसकेकोले विश्व बैंकले तयारी चरणमा बाँकी काम सम्पन्न गर्न (रेडप्लस तयारी दोश्रो चरणको) अनुदान रकम उपलब्ध गराएको थियो । उक्त सहयोगबाट सन् २०१६ मा विभिन्न महत्वपूर्ण कार्यहरू सम्पन्न भएको पाइन्छ । खासगरी सन् २०१६ मा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धिमा नेपालको राष्ट्रिय वनको आधार तह (National Forest Reference Level) पेश भएको, वन लगानी योजना (Forest Investment Plan) तयारी राष्ट्रिय रेडप्लस रणनीति (National REDD Plus



Strategy 2075), रेडप्लस कार्यक्रममा लैङ्गिक सम्मिलन (Gender Integration in REDD Plus) सम्बन्धमा मार्गचित्र तथा लैङ्गिक कार्ययोजना तयारी गरिएको थियो ।

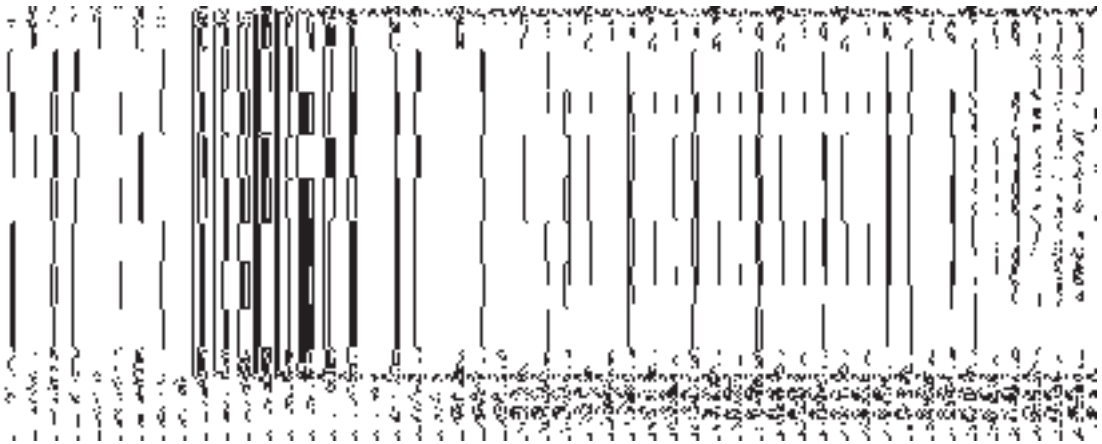
सन् २०१७ मा तराई भू-परिधि क्षेत्रका १२ जिल्लाका लागि (हाल १३ जिल्ला) कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण दस्तावेज (Emission Reduction Program Document- ERPD) र रेडप्लस कार्यक्रममा लैङ्गिक सम्मिलन (Gender Integration in REDD Plus) सम्बन्धमा मार्ग चित्र तथा लैङ्गिक कार्ययोजना तयार गरी विश्व बैंकमा पेश गरिएको थियो । यसै वर्षको अन्त्यमा नेपालबाट पेश भएको वन लगानी योजना (Forest Investment Plan- FIP) लाई World Bank's FIP Sub-committee ले स्वीकृत गरेको थियो ।

नेपालको रेडप्लस तयारी प्रक्रियामा सन् २०१८ मा नेपालको राष्ट्रिय रेडप्लस रणनीति, राष्ट्रिय वन आधार तह स्वीकृत भएको थियो । त्यसैगरी Biodiversity Monitoring Protocol for REDD+ तयार गर्ने काम सम्पन्न भयो । सन् २०१९ मा नेपालको तराई भू-परिधि क्षेत्रका १३ जिल्ला (नवलपरासी जिल्ला दुई जिल्लामा विभाजन भए पश्चात् १३ जिल्ला भएको) मा सञ्चालन हुने कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम अन्तर्गत कार्बन व्यापारबाट प्राप्त लाभको बाँडफाँट योजनाको मसौदा तयार गरिएको छ । यी सबै कार्यबाट नेपाललाई उत्सर्जन न्यूनीकरण सम्बन्धित विभिन्न कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्न ढोका खुलेको छ । यसैगरी सुरक्षा कवच सूचना प्रणाली (Safeguard Information System) र राष्ट्रिय वन सूचना प्रणाली स्थापना (National Forests Information System) तथा सञ्चालन गर्ने कार्य समेत सम्पन्न भैसकेको छ ।



चित्र नं. १ उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम लागु भएका जिल्लाहरू

रेडप्लस कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि नेपालको तर्फबाट तयारी चरणमा हालसम्म भए गरेका र कार्यान्वयन र भुक्तानीको चरणमा हुने कार्यहरूलाई निम्न चित्र नं. २ मा देखाइएको छ, विस्तृत विवरण अनुसूची १ मा छ ।



चित्र नं. २ नेपालमा रेड प्लसको विकासक्रम

## रेडप्लस कार्यान्वयनको लागि सांगठनिक संरचना

नेपालमा रेडप्लस कार्यक्रमको प्रभावकारी रूपमा तयारी र नतिजामूलक कार्यान्वयनको लागि वन तथा वातावरण मन्त्रालय मार्फत् छुट्टै संरचना रहेको छ । रेड सम्बन्धी विषयहरूलाई नेपाल सरकारले विशेष महत्व दिएको पाइन्छ । यसले सम्पादन गर्ने कार्यहरू राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा हुने भएकोले यसले गर्ने कार्यहरूको व्यवस्थापन तथा नीतिगत निर्देशनको लागि उच्च तहदेखि कार्यान्वयन तहसम्म निम्न बमोजिमको संरचनाहरू रहेको छ ।

## राष्ट्रिय रेडप्लस निर्देशक समिति

रेडसँग सम्बन्धित सरोकारवालाहरूलाई निर्णय प्रक्रियामा समावेश गर्नका लागि उच्च तहमा २४ सदस्यहरू रहने गरी वन तथा वातावरण मन्त्रालयका माननीय मन्त्रीज्यूको अध्यक्षतामा विभिन्न मन्त्रालयका सचिवहरू (वन तथा वातावरण मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, जलस्रोत, उर्जा र सिंचाइ मन्त्रालय, कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालय, उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय), राष्ट्रिय योजना आयोग तथा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगका सचिवहरू, सातवटै प्रदेशस्थित वन तथा वातावरण क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालयका सचिवहरू, स्थानीय सरकारका प्रतिनिधिमूलक संघ संस्थाका प्रतिनिधिहरू तथा अन्य साझेदार संघ संस्थाका प्रतिनिधिहरू सदस्य तथा रेड कार्यान्वयन केन्द्रका प्रमुख सदस्य सचिव

रहने गरी बहुपक्षीय, बहुसरोकारवाला उच्चस्तरीय नीतिगत संरचनाको रूपमा एक राष्ट्रिय रेडप्लस निर्देशक समिति रहेको छ ।

यस संरचनाको मुख्य उद्देश्य रेडप्लस कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नका लागि यससँग सम्बन्धित नीति तथा कार्यक्रमहरूका बीच सामञ्जस्यता कायम गर्न आवश्यक वित्त एवं अन्तर मन्त्रालय समन्वय र सहकार्य जुटाउन सहयोग गर्ने रहेको छ । समग्र नीतिगत मार्गदर्शन गर्नुका साथै रेडप्लस कार्यान्वयन र यसमा विभिन्न क्षेत्र र सरोकारवालाहरूको प्रतिनिधित्व गराउने कुराको रेखदेख गर्ने कार्यक्षेत्र रहेको छ ।

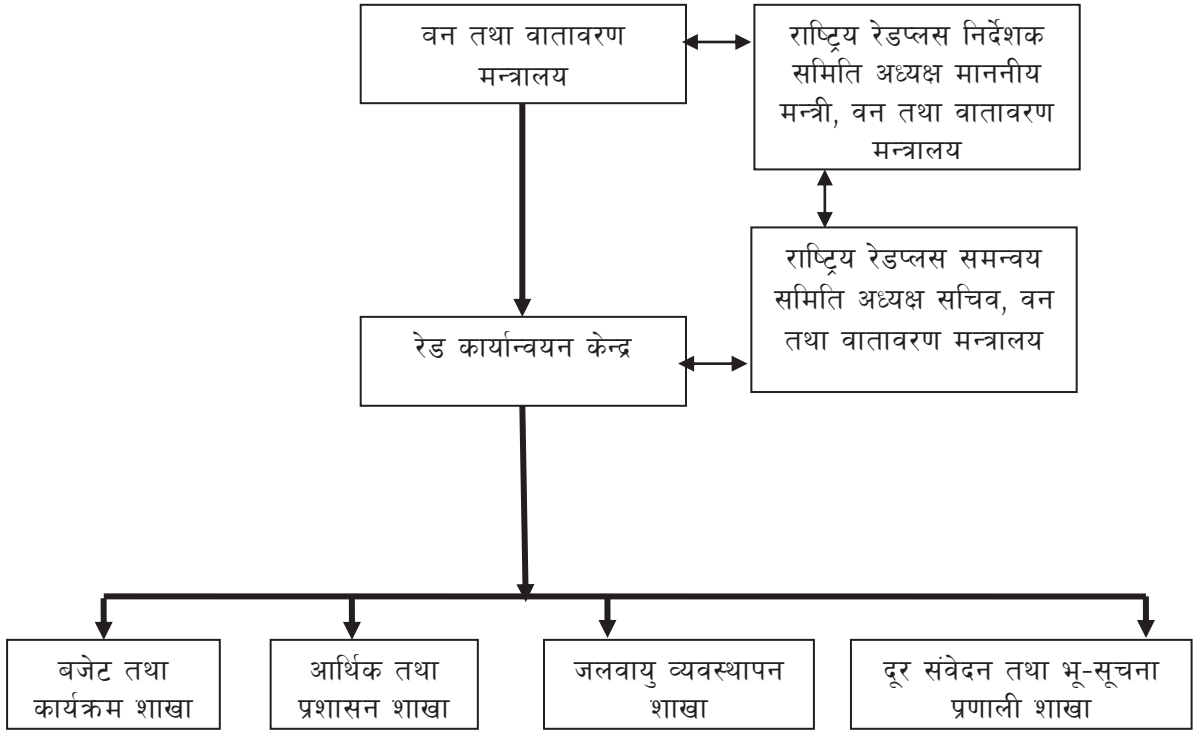
## राष्ट्रिय रेडप्लस समन्वय समिति

दोश्रो तहमा वन तथा वातावरण मन्त्रालयका सचिवज्यूको अध्यक्षतामा वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गतका विभिन्न महाशाखाका सहसचिवहरू, विभिन्न विभागका महानिर्देशकहरू, वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र तथा रेड कार्यान्वयन केन्द्रका प्रमुख तथा अन्य साझेदार संघ संस्थाका प्रतिनिधिहरू समेत गरी २२ सदस्य रहने गरी राष्ट्रिय रेडप्लस समन्वय समिति रहने व्यवस्था छ । राष्ट्रिय रेडप्लस समन्वय समितिले रेडप्लस स्थायी समितिको बैठकका लागि विषयवस्तुहरू सिफारिस गर्ने, रेडप्लसको कार्यान्वयन र सोको अनुगमन गर्ने, अध्ययन अनुसन्धान प्रतिवेदनहरू अनुमोदन गर्ने लगायतका प्राविधिक प्रकृतिका कार्यहरू गर्दछ ।

## रेड कार्यान्वयन केन्द्र

रेडप्लस सम्बन्धी दैनिक प्रशासनिक कार्यहरू सञ्चालन गर्नका लागि वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गत रेड कार्यान्वयन केन्द्रको स्थापना गरिएको छ । यस केन्द्रमा बजेट तथा कार्यक्रम शाखा, दूर संवेदन तथा भू सूचना प्रणाली शाखा, जलवायु व्यवस्थापन शाखा र आर्थिक तथा प्रशासन शाखा रहेका छन् । यस केन्द्रको नियमित कार्य सञ्चालनको लागि १३ जना कर्मचारीहरूको दरबन्दी रहेको छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण चित्र नं. २ र ३ मा दिइएको छ । नेपालमा रेडको प्रभावकारी रूपमा तयारी र नतिजामूलक कार्यान्वयनको जिम्मेवारी पाएको रेड कार्यान्वयन केन्द्रको काम, कर्तव्यहरूमा मुख्यगरी रेडप्लसको नतिजामूलक भुक्तानी प्राप्तिका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय कोषहरू पहिचान गरी पहुँच पुर्याउने, रेडप्लस सम्बन्धि नीति निर्माण र निर्णयका लागि विभिन्न क्षेत्र र सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गर्ने, वनक्षेत्रबाट हुने हरितगृह ग्याँस उत्सर्जनको विषयलाई नियमन गर्न समन्वय गर्ने, रेडप्लसबाट प्राप्त लाभको बाँडफाँटका लागि समन्वय गर्ने, रेडप्लसमा सुरक्षा कवच (Safeguard) को कार्यान्वयन र अनुगमनमा समन्वय गर्ने, राष्ट्रिय वन सूचना प्रणालीको स्थापना र सञ्चालन गर्ने,

राष्ट्रिय रेडप्लस रणनीति र उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि समन्वय गर्ने, रेडप्लस सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान तथा प्रकाशन र प्रचार प्रसार गर्ने, वन कार्बनको दर्ता, राष्ट्रिय वन अनुगमन प्रणालीको स्थापना र कार्बन मापन, प्रतिवेदन तयारी र प्रमाणिकरणको लागि वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्रसँग समन्वय गर्ने, उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम अनुसार निजी वनलाई प्रोत्साहन गर्नका लागि निजी वन धनीहरूसँग सम्झौता गर्ने व्यवस्थाहरूको विकास गर्ने रहेका छन् ।



चित्र नं. ३ रेड कार्यान्वयन केन्द्रको सँगठन संरचना

### रेडप्लस सम्बन्धी नीतिगत तथा कानुनी व्यवस्था र रेड कार्यान्वयन केन्द्र

कार्बन सेवा, कार्बन सञ्चिति, कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण, कार्बन व्यापार र सोबाट प्राप्त लाभको बाँडफाँट जस्ता कार्य संघको कार्यक्षेत्रमा पर्ने र नेपाल सरकारले गर्नुपर्ने संवैधानिक, नीतिगत र कानुनी व्यवस्था रहेको छ । नेपालको प्रचलित संवैधानिक, नीतिगत तथा कानुनी व्यवस्था अनुसार पनि यी सम्बन्धी कार्यहरू संघ वा नेपाल सरकारको तर्फबाट हालसम्म यी कार्यहरू यस केन्द्रले गर्दै आइरहेको छ ।

नेपालको संविधान (२०७२) बमोजिम संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको हुने र कार्बन सेवा संघको अधिकार सुचि (अनुसूची ५) मा रहेको छ। वन ऐन, २०७६ मा कार्बन सेवा र सोबाट प्राप्त हुने सेबालाई वातावरणीय सेवाको रूपमा लिइएको (दफा २ (भ)) र कार्बन सञ्चिति तथा उत्सर्जन न्यूनीकरणबाट प्राप्त लाभको व्यवस्थापन, उपयोग तथा लाभांसको बाँडफाँड नेपाल सरकारले निर्धारण गरे बमोजिम हुने (दफा ४४ (क)) उल्लेख छ । त्यसैगरी वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ मा नेपाल सरकारले कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण र सञ्चितिकरणका लागि अन्तर्राष्ट्रिय सन्धिहरूबाट स्थापित संयन्त्र, विदेशी सरकार वा संस्था, व्यवसायिक निकाय वा निजी क्षेत्रसँग हुने कार्बन व्यापारमा भाग लिन सक्ने व्यवस्था (दफा २८ (१)) रहेको छ ।

वन नीति, २०७५ मा कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण गर्न काठको उत्पादन र सदुपयोग बढाउने साथै वन क्षेत्रबाट कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरणमा पुर्याइने योगदान बापत अन्तर्राष्ट्रिय संयन्त्रबाट भुक्तानी पाउने अवसरको उपयोग गरिने नीतिगत व्यवस्था रहेको पाइन्छ। राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६ मा दिगो वन व्यवस्थापन अबलम्बन गरी वनको कार्बन सञ्चिति वृद्धि गरिने, रेडप्लस मार्फत कार्बन सञ्चिति बढाई प्राप्त आर्थिक लाभको न्यायोचित वितरण गरिने, रेडप्लस र कार्बन व्यापार आदिबाट वित्तीय श्रोत प्राप्ति र परिचालन गरिने उल्लेख छ। नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०७४ बमोजिम कार्बन सेवा र कार्बन सञ्चिति नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालयको कार्यक्षेत्रमा रहेकोमा वन विनाश र वनको क्षयीकरण रोकौ वनको दिगो व्यवस्थापन मार्फत कार्बन सञ्चिति बढाई कार्बन व्यापार गर्ने सम्बन्धी काम यस केन्द्रको कार्य जिम्मेवारीमा पर्दछ।

हालको रेड कार्यान्वयन केन्द्र (प्रस्तावित राष्ट्रिय रेडप्लस केन्द्र) को कार्यक्रम र कार्य जिम्मेवारी देहाय बमोजिम छन्

- नेपालको वनस्रोतलाई कार्बन व्यापारमा लैजान आधारहरू तयार गर्ने सम्बन्धी ।
- वन कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम लगायत रेडप्लस रणनीतिको कार्यान्वयन तथा अनुगमन सम्बन्धी ।
- वन कार्बन सञ्चिति तथा उत्सर्जन न्यूनीकरणको नतिजामा आधारित भुक्तानीको दावी सम्बन्धी ।
- वनस्रोतको दिगो व्यवस्थापन सम्बन्धी ।
- वन विनाश तथा वनको क्षयीकरण नियन्त्रणका लागि समन्वय सम्बन्धी ।
- वनस्रोतबाट प्राप्त हुने कार्बन तथा गैह्रकार्बन लाभहरूको पहिचान गरी तिनको दिगो उपयोगको व्यवस्था सम्बन्धी ।

- रेड प्लससँग सम्बन्धित रणनीति, योजना, कार्यक्रम, सम्झौता, प्रचारप्रसार तथा क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी ।
- रेड प्लसमा कार्यरत संघसंस्था, दातृ निकायसँग समन्वय र सहकार्य गरी नेपालको समग्र रेडप्लस प्रक्रिया र विकासलाई दिशा निर्देश गर्ने सम्बन्धी ।
- रेडप्लससँग सम्बन्धित राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय समन्वय, वित्त प्रवन्ध, अन्तर्राष्ट्रिय वार्ता, गुनासो व्यवस्थापनको समन्वय, अध्ययन अनुसन्धानको प्रकाशन सम्बन्धी ।
- कार्बन तथा गैरकार्बन लाभहरुको न्यायोचित बाँडफाँट सम्बन्धी ।
- रेडप्लसको तयारी, कार्यान्वयन, क्षमता अभिवृद्धि, ज्ञानको व्यवस्थापन, नतिजामा आधारित भुक्तानी आदिका लागि प्रस्ताव लेखन, प्रस्तुति तथा पैरवी गर्ने सम्बन्धी ।
- रेडप्लससँग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय निकायको सम्पर्क विन्दु भई काम गर्ने सम्बन्धी ।
- वन कार्बनको संरक्षण तथा सञ्चित बढाउने कार्यहरु सम्बन्धी ।
- रेडप्लस वा अन्य कार्बन व्यापार संयन्त्रमा समावेश हुन चाहने निजी वन धनीहरुलाई आवद्ध गराउने सम्बन्धी ।
- रेडप्लस लगायत कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण तथा कार्बन सञ्चितसँग सम्बन्धित वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी ।
- रेडप्लससँग सम्बन्धित जैविक विविधता अनुगमनको तयारी तथा कार्यान्वयन सम्बन्धी ।
- कार्बन रजिष्ट्री, राष्ट्रिय वन सूचना प्रणाली, सुरक्षा सूचना प्रणाली व्यवस्थापन सम्बन्धी ।
- अन्य सम्बन्धित कार्यहरु ।

## बजेट तथा कार्यक्रम शाखा

- रेड कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पर्ने नीति तथा रणनीतिको तर्जुमा गर्ने ।
- दिर्घकालीन, अल्पकालीन र आवधिक योजना तथा कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरी तोकिएको समय भित्र प्रमुख समक्ष पेश गर्ने ।
- बैठक, सभा, सम्मेलन, अध्ययन भ्रमण आदि बारे कार्यक्रम स्वीकृत गराई कार्यान्वयन गर्ने ।
- कार्यक्रम आयोजनाको मासिक, चौमासिक तथा वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन तयार गरी प्रमुख समक्ष पेश गर्ने ।
- दातृ निकायलाई पठाउनु पर्ने प्रगति विवरणहरु समयमै तयार गरी प्रमुख समक्ष स्वीकृतिको लागि पेश गर्ने ।
- Review, Emission Reduction- Programme Idea Note / Readiness-Package तयारी गर्ने कार्यमा यस केन्द्रबाट सहयोगी निकायसँग समन्वय गर्ने र भए गरेको प्रगतिको जानकारी प्रमुखलाई गराउने ।

- योजना तयारी तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको चरणमा गर्नुपर्ने प्रचार प्रसार एवं क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमको लागि आवश्यक पर्ने मार्गचित्र तयार गरी प्रमुख समक्ष पेश गर्ने ।
- रेड नमूना परीक्षण (Piloting) बाट प्राप्त भएका सिकाई र अभ्यासहरूको जानकारी/विवरण सङ्कलन गरी मस्यौदा तयार गरी प्रमुख समक्ष पेश गर्ने ।
- रेडप्लस नमूना परीक्षण (Piloting) सम्बन्धी विवरण अद्यावधिक गरी Website update गर्न सहयोग गर्ने ।
- रेड सम्बन्धी प्रचार प्रसार सामग्री तयारी, उत्पादन गर्न मस्यौदा सहित प्रमुख समक्ष पेश गर्ने ।
- यस केन्द्रको Outreach Plan तयार गरी सो को कार्यान्वयन गर्न आवश्यक पर्ने श्रोत र कार्यान्वयनको रूपरेखा तयार गरी प्रमुख समक्ष पेश गर्ने ।
- रेड कार्य समूह र बहुसरोकारवालाहरूको बैठक/गोष्ठीको लागि आवश्यक पर्ने तयारी गर्ने र भएका निर्णय एवं छलफलका बुँदाहरू टिपोट गरी प्रमुख समक्ष पेश गर्ने ।
- तोकिएका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

### जलवायु व्यवस्थापन शाखा

- जलवायु परिवर्तन समानुकूलन सम्बन्धी आयोजनाको सोचपत्रहरू तयार गरी केन्द्र प्रमुख समक्ष पेश गर्ने ।
- पारिस्थितिक तथा समुदायमा आधारित समानुकूलन सम्बन्धी कार्यक्रम बारे सोचपत्र तयार गरी केन्द्र प्रमुख समक्ष पेश गर्ने ।
- वनमा आधारित समानुकूलन कार्यक्रमको सम्पर्क बिन्दु (Focal Point) को रूपमा रही कार्यक्रमहरूको समन्वय गर्ने ।
- नमूना परीक्षणका रूपमा कार्यान्वयन भइरहेका समानुकूलन कार्यक्रमहरूको विवरण अद्यावधिक गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने ।
- यस शाखाको कार्यसँग सम्बन्धित विषयमा अध्ययन, तालिम, गोष्ठी, सेमिनार, आदि सञ्चालनको लागि लागत अनुमान सहित कार्यक्रम स्वीकृत गराई कार्यान्वयन गर्ने ।
- आफ्नो शाखाबाट सम्पादित कार्यको मासिक, चौमासिक र वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन तयार गरी प्रमुख समक्ष पेश गर्ने ।
- तोकिएका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

## दूर संवेदन तथा भू-सूचना प्रणाली शाखा

- यस शाखाबाट मापन, प्रतिवेदन र प्रमाणिकरण (MRV) सँग सम्बन्धित अध्ययन अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने सेवा प्रदायकलाई सहजीकरण गर्ने एवं विषयगत प्राविधिक समितिमा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने ।
- रेड कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पर्ने कार्बन मापन, अनुगमन प्रतिवेदन प्रमाणीकरणसँग सम्बन्धित विषयवस्तुमा गरिने अध्ययन अनुसन्धान कार्यमा सक्रिय रूपमा सहभागी भई अभिलेख अद्यावधिक गर्ने ।
- कार्बन मापन र आँकलन गर्ने सम्बन्धी सञ्चालित Piloting कार्यलाई रेड कार्यान्वयन केन्द्रको तर्फबाट समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।
- यस शाखासँग सम्बन्धित अध्ययनहरूमा संलग्न सेवा प्रदायकसँग Focal Point को रूपमा रहि प्रक्रिया र विधिबारे पूर्ण जानकारी राख्ने ।
- आफ्नो शाखाबाट सम्पादित कार्यको मासिक, चौमासिक र वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन तयार गरी प्रमुख समक्ष पेश गर्ने ।
- वन मापन र अनुगमन प्रतिवेदन तयारी सम्बन्धी नविनतम प्राविधिक ज्ञानबारे अध्ययन/अनुसन्धान गरी सहकर्मी बिचमा छलफल/प्रसार गर्ने ।
- यस शाखाको कार्यसँग सम्बन्धित विषयमा तालिम, गोष्ठी, सेमिनार सञ्चालनको लागि कार्यक्रम स्वीकृत गराई कार्यान्वयन गर्ने ।
- तोकिएको अन्य कार्यहरू समेत गर्ने ।

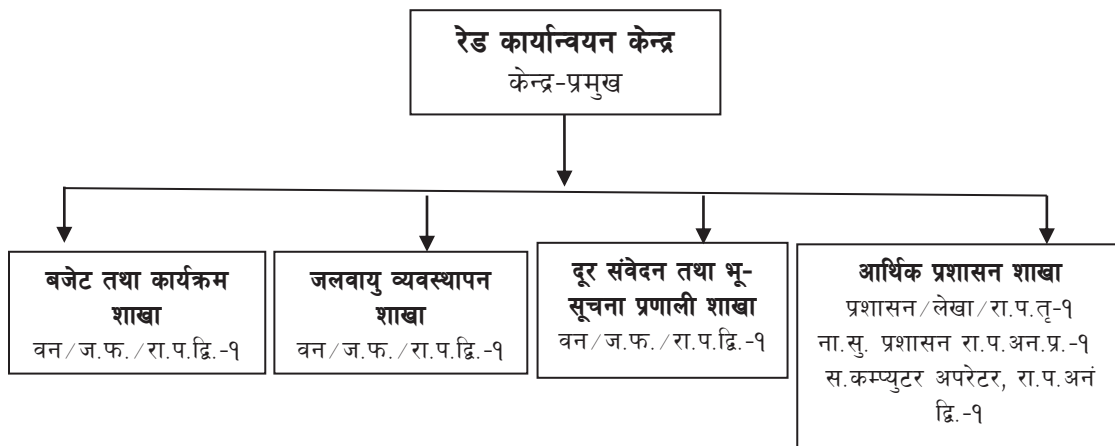
## आर्थिक प्रशासन शाखा

- आयोजना लेखा तयार गर्ने ।
- समयमै सोधभर्ना माग गर्ने ।
- विनियोजित रकम बाँडफाँट तथा खर्चको फाँटवारी तयार गर्ने ।
- आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
- लेखापरीक्षण गराउने ।
- बेरुजुको लगत राखि फर्छ्यौट गर्ने, गराउने तथा सम्परिक्षण गराउने ।
- आवधिक प्रतिवेदन तालुक निकायमा पठाउने ।
- तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।



## प्रदेशस्तरमा प्रदेश वन निर्देशनालय अन्तर्गत रेड फोकल डेस्क

- प्रदेश स्तरमा रेड सम्बन्धी कार्यहरूको समन्वय गर्ने ।
- रेड कार्यान्वयन केन्द्रसँगको समन्वयमा स्वीकृत कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने ।
- स्थानीय तह तथा समुदायहरूसँग प्रदेश स्तरमा समन्वय गर्ने ।
- रेड सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनमा समन्वयको कार्य गर्ने ।



चित्र नं. ४ रेड कार्यान्वयन केन्द्रको दरबन्दी संरचना

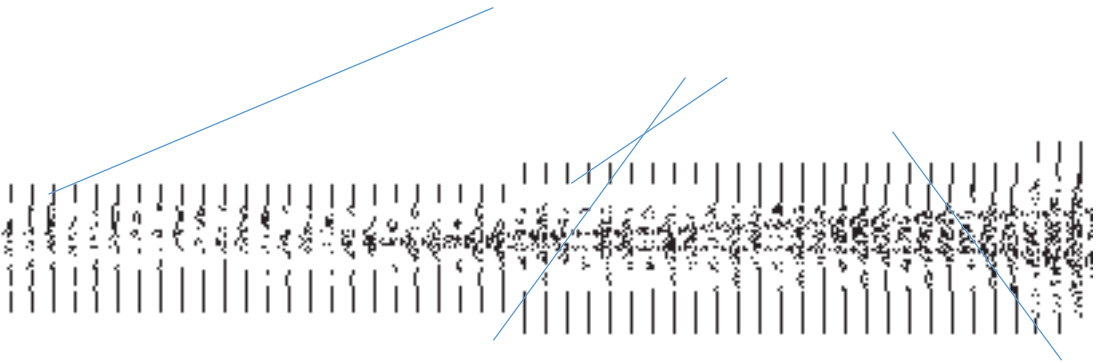
### १.३ समृद्धिका लागि वन परियोजनाको परिचयात्मक जानकारी

नेपाल सरकार तथा विश्व बैङ्कको संयुक्त प्रयासबाट नेपालको लुम्बिनी प्रदेश तथा मधेश प्रदेशमा दिगो वन व्यवस्थापन तथा साना तथा मझौला वन उद्यमहरूलाई प्रवर्द्धन तथा विकास गर्नका लागि यो परियोजना वन लगानी कार्यक्रम अन्तर्गत तर्जुमा भएको हो । यस परियोजना विश्व बैङ्कको ऋण तथा अनुदानमा नेपाल सरकार तथा विश्व बैङ्कबीच सन् २०२१ मार्च १९ मा सम्झौता भई वन तथा वातावरण मन्त्रालय, कृषि विकास बैङ्क र विश्व बैङ्कले संयुक्त रूपमा कार्यान्वयन गर्ने परियोजना हो ।

यो परियोजना प्रदेशस्तरमा मधेश तथा लुम्बिनी प्रदेशमा लागु भएको छ । यस परियोजनाको केन्द्रमा परियोजना व्यवस्थापन इकाई, रेड कार्यान्वयन केन्द्रमा रहेको छ भने प्रदेशस्तरमा प्रदेश मन्त्रालय अन्तर्गत परियोजना व्यवस्थापन इकाई रहेका छन् । यसैगरी दुवै प्रदेशका गरी ५० वटा पालिकाहरूको वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनको लागि कार्य गर्ने शाखाले परियोजना समन्वय तथा कार्यान्वयनको लागि कार्य गर्नेछ । यसैगरी कृषि विकास बैङ्कले ऋण परिचालन गर्ने इकाईको रूपमा कार्य गरिरहेको छ ।

यस परियोजनाका लागि विश्व बैङ्कले २ करोड ४० लाख अमेरिकी डलर करिब ३ अरब नेपाली रुपैयाँ लगानी उपलब्ध गराएको छ । यसमध्ये २५.५ प्रतिशत अनुदान ६१ लाख अमेरिकी डलर तथा ७४.५ प्रतिशत ऋण १ करोड ७९ लाख अमेरिकी डलर सहायता रहेको छ । लगानी गर्दै जाँदा प्रतिफल तथा उपलब्धीको आधारमा थप लगानी हुने सम्भावना रहेको छ ।

यो परियोजना २०७८ श्रावण १ गते (सन् २०२१ को जुलाई १६ तारिख) देखि सञ्चालनमा आएको छ । यस आयोजनाको अवधि आ.व. ०७८/०७९ देखि आ.व. ०८२/०८३ सम्म (सन् २०२१ देखि २०२५) रहनेछ ।



चित्र नं. ५ समृद्धिको लागि वन कार्यक्रम लागु भएका प्रदेशहरू तथा जिल्लाहरू

## परियोजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य

यस परियोजनाको समग्र लक्ष्य दिगो वन व्यवस्थापन (Sustainable Forest Management-SFM) मा सुधार गर्ने, वनबाट प्राप्त हुने फाइदाहरू वृद्धि गर्ने र नेपालको मधेश प्रदेश र लुम्बिनी प्रदेशस्थित छनौट गरिएका पालिकाहरूभित्र खुद हरित ग्याँस उत्सर्जन न्यूनीकरणमा योगदान गर्ने रहेको छ ।

## उद्देश्य

- छोटो र मध्यम अवधिका प्रतिफलहरूले वनको समग्र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने ।
- वनमा आधारित साना तथा मझौला उद्यमहरूको विकास तथा सुधारमा योगदान गर्ने ।
- तराई भूपरिधि क्षेत्र भित्र उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रमले लक्ष्य राखेको कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण गर्न योगदान गर्ने ।

## परियोजनाको प्रमुख लक्ष्यहरू तथा अपेक्षित उपलब्धि

यस परियोजनाको उद्देश्य पुरा गर्नको लागि निम्न मुख्य लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ ।

तालिका नं. १ परियोजनाको प्रमुख लक्ष्यहरू तथा अपेक्षित उपलब्धि

| नतिजा सूचकको विवरण  | एकाइ                                 | लक्ष्य   |
|---|--------------------------------------|----------|
| १. लक्षित वन र नजिकका समुदायहरूबाट मौद्रिक वा गैह्रमौद्रिक फाइदा प्राप्त गर्ने जनता | संख्या                               | १,१०,००० |
| २. हरित ग्यास उत्सर्जन न्यूनीकरण  | मिलियन मेट्रिक टन, CO <sub>2</sub> e | १७.७६    |
| ३. परियोजनाका कार्यान्वयनबाट लाभान्वित सन्तुष्ट वा अति सन्तुष्ट जनताहरू             | प्रतिशत                              | ८०.००    |
| ४ व्यवस्थापन योजना अन्तर्गत ल्याइएको वनक्षेत्र                                      | हेक्टर                               | १५,९००   |

## कार्यान्वयन संरचना

परियोजनाको कार्यान्वयनको लागि केन्द्रमा वन तथा वातावरण मन्त्रालयले नेतृत्व लिएको छ । केन्द्रमा वन तथा वातावरण मन्त्रालयका सचिवको अध्यक्षतामा विभिन्न मन्त्रालय, सम्बन्धित विभागहरू, कृषि विकास बैङ्क, वन उद्यमीको संस्था, समुदायमा आधारित सहयोगी सञ्जालहरू (वन समूह, निजी वन, आदिवासी जनजाति, महिला आदि) सहितको बहुसरोकारवाला परियोजना निर्देशक समिति र प्रदेशमा वन क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालयका सचिवको अध्यक्षतामा बहुसरोकारवाला प्रदेशस्तरीय परियोजना समन्वय समिति रहेको छ ।

## परियोजना व्यवस्थापन इकाईहरू

कार्यक्रम व्यवस्थापनका लागि केन्द्रमा राष्ट्रिय परियोजना निर्देशकको नेतृत्वमा परियोजना व्यवस्थापन इकाई वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गत रेड कार्यान्वयन केन्द्रमा रहेको र प्रदेशमा प्रादेशिक परियोजना संयोजकको नेतृत्वमा प्रदेश स्तरीय परियोजना व्यवस्थापन इकाई वन क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालय अन्तर्गत वन निर्देशनालयले व्यवस्थापन गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

| सङ्घीय तह  | प्रदेश तह   |
|--|---|
| रेड कार्यान्वयन केन्द्र, बबरमहल, काठमाडौं, आयोजना व्यवस्थापन इकाई —१ केन्द्र सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालय, त्रिपुरेश्वर, काठमाडौं<br>कृषि विकास बैङ्क मुख्य कार्यालय, रामशाहपथ, काठमाडौं | प्रदेश आयोजना व्यवस्थापन —२ प्रदेश (मधेश तथा लुम्बिनी) ।<br>डिभिजन वन कार्यालयहरू २० वटा ।<br>स्थानीय तह<br>कार्यान्वयन फोकल इकाई ५० वटा पालिकाहरू वन तथा वातावरण क्षेत्र हेर्ने शाखा |

डिभिजन वन कार्यालयहरू मार्फत दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यहरू सञ्चालन हुने कार्यक्रम प्रदेश परियोजना व्यवस्थापन इकाई मार्फत हुने गरी व्यवस्था गरिएको छ । प्रदेशमा वन क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालयहरूमा दुबै प्रदेशमा परियोजना व्यवस्थापन इकाईहरू एक एक गरी दुई वटा खर्च केन्द्र तथा डिभिजन वन कार्यालयहरूमा २० गरी २२ वटा रहेका छन् भने पालिकाहरू ५० वटामा नै खर्च केन्द्र रहेका छन् । कृषि विकास बैङ्कले पनि ऋण परिचालन गर्ने तथा यस ऋणको व्यवस्थापन सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालयले गर्ने भएकोले औपचारिक रूपमा यी दुवै निकायहरू पनि खर्च केन्द्रको रूपमा रहेका छन् ।

यो परियोजनाको कार्यक्षेत्र खासगरी दिगो वन व्यवस्थापन र उद्यम विकास तथा प्रवर्द्धनको कार्यहरू मधेश प्रदेश र लुम्बिनी प्रदेश भित्रका सम्पूर्ण क्षेत्रमा कार्यान्वयन हुनेछन् भने पालिका मार्फत कार्यान्वयन हुने कार्यक्रम खासगरी निजी वन विकास तथा व्यवस्थापन र सार्वजनिक जग्गामा वन विकास तथा व्यवस्थापनका कार्यहरू हाललाई मधेश र लुम्बिनी प्रदेशमा २५/२५ वटा पालिकाहरू गरी ५० वटा पालिकामा काम गर्ने गरी कार्य क्षेत्र रहेको छ ।

## तालिका नं. २ समृद्धिको लागि वन कार्यक्रम कार्यान्वयन हुने पालिकाहरु

| प्रदेश      | जिल्लाहरु       | पालिकाहरु                                   |
|-------------|-----------------|---|
| मधेश प्रदेश | सप्तरी          | हनुमाननगर कङ्कालिनी, तिरहुत, महादेवा        |
|             | सिरहा           | नवराजपुर, औरही, बरियारपट्टी                 |
|             | धनुषा           | जनकपुरधाम, मिथिला बिहारी, लक्ष्मनीया        |
|             | महोत्तरी        | जलेश्वर, बर्दिबास, एकडारा                   |
|             | सर्लाही         | पर्सा, ब्रम्हपुरी, हरिपुरवा, हरिवन          |
|             | रौतहट           | दुर्गा भगवती, राजदेवी, माधव नारायण          |
|             | बारा            | पचरौता, देवताल, सुवर्ण                      |
|             | पर्सा           | बीरगञ्ज, जगरनाथपुर, पटेर्वा सुगौली          |
|             | लुम्बिनी प्रदेश | नवलपरासी पश्चिम                             |
| रुपन्देही   |                 | सैनामैना, कञ्चन, देवदह, लुम्बिनी सांस्कृतिक |
| पाल्पा      |                 | बगनासकाली, तिनाउ, रैनादेवी छहरा             |
| कपिलवस्तु   |                 | शिवराज, बुद्धभूमि, बाणगङ्गा                 |
| अर्धाखाँची  |                 | शितगङ्गा, पाणिनी                            |
| प्यूठान     |                 | सरुमारानी                                   |
| रोल्पा      |                 | रुन्टगढी                                    |
| दाङ         |                 | घोराही, लमही, राप्ती, बंगलाचुली             |
| बाँके       |                 | कोहलपुर, वैजनाथ, खजुरा                      |
|             | बर्दिया         | बाँसगढी, बढैयाताल                           |

यो परियोजना सञ्चालनका लागि जिल्लाहरुमा रहेका प्रदेश स्तरका वन क्षेत्रका कार्यालयहरु डिभिजन वन कार्यालय तथा सब डिभिजन वन कार्यालयहरु लगायतको भूमिका तथा प्राविधिक सहयोग यस परियोजनाको मुख्य ज्ञान तथा प्रविधिको स्रोत रहेको छ । धेरै प्राविधिक ज्ञानको आवश्यक पर्ने नर्सरी, दिगो वन व्यवस्थापन तथा वृक्षरोपण लगायतका क्रियाकलापहरुको लागि प्राविधिक व्यवस्थापन यी कार्यालयहरुबाट गर्ने प्रावधान रहेको छ ।

त्यसैगरी परियोजना कार्यान्वयनका लागि परियोजना सञ्चालन निर्देशिका २०७९, वृक्षरोपण अनुदान निर्देशिका २०७९, समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन अनुदान निर्देशिका २०७९, वातावरणीय

तथा सामाजिक प्रतिबद्धता सम्बन्धी योजना तथा वातावरणीय तथा सामाजिक व्यवस्थापनको खाका, आदि प्रमुख दस्तावेजहरू रहेका छन् । त्यसैगरी समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन समूहहरू, निजी कृषकहरू तथा वन पैदावरमा आधारित उद्यमीहरूलाई ऋण परिचालन मार्फत वनको दिगो वन व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन, निजी तथा सार्वजनिक जग्गामा वन विकास, तथा वन पैदावरमा आधारित उद्यम विकास तथा प्रवर्द्धनका कार्यहरू हुने गरी व्यवस्था गरिएको छ ।

### परियोजनाका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा संभागहरू

संभाग १. दिगो वन व्यवस्थापनका लागि नयाँ सरकारी संरचना र प्रक्रियाहरूको लागि नीति र क्षमता विकास

संभाग २. समुदायमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन तथा साना किसानका लागि वृक्षरोपण

क. दिगो वन व्यवस्थापन

ख. समुदायका विपन्न समुदायहरूलाई वनक्षेत्र विनियोजन तथा सहायता

ग. साना किसानका लागि निजी वृक्षरोपण

घ. सार्वजनिक जग्गाहरूमा वृक्षरोपण तथा कृषि वन विकास

संभाग ३. वन उद्यमहरूको सुधार तथा विकास

क. वनमा आधारित निजीक्षेत्रका लागि अनुकूल वातावरण तयार गर्न कार्यक्रमहरू

ख. वनमा आधारित साना तथा मझौला उद्यमहरू स्थापना तथा सुधारका लागि ऋण प्रवाहको डिजाइन तथा परीक्षण

संभाग ४. परियोजनाको सुशासन, अनुगमन तथा सिकाई

### समर्पित अनुदान संयन्त्र (Dedicated Grant Mechanism-DGM)

स्थानीय समुदाय र आदिवासी जनजाति समुदायको क्षमता अभिवृद्धि कार्यको सञ्चालन छुट्टै निकायबाट हुने व्यवस्था रहेको छ । यसको लागि ग्रामिण पुनर्स्थापना संस्था Rural Reconstruction Nepal (RRN) ले कार्यान्वयन सहयोगी संस्थाको रूपमा कार्य गरिराखेको छ । यो कार्यक्रम समेत विश्व बैंकबाट अनुदानमा सञ्चालित कार्यक्रम हो र यो क्रियाकलाप सम्बृद्धिको लागि वन कार्यक्रम कार्यान्वयन हुने लुम्बिनी र मधेश प्रदेशका ५० वटा पालिकाहरूमा केन्द्रित भै कार्यान्वयन हुनेछ । यो कार्यक्रमबाट स्थानीय समुदाय र आदिवासी जनजातिहरूको वन

उद्यममा सहभागिता बढाउन उद्यम सञ्चालनका लागि अनुदान रकम उपलब्ध गराउने र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेकोछ ।

### वन उद्यमको सुधार तथा विकासको लागि विशेष कार्यक्रम ऋण परिचालन

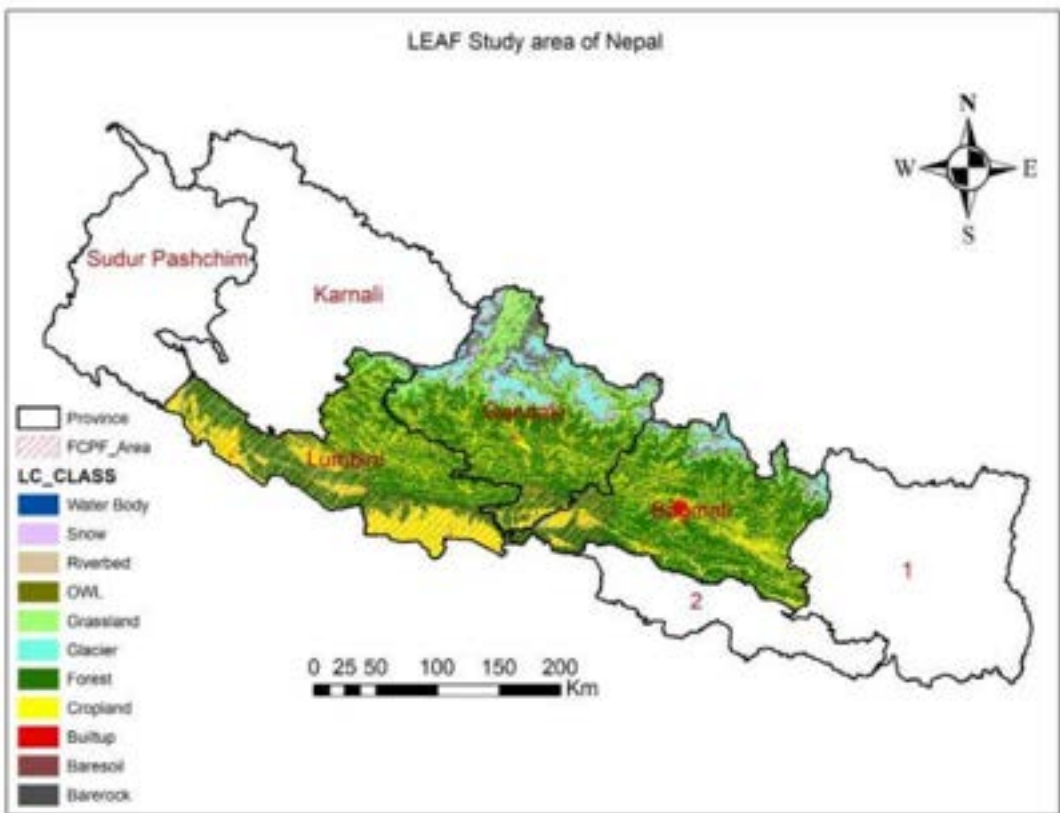
संभाग ३ अन्तर्गत कृषि विकास बैङ्क मार्फत छनौट भएको वित्तीय संस्था वा आफैले वन उद्यमहरूलाई माग बमोजिम परियोजनाको उद्देश्य पुरा हुने गरी सहूलियत ब्याजदरमा ऋण प्रवाह गर्ने व्यवस्था रहेको छ । यस चरणमा ६० लाख अमेरिकी डलर (नेपाली मुद्रा रु. करिब ७० करोड) पूँजी परिचालन गर्ने कार्यक्रम रहेको छ ।

यो परियोजना नितान्त नयाँ सोचका साथ सञ्चालन भैरहेको हुँदा यसको सफलता संघीय संरचना पश्चातको संरचनाको सफलतासँग जोडिएकोले सबै क्षेत्र तथा सरोकारवालाहरूको समन्वय तथा सहकार्य अति अपरिहार्य रहेको छ । सिकाइ नै सफलताको लागि सुधार गर्ने मूल आधार भएकोले सबै पक्षहरूको सद्भाव तथा शुभेच्छा सहित परियोजना सफल गराउन प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष योगदान गर्ने तथा यस परियोजनाको तयारी चरणमा सबै सरोकारवालाहरूले गरेको गहन योगदानको सदैब कदर गर्दछ । यो आयोजना आ.व. ०७९।०८० देखि पूर्ण कार्यान्वयनमा रहेको छ ।

### १.४ Lowering Emissions by Accelerating Forest finance (LEAF) Coalition

#### सम्बन्धी जानकारी

लिफ कोलिसन नर्वे, बेलायत, अमेरिका र दक्षिण कोरिया सहित चार मुलुक र २० भन्दा बढी प्रमुख निजी क्षेत्रहरूको साझेदारिता हो । यो सन् २०३० सम्ममा पृथ्वीको उष्ण क्षेत्रमा वन विनाश र वन क्षयीकरणको प्रक्रियालाई उल्लेख्य रूपमा कम गर्नको लागि सार्वजनिक र निजी क्षेत्रको साझेदारितामा आधारित एउटा फरक किसिमको साझेदारी गठबन्धन हो । वन संरक्षण गर्ने देशका सरकारहरू, दातृ संस्था, प्रमुख निजी क्षेत्र, आदिवासी जनजाति, स्थानीय जनता र नागरिक समाज सबैसँग हातेमालो गर्दै अघि बढ्ने यस साझेदारिताको रणनीति छ । लिफ साझेदारिताको प्रमुख उद्देश्य भनेको उष्ण वनको संरक्षण र विकासको लागि ठूलो मात्रामा वन जन्य लगानी सुनिश्चित गर्नु हो । वन संरक्षण गर्ने देशहरूले लिफ मार्फत आफुले गरेको उत्सर्जन कटौतिको क्रेडिट उपलब्ध गराउन प्रस्ताव पेश गर्न सक्दछन् । यस कार्यक्रम अन्तर्गत हालसम्म २५ भन्दा बढी मुलुकका सरकारहरूले प्रस्ताव पेश गरिसकेका छन् ।



चित्र नं. ६ लिफ कार्यक्रम लागु भएका प्रदेशहरू

## नेपालमा लिफ गतिविधि

नेपालमा सन् २०२१ देखि रेड कार्यान्वयन केन्द्रको सहजीकरणमा लिफ गतिविधिहरू विस्तारै सुरु भैरहेको छ । नेपालले सन् २०२१ मा लिफ कोलिसनमा कार्बन व्यापारको लागि प्रस्ताव तयारी गरी पेश गरेको र उक्त प्रस्ताव मूल्यांकन गरी लिफ कोलिसनको तर्फबाट प्रारम्भिक चरणमा उक्त प्रस्ताव छनौट समेत भैसकेको छ । लिफ र लिफमा सहभागी साझेदार बिचको प्रशासनिक समन्वयकर्ताको रूपमा इमर्जेन्ट भन्ने संस्थाले काम गरिरहेको छ । यसरी सन् २०२१ मै नेपाल सरकार र इमर्जेन्ट बीचमा सम्झौता भैसकेको छ । यस सम्झौता अनुसार नेपालको गण्डकी, लुम्बिनी र बागमती प्रदेशलाई कार्यक्षेत्रको रूपमा लिइएको छ र यस सम्झौताको समयावधि २०२२ देखि २०२६ सम्म हुनेछ । सम्झौता भैसके पश्चात अहिले उत्सर्जन न्यूनीकरण भुक्तानी सम्झौताको लागि नेपाल सरकार र लिफ कोलिसन बीच बारम्बार वार्ताको क्रममा रहेको छ । यसै क्रियाकलापसँग सम्बन्धित रही रेड कार्यान्वयन केन्द्रले UN



REDD को आर्थिक सहयोगमा प्रदेश र क्लस्टर स्तरमा जानकारीमुलक अन्तरक्रिया गोष्ठीहरू संचालन गर्ने कामहरू समेत गरेको छ । यसरी प्रदेश स्तरमा हेटौंडा, पोखरा र बुटवलमा ३ वटा गोष्ठीहरू संचालन गरिएका छन् भने क्लस्टर स्तरमा लिफ सम्बन्धित ३ वटा प्रदेशका विभिन्न ९ स्थानमा यस प्रकारका जानकारीमुलक गोष्ठीहरू संचालन गरिएका छन् ।

### वन संरक्षण गर्ने राष्ट्रहरूले पुरा गर्नुपर्ने लिफ सम्बन्धी मापदण्डहरू

लिफ साझेदारितामा सहभागी हुनको लागि नेपाल जस्ता वन संरक्षण गर्ने राष्ट्रहरूले निम्न बमोजिमका शर्तहरू पुरा गरेको हुनु पर्नेछ ।

१. पाँच वर्षमा कम्तिमा पाँच लाख टन कार्बनडाईअक्साइड बराबर उत्सर्जन घटाउनु पर्नेछ ।
२. रेडप्लस कारोवार संरचनाले जारी गरेको रेडको वातावरणीय उत्कृष्ट मापदण्डको परिमाणात्मक योग्यता पुरा गरेको हुनुपर्नेछ । जस अनुसार प्रादेशिक तहका लागि कम्तिमा २५ लाख हेक्टर क्षेत्रमा वन संरक्षित हुनुपर्नेछ भने सङ्घीय सरकारका लागि परिमाणात्मक मापदण्ड तोकिएको छैन ।
३. कार्बन सञ्चितीमा वृद्धि हुनुपर्नेछ, वन विनाश र वन क्षयीकरण कम हुनुपर्नेछ र घना वन कायम राख्नु पर्नेछ ।
४. सरकारले निर्धारण गरेको समग्र राष्ट्रिय निर्धारित लक्ष्यमा वन क्षेत्र समावेश भएको हुनुपर्नेछ ।
५. रेडको वातावरणीय उत्कृष्ट मापदण्डसँग मिल्दोजुल्दो राष्ट्रिय वन अनुगमन प्रणाली विकास गरिएको ।
६. अधिकारहरूको सम्मान र सम्बोधनका लागि सेफगार्ड सूचना प्रणाली विकास गरिएको ।
७. जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघको कार्ययोजना महासन्धी मा प्रस्तुत प्रतिवेदनसँग मिल्ने गरी संघीय सरकारको हकमा सूचनाको सारांश र प्रादेशिक सरकारको हकमा सेफगार्ड प्रतिवेदन पेश भएको ।

## सम्पन्न क्रियाकलापहरूको विवरण

### क. रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम

#### १. उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन तथा सञ्चालनका लागि सवारी साधन खरिद

रेड कार्यान्वयन केन्द्रद्वारा सञ्चालित उत्सर्जन न्यूनीकरण सम्बन्धी क्रियाकलापहरू देशभरिका विभिन्न प्रदेश, जिल्ला तथा स्थानीय तहसम्म सञ्चालित छन् । यसरी कार्यालयको कार्यक्षेत्र वृहत भएकोले कार्यालयले सञ्चालन गर्ने क्रियाकलापहरू सहि ढंगले सञ्चालन गर्न तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको अनुगमन मूल्यांकन गर्न वृहत कार्यक्षेत्रमा कर्मचारीहरू खटिनुपर्ने भएकोले कार्यालयमा उपलब्ध सिमित साधनहरूले पर्याप्त नहुने भएकोले उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन तथा सञ्चालनका लागि थप सवारी साधन खरिद गर्न यो कार्यक्रम आवश्यक परेको हो । यस कार्यक्रम अन्तर्गत तीन वटा सवारी साधन खरिद गर्नको लागि रु. एक करोड ८० लाख बजेट व्यवस्था भएकोमा अर्थ मन्त्रालयबाट समयमा सहमति प्राप्त हुन नसकेकोले समयमा बोलपत्र आव्हान गर्न नसकेको हुँदा तीनवटै सवारी साधन खरिद गर्न सम्भव भएन तथापि आर्थिक वर्षको अन्तिम समयमा अर्थ मन्त्रालयबाट सहमति प्राप्त हुन आएकोले Catalogue Shopping विधिबाट १ वटा सवारी साधन खरिद गर्ने काम सम्पन्न गरिएको छ । यस खरिदको लागि कुल विनियोजित बजेट मध्ये ५९,६५,०००। खर्च भएको छ ।

#### २. कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण प्रवर्द्धनका लागि विद्युतीय सवारी साधन खरिद

रेड कार्यान्वयन केन्द्र आफैले समेत आफ्ना क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्दा कम भन्दा कम कार्बन उत्सर्जन गर्ने गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने हुन्छ । यसरी उत्सर्जन न्यूनीकरण प्रवर्द्धनको लागि रेड कार्यान्वयन केन्द्रले विद्युतीय सवारी साधन प्रयोग गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम आवश्यक परेको हो । यस कार्यक्रम अन्तर्गत दुईवटा विद्युतीय सवारी साधन खरिद गर्न रु. ६०,००,०००। बजेट व्यवस्था भएकोमा लक्ष्य बमोजिम नै दुईवटै विद्युतीय सवारी साधन खरिद गरी रु. ६०,००,०००। नै खर्च हुन गएको छ ।

### ३. वन डढेलो नियन्त्रणका सामग्री खरिद

नेपालमा वन डढेलो वन विनाशको मुख्य कारकको रूपमा रहेको छ । उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम लागू भएका जिल्लाहरूमा वन डढेलो नियन्त्रण गरी वन डढेलोबाट हुने उत्सर्जन न्यूनीकरण गर्न सहयोग पुर्याउने उद्देश्यले यो कार्यक्रम आवश्यक परेको हो । यस कार्यक्रम अन्तर्गत Back Pack Pump २२० थान खरिद गरी उक्त सामग्री उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम लागू भएका डिभिजन वन कार्यालयहरूलाई हस्तान्तरण गरिएको छ । यस कार्यक्रमको लागि आ.व. २०७९/८० मा रु. ५०,००,०००। बजेट व्यवस्था भएकोमा काम सम्पन्न गर्दा जम्मा रु ३०,८५,०००। मात्र खर्च भएको थियो ।

### ४. खानेपानी संरचना निर्माण

रेड कार्यान्वयन केन्द्रमा खानेपानीको समस्या भैरहने गरेकोले यसबाट मुक्त हुनको लागि खानेपानी संरचनाको निर्माण गर्नु परेको हो । यस कार्यक्रम अन्तर्गत रेड कार्यान्वयन केन्द्रको अगाडिपट्टिको भागमा एउटा ढक्कन सहितको अण्डरग्राउण्ड खानेपानी ट्याङ्कि निर्माण गरी उक्त ट्याङ्किलाई छतको ट्याङ्किसँग जोड्ने काम सम्पन्न गरिएको छ । खानेपानी संरचना निर्माणको लागि रु. १०,००,०००। बजेट व्यवस्था भएकोमा सबै काम सम्पन्न गर्दा रु. ९,५४,०००। खर्च हुन गएको छ ।

### ५. भवनहरूको आन्तरिक मर्मत सुधार तथा रंगरोगन

रेड कार्यान्वयन केन्द्रको कार्यालय भवनको लामो समयदेखि आन्तरिक मर्मत सुधार तथा रंगरोगन नगरिराखेकोले उक्त कार्यहरू गर्नको लागि यो कार्यक्रम आवश्यक परेको हो । यस कार्यक्रम अन्तर्गत रेड कार्यान्वयन केन्द्रको कार्यालय परिसरका अनावश्यक रुख तथा तिनका हाँगाविँगा हटाउने, झ्यालका ग्लिलहरू मर्मत गर्ने तथा झ्यालका फ्रेमहरू फेर्ने काम गरिएका छन् । यस कार्यको लागि कुल रु. १०,००,०००। बजेट व्यवस्था भएकोमा सबै काम सम्पन्न गर्दा रु. ९,५०,०००। खर्च हुन गएको देखिन्छ ।

### ६. उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम कार्यान्वयन भएका जिल्लाहरूमा पोष्ट, गाई पोष्ट, शौचालयको मर्मत सुधार

उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम लागू भएका नेपालको तराईका १३ जिल्ला अन्तर्गतका १६ वटा डिभिजन वन कार्यालयहरूमा ससाना पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत सुधार गर्नुपर्ने आवश्यकतालाई

मध्यनजर गरी यो कार्यक्रम आवश्यकता परेको हो । यस किसिमको सहयोगले डिभिजन वन कार्यालयहरूको क्षमता अभिवृद्धि हुन गई उत्सर्जन न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू प्रभावकारी ढंगले सञ्चालन हुन सक्नेछन् भन्ने मान्यता राखिएको छ । यस कार्यक्रम अन्तर्गत मुख्य गरी उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम लागु भएका जिल्लास्थितका डिभिजन वन कार्यालयहरू र केहि अन्य कार्यालयहरू समेत गरी १९ वटा कार्यालयहरूको पूर्वाधार मर्मत सुधार तथा नयाँ निर्माणका कामहरू सञ्चालन गरिएका छन् । यो कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि आ.व. २०७९।८० मा २० वटा कार्यक्रमको लागि कुल रु. २,००,००,०००। बजेट व्यवस्था भएकोमा १९ वटा पूर्वाधार मर्मत तथा निर्माणको काम सम्पन्न गर्दा रु. १,८६,५०,०००। बजेट खर्च भएको थियो । आ.व. २०७९।८० मा रेड कार्यान्वयन केन्द्रको आर्थिक सहयोगमा मर्मत तथा निर्माण भएका पूर्वाधारहरूको विस्तृत विवरण अनुसूची २ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

### ७. परामर्शदाताको नियुक्ति

रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम तर्फका क्रियाकलापहरू सञ्चालनको लागि विशिष्ट किसिमका काम तथा विषयगत विज्ञता आवश्यकता पर्ने कामहरू कार्यालयका कर्मचारीले मात्र काम गर्न सम्भव नभएकोले विज्ञहरू मार्फत गर्नुपर्ने कामहरूको लागि आ.व. ०७९।८० मा विभिन्न विषयमा विषयगत विज्ञहरू नियुक्त गर्ने काम गरिएको थियो । यसरी विभिन्न नौ जना विज्ञहरू नियुक्ति गर्नको लागि कुल रु. ४५,००,०००। बजेट व्यवस्था भएकोमा आ.व. ०७९।८० मा विज्ञ सेवा खरिदमा रु. ३४,२०,०००। खर्च हुन गएको छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण निम्न बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ ।

#### तालिका नं. ३ परामर्शदाताको खर्चको विस्तृत विवरण

| बजेट क्र.सं. | परामर्शदाता               | स्वीकृत बजेट     | वास्तविक खर्च    | कैफियत |
|--------------|---------------------------|------------------|------------------|--------|
| २.५.२.५      | आर्थिक परामर्शदाता        | ६,००,०००         | ४,००,०००         |        |
| २.५.२.७      | सेफगार्ड परामर्शदाता      | ११,००,०००        | ८,८०,०००         |        |
| २.५.२.१०     | आइटि परामर्शदाता          | ४,००,०००         | ३,८०,०००         | २ जना  |
| २.५.२.११     | रेड परामर्शदाता           | ४,००,०००         | ३,००,०००         |        |
| २.५.२.२८     | खरिद विज्ञ                | ७,००,०००         | ६,२०,०००         |        |
| २.५.३.४०     | ईन्जिनियरिङ्ग परामर्शदाता | ८,००,०००         | ४,५०,०००         | २ जना  |
| २.५.३.११३    | MRV विज्ञ                 | ६,००,०००         | ३,९०,०००         |        |
| <b>जम्मा</b> |                           | <b>४५,००,०००</b> | <b>३४,२०,०००</b> |        |

## ८. कर्मचारी क्षमता विकास तालिम, अध्ययन भ्रमण

रेड कार्यान्वयन सम्बन्धमा अन्य देशका अनुभवबाट लाभ लिन सकियोस् र वैदेशिक अध्ययन तथा अवलोकनबाट रेडप्सलसँग सम्बन्धित नेपाली कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि हुन सकोस् भनि यस प्रकारको कार्यक्रमको आवश्यकता महसुस गरिएको हो । यस कार्यक्रम अन्तर्गत आ.व. २०७९/८० मा कर्मचारीहरूलाई ७ दिन अवधिको मोजाम्बिक भ्रमणको अवसर प्रदान गरिएको थियो । सात दिन अवधिको South South Knowledge Exchange Visit on MRV and Preparation for Result Based Payments नामक मोजाम्बिक भ्रमणमा वन तथा वातावरण मन्त्रालय वाट १ जना, वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्रबाट ६ जना, रेड कार्यान्वयन केन्द्रबाट ३ जना गरी जम्मा ९ जना कर्मचारीलाई सहभागिताको अवसर प्रदान गरिएको थियो । यसै कार्यक्रमबाट ईजिप्टमा सञ्चालित कोप २७ मा ४ जना नेपाली प्रतिनिधि मण्डलका सदस्य सहभागीहरूको खर्च समेत यसै कार्यक्रमबाट व्यहोरिएको थियो । कोप २७ मा यस कार्यक्रम अन्तर्गत रेड कार्यान्वयन केन्द्रबाट एक जना उप सचिव र एक जना भू-संरक्षण अधिकृत तथा अन्य २ जना गरी जम्मा ४ जनाको सहभागिता रहेको थियो । यसरी कर्मचारीहरूको क्षमता विकासको लागि वैदेशिक अध्ययन भ्रमण, सेमिनार लागि रु. ९२,००,०००। बजेट व्यवस्था रहेकोमा कार्यक्रम सम्पन्न गर्दा रु. ८२,९०,०००। खर्च भएको थियो ।

## ९. NFIS/SIS सम्बन्धी पुनर्ताजगी/अभिमुखिकरण तालिम

देशभरिको वन सम्बन्धी सूचनाहरू सरल र सहज ढंगले कम्प्युटर प्रणालीमा प्राप्त गर्न सकियोस् र यसबाट कार्बन व्यापारको लागि विश्वसनियता बढ्ने तथा वन कार्बन मापनको लागि भरपर्दो तथ्यांकहरू प्राप्त हुन साथै वन सम्बन्धित सबै निकायहरू तथा सर्वसाधारण समेतले सहज र सहज ढंगले वन सम्बन्धी सूचनाहरू प्रयोग गर्न सकियोस् भन्ने उद्देश्यले रेड कार्यान्वयन केन्द्र द्वारा राष्ट्रिय वन सूचना प्रणाली सञ्चालन गरिएको छ । यसैगरी रेड कार्यान्वयनबाट पर्ने नकारात्मक प्रभावहरूबाट सरोकारवालाहरूलाई सुरक्षित राख्न सहयोग पुगोस् भन्ने उद्देश्यले ईन्टरनेटमा आधारित सेफगार्ड सूचना प्रणाली समेत सञ्चालनमा ल्याइएको छ । यसरी सञ्चालित राष्ट्रिय वन तथ्याङ्क प्रणाली तथा सेफगार्ड सूचना प्रणाली मा तथ्याङ्कहरू प्रविष्ट गर्ने तथा सूचनाहरू प्राप्त गर्ने सम्बन्धमा नयाँलाई अभिमुखिकरण तथा पहिले तालिम प्राप्तलाई पुनर्ताजगी होस् भन्ने उद्देश्यले यस प्रकारको तालिम आवश्यकता परेको हो । आ.व. २०७९।८० मा यस प्रकारका तालिमहरू ५ वटा सञ्चालन गर्नको लागि रु. २०,५०,०००। बजेट व्यवस्था भएकोमा विभिन्न ५ स्थानमा तालिमहरू सञ्चालन गरिएको र उक्त कार्यक्रमहरूको लागि रु. १६,४०,००० खर्च

हुन गएको छ । NFIS/SIS सम्बन्धी पुनर्ताजगी/अभिमुखिकरण तालिमका सहभागीहरूको विवरण निम्न बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ ।

### तालिका नं. ४ NFIS/SIS पुनर्ताजगी/अभिमुखिकरण तालिम सम्बन्धी विवरण

| सि.नं. | कार्यक्रम स्थल | कार्यक्रम मिति         | सहभागी |       |       | कैफियत |
|--------|----------------|------------------------|--------|-------|-------|--------|
|        |                |                        | महिला  | पुरुष | जम्मा |        |
| १      | बारा           | २०७९ मंसिर ११ र १२ गते | ०      | २०    | २०    |        |
| २      | नवलपुर         | २०७९ मंसिर १३ र १४ गते | ०      | १६    | १६    |        |
| ३      | बुटवल          | २०७९ मंसिर १५ र १६ गते | १      | १६    | १७    |        |
| ४      | कोहलपुर        | २०७९ माघ १ र २ गते     | ६      | २१    | २७    |        |
| ५      | धनगढी          | २०७९ माघ ३ र ४ गते     | ७      | १७    | २४    |        |
| जम्मा  |                |                        | १४     | ९०    | १०४   |        |

### १०. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय विभिन्न दिवस समारोह तथा गोष्ठी

यस कार्यक्रम अनुसार वन, वातावरण तथा जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित विभिन्न किसिमका दिवस तथा समारोहहरू आयोजना गर्नुपर्नेमा आ.व. २०७९।८० मा रेड कार्यान्वयन केन्द्र र वन तथा वातावरण मन्त्रालयको सहकार्यमा December 11, 2022 मा अन्तर्राष्ट्रिय पर्वतीय दिवस आयोजना गरिएको थियो। यस किसिमको कार्यक्रम २ पटक आयोजना गर्न रु. ३,००,०००। बजेट व्यवस्था रहेकोमा १ वटा मात्र दिवस आयोजना गर्दा कुल रु. २,३०,०००। खर्च हुन गएको छ ।

### ११. रेडप्लस सम्बन्धी सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया, छलफल, गोष्ठी

रेडप्लससँग सम्बन्धित सरकारी निकायका प्राविधिक कर्मचारीहरू तथा सरोकारवाला संघ संस्थाका रेडप्लस फोकल व्यक्तिहरूलाई रेडप्लस कार्यक्रमको बारेमा जानकारी गराउँदै रेडप्लस कार्यमा भैरहेको तथ्यहरू अध्यावधिक गराउने तथा नयाँ उपलब्धीहरूको बारेमा जानकारी प्रदान गरी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने साथै रेडप्लस कार्यक्रमले पारेका प्रभाव सम्बन्धमा अन्तरक्रिया गर्ने उद्देश्यले यस प्रकारको कार्यक्रम आयोजना गरिएको हो । सरोकारवाला संस्थाका प्रतिनिधिहरूलाई रेडप्लस कार्यक्रमको बारेमा जानकारी गराउने, कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सरोकारवाला संस्थालाई सहभागी गराई अपनत्व बढाउँदै रेडप्लस कार्यक्रमको प्रभावकारिता बढाउन तथा रेडप्लस

कार्यक्रमलाई समन्वयात्मक ढंगले अघि बढाउन यस प्रकारको कार्यक्रमले ठूलो महत्व राख्दछ । यस प्रकारको कार्यक्रमहरू ८ वटा सञ्चालन गर्नको लागि आ.व. २०७९।८० मा रु. ४०,००,०००। बजेट व्यवस्था भएकोमा ११ वटा कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको र सो को लागि कुल रु. ३४,५०,०००। खर्च हुन गएको छ । रेडप्लससँग सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँगको अन्तरक्रिया, छलफल र गोष्ठीका सहभागीहरू सम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ३ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

## १२. आयोजना सम्बन्धी प्रचार प्रसार सामग्री उत्पादन

यस कार्यक्रम अन्तर्गत रेड कार्यान्वयन केन्द्रको वार्षिक प्रतिवेदन १८० थान, स्पाईरल नोटबुक ३,००० थान र समृद्धिको लागि वन कार्यक्रम सम्बन्धित परिचयात्मक ब्रोसर ५,००० थान छपाई गर्ने काम गरिएको छ । यस शिर्षकमा कुल रु. १०,००,०००। बजेट व्यवस्था रहेकोमा छपाई कार्य सम्पन्न गर्दा कुल रु. ५,६०,०००। खर्च हुन गएको छ ।

## १३. वनस्पति विभागस्थित Wood Library/Xylorium को सुदृढीकरण

रेड कार्यान्वयन केन्द्रको वार्षिक कार्यक्रम अनुसारको यस कार्यक्रम अन्तर्गत राष्ट्रिय हर्वेरियम तथा वनस्पति प्रयोगशाला, गोदावरीमा सञ्चालनमा रहेको Wood Library मा विभिन्न प्रजातिका Wood Sample संकलन गरी राख्ने तथा सो को सुदृढीकरणको लागि १ थान डिजिटल क्यामेरा, १ थान हार्ड ड्राईभ, १ थान ल्यापटप कम्प्युटर र १ थान डेक्सटप कम्प्युटर खरिद गरी हस्तान्तरण गरिएको छ । यस कामको लागि रु. ३०,००,०००। खर्च हुन गएको छ । यसरी रेड कार्यान्वयन केन्द्रबाट वनस्पति विभागलाई हस्तान्तरण गरिएका लगायत विगतदेखि हालसम्म विभिन्न निकायलाई हस्तान्तरण गरिएका सामानहरूको विस्तृत विवरण अनुसूची ४ मा दिइएको छ ।

## १४. उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम लागू भएका प्रदेश तथा जिल्लाहरूको रेड डेस्क सुदृढीकरण

रेडप्लससँग सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले प्रदेश स्तरमा रहेका ७ वटै वन निर्देशनालय तथा उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम लागू भएका नेपालको तराईका १३ जिल्लासँग सम्बन्धित १६ वटा डिभिजन वन कार्यालयहरू मातहतमा कार्यरत वन कर्मचारीहरू तथा सरोकारवाला संघ संस्थाका प्रतिनिधिहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी उनीहरूलाई रेड तथा रेडप्लससँग सम्बन्धित विषयवस्तुहरू जस्तो कि सरोकारवालाहरूको सहभागिता, लाभको बाँडफाँट

योजना, सेफगार्ड तथा गुनासो सुनुवाई सम्बन्धी विषयवस्तुहरु सम्बन्धमा सुसूचित गराई रेड डेस्कलाई सुदृढ तथा सक्षम बनाउने उद्देश्यले यस प्रकारको कार्यक्रम आयोजना गर्नुपरेको हो । आ.व. २०७९।८० मा रेड फोकल डेस्क सुदृढीकरणको लागि २३ वटा कार्यक्रम सञ्चालन गर्नको लागि रु. १,१५,००,०००। बजेट व्यवस्था भएकोमा यस प्रकारका कार्यक्रमहरु विभिन्न ५९ स्थानमा सञ्चालन गरिएको र सो को लागि कुल रु. ९८,८०,०००। खर्च हुन गएको छ। उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम लागू भएका प्रदेश तथा जिल्लाहरुको रेड डेस्क सुदृढीकरण कार्यक्रमहरुका सहभागीहरु सम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ५ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

### १५. वन विकास कोष सञ्चालन तथा सुदृढीकरण

वनको विकास, संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा प्रवर्द्धन गर्नको लागि वन ऐन, २०७६ को दफा ४५ बमोजिम एक वन विकास कोष स्थापना गरिएको छ । यस कोषको सचिवालय वन तथा भू-संरक्षण विभाग अन्तर्गत राखिएको छ । रेडप्लस मार्फत उत्सर्जन न्यूनीकरण भुक्तानी प्राप्त हुने रकम उक्त कोष मार्फत वन व्यवस्थापन गर्ने निकायहरुमा लाभको बाँडफाँट योजना अनुरूप वितरण हुने व्यवस्था रहेको छ । तसर्थ, उक्त कोषको सञ्चालन तथा उक्त सचिवालयको क्षमता सुदृढीकरणको लागि आ.व. २०७९।८० मा रेड कार्यान्वयन केन्द्रले उक्त विभागसँगको समन्वयमा कम्प्युटर, ल्यापटप, क्यामेरा लगायतका सामग्रीहरु खरिद गरी हस्तान्तरण गरेको छ । हस्तान्तरण गरिएका समानहरुको विवरण अनुसूची ४ मा दिइएको छ।

### १६. रेड कार्यान्वयन केन्द्र, वन तथा वातावरण मन्त्रालय र ERPD जिल्ला मातहतका कर्मचारीहरु लगायतका लागि क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम

रेड कार्यान्वयन सम्बन्धमा अन्य देशका अनुभवबाट लाभ लिन सकियोस् र वैदेशिक अध्ययन तथा अवलोकनबाट रेडसँग सम्बन्धित नेपाली कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि हुन सकोस् भनि यस प्रकारको कार्यक्रमको आवश्यकता महसुस गरिएको हो । यस कार्यक्रम अन्तर्गत आ.व. २०७९/८० मा कर्मचारीहरुलाई १० दिन अवधिको थाईल्याण्ड र इन्डोनेसिया भ्रमणको अवसर प्रदान गरिएको थियो । १० दिन अवधिको Professional Experience Sharing Program on Understanding REDD+ Implementation in Southeast Asia नामक थाईल्याण्ड र इन्डोनेसिया भ्रमणमा अर्थ मन्त्रालयबाट ३ जना, वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट ३ जना, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयबाट १ जना, महालेखा परिक्षकको कार्यालयबाट १ जना र रेड कार्यान्वयन केन्द्रबाट ४ जना गरी जम्मा १२ जना कर्मचारीलाई सहभागिताको अवसर प्राप्त



भएको थियो । यसरी कर्मचारीहरूको वैदेशिक क्षमता विकासको लागि कुल ४०,००,००० । बजेट व्यवस्था रहेकोमा कार्यक्रम सम्पन्न गर्दा रु. ३१,५०,००० । खर्च भएको थियो ।

## १७. उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम तयारी

यस कार्यक्रम अन्तर्गत Lowering Emissions from Accelerating Forest Finance (LEAF Coliation) लाई नेपालको बागमती, गण्डकी र लुम्बिनी प्रदेशस्थित वनमा सञ्चित कार्बन बिक्री गर्नको लागि आवश्यक तयारी सम्बन्धी क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरिएका छन् । नेपालमा LEAF तयारी कार्यक्रम अन्तर्गत बागमती प्रदेशको हेटौँडा, गण्डकी प्रदेशको पोखरा र लुम्बिनी प्रदेशको बुटवलमा प्रादेशिक गोष्ठीहरू आयोजना गरिएको थियो । यसैगरी यस कार्यक्रम अन्तर्गत लुम्बिनी प्रदेश अन्तर्गत कोहलपुर, प्युठान र बुटवलमा ३ वटा Cluster Level गोष्ठीहरू समेत आयोजना गरिएका थिए । उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम तयारीको लागि कुल रु. २०,००,००० । बजेट रहेकोमा माथि उल्लिखित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दा जम्मा रु. १३,१०,००० । खर्च हुन गएको छ ।

## ख. समृद्धिको लागि वन कार्यक्रम

### १. आयोजनाको लागि परामर्श विज्ञ कर्मचारीको व्यवस्था/ विशेषज्ञ सेवा परामर्शदाता

समृद्धिको लागि वन कार्यक्रमतर्फका कतिपय कामहरू विशिष्ट प्रकृतिका हुने र कर्मचारीले मात्र गर्न सक्ने अवस्था नरहेकोले यस्ता विशिष्ट प्रकृतिका कामहरू गर्नको लागि विज्ञहरू नियुक्ति गर्नुपर्ने भएकोले यस प्रकारको कार्यक्रम आवश्यकता परेको हो ।

यस कार्यक्रम अन्तर्गत आ.व. २०७९।८० मा आर्थिक परामर्शदाता, वन तथा उद्यम परामर्शदाता, सामाजिक सेफगार्ड तथा जेण्डर परामर्शदाता, वातावरणीय सेफगार्ड परामर्शदाता, अनुगमन तथा मूल्यांकन विज्ञ र खरिद विज्ञ गरी ६ जना विज्ञहरू नियुक्त गरिएको थियो ।

विज्ञहरू नियुक्तिको लागि क्र.सं. २.५.२.५४ र क्र.सं. २.५.२.१ मा गरी कुल १,८४,००,००० । बजेट व्यवस्था भएकोमा दुवै कार्यक्रममा गरी कुल रु १,०१,६७,००० । खर्च हुन गएको छ ।

### २. आयोजनाको सङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय तहको समन्वय बैठक, गोष्ठी, सेमिनार

समृद्धिको लागि वन परियोजनाको कार्यान्वयनको सिलसिलामा सङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय तहहरूसँग बारम्बार समन्वय गर्नुपर्ने आवश्यकता पर्दछ । यसरी भैपरी आउने समन्वयात्मक

बैठक, गोष्ठी तथा सेमिनारहरू सञ्चालन गर्नको लागि यस प्रकारको कार्यक्रम आवश्यक परेको हो ।

यस कार्यक्रम अन्तर्गत आ.व. २०७९।८० मा सङ्घीय तहमा काठमाडौंमा र प्रादेशिक र स्थानीय तहमा मधेश प्रदेशको जनकपुर र लुम्बिनी प्रदेशको बुटवल लगायतका स्थानहरूमा गोष्ठीहरू सञ्चालन गरिएको थियो ।

यस कार्यक्रमको लागि कुल विनियोजित बजेट रु. १०,००,०००। मध्ये कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दा कुल रु. ६,४३,००० खर्च हुन गएको छ ।

### ३. आयोजना निर्देशक समितिको बैठक

समृद्धिको लागि वन परियोजनाको आयोजना निर्देशक समितिको बैठक निर्देशक समितिका संयोजक वन तथा वातावरण मन्त्रालयका सचिव डा. श्री रेवती रमण पौडेलको अध्यक्षतामा बबरमहल भिल्ला होटलमा मिति २०८० वैशाख १९ गते आयोजना गरिएको थियो ।

यस कार्यक्रममा वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा भू-संरक्षण विभाग, वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र, रेड कार्यान्वयन केन्द्र, मधेश प्रदेश तथा लुम्बिनी प्रदेशस्थित वन हेर्ने मन्त्रालयहरू, मधेश प्रदेश तथा लुम्बिनी प्रदेशका वन निर्देशनालयहरू, कृषि विकास बैंक, विश्व बैंक, नेपाल वन पैदावार उद्योग व्यवसायी महासंघ र साझेदारी वन उपभोक्ता महासंघबाट सहभागिता भएको थियो ।

यस कार्यक्रममा महिला ९ जना र पुरुष २३ जना गरी जम्मा ३२ जनाको सहभागिता रहेको थियो । आ.व. २०७९।८० मा आयोजना निर्देशक समितिको बैठक ४ पटक बस्नको लागि कुल रु. ८०००००। बजेट व्यवस्था रहेकोमा यस प्रकारको बैठक १ पटक मात्र बस्दा जम्मा रु. १५८०००। खर्च हुन गएको थियो ।

### ४. पुस्तक, सामग्री, क्यालेण्डर, डायरी छपाई तथा प्रकाशन

यस कार्यक्रम अन्तर्गत आ.व. २०७९।८० मा १,००० थान रेड डायरी र १,००० थान रेड क्यालेण्डर छपाई गर्ने काम गरिएको छ । यस शिर्षकमा कुल रु. ५,००,०००। बजेट व्यवस्था भएकोमा कुल रु. ३,९६,०००। खर्च हुन गएको छ ।

## ५. आयोजनाको भौतिक संरचना मर्मत तथा सुधार

यस कार्यक्रम अन्तर्गत रेड कार्यान्वयन केन्द्रको कार्यालय भवनको भुइँतलाको प्यासेजमा पोलिथिन कार्पेट राख्ने, भुइँतलाको ग्लिहरू फेर्ने, भर्याङ्मा मार्बल सहित मर्मत गर्ने र कार्यालयको दक्षिणपट्टि अगाडि खुला भागमा बगैँचाको निर्माण गर्ने काम गरिएको थियो ।

यस कार्यक्रममा कुल रु. १०,००,०००। बजेट व्यवस्था भएकोमा मर्मत सुधारका कामहरू सम्पन्न गर्दा कुल रु. ९,७२,०००। खर्च हुन गएको छ ।

## ६. आयोजना कार्यालय/कार्यकक्षको मर्मत सुधार

यस कार्यक्रम अन्तर्गत रेड कार्यान्वयन केन्द्रका उप सचिवको कार्यकक्ष तथा आर्थिक प्रसाशन शाखाको कक्षमा काठको पार्केट बिच्छ्याउने, यी दुवै कक्षहरूमा वाल पेपर टाँस्ने, दुवै कक्षहरूको बाहिर प्यासेजमा पार्केट बिच्छ्याउने, स्टोर शाखामा पार्केटिङ्ग गर्ने तथा तालिम हलको भित्रपट्टि ट्वाईलेट निर्माण गर्ने कामहरू गरिएका छन् ।

यस कार्यक्रममा कुल रु. १०,००,०००। बजेट व्यवस्था भएकोमा मर्मत सुधारका कामहरू सम्पन्न गर्दा कुल रु. ९,६०,०००। खर्च हुन गएको छ ।

## ७. वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षा प्रणाली, लैङ्गिक एवं समावेशीकरण सम्बन्धी दिग्दर्शन तयारी एवं तालिम

समृद्धिको लागि वन कार्यक्रम जलवायु लगानी कोषको वन लगानी कार्यक्रम अन्तर्गत विश्व बैंकको सहयोगमा नेपालको मधेश प्रदेश र लुम्बिनी प्रदेशमा सन् २०२१ देखि कार्यक्रम कार्यक्रम कार्यान्वयन भैरहेको छ । यस कार्यक्रमको दौरानमा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरूबाट वातावरणीय तथा सामाजिक अवस्थामा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभावहरूबाट वातावरण तथा महिला, आदिवासी, जनजाति, सिमान्तकृत आदि समुदायहरूलाई जोगाउनुपर्ने हुन्छ ।

यसको लागि आ.व. २०७९।८० मा रेड कार्यान्वयन केन्द्रले वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा तथा लैङ्गिक एवं सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी फिल्ड स्तरको लागि संक्षिप्त कार्यान्वयन निर्देशिका तयार गरिएको छ । यसै कार्यक्रम अन्तर्गत मधेश प्रदेशको बर्दिवास र सिमरा तथा लुम्बिनी प्रदेशको बुटवल र भालुवाडमा गरी ४ वटा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा तथा लैङ्गिक एवं सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी तालिमहरू समेत सञ्चालन गरिएका छन् ।

यस कार्यक्रममा कुल रु. १५,००,०००। बजेट व्यवस्था भएकोमा कार्यक्रम सम्पन्न गर्दा कुल रु. १२,९४,०००। खर्च हुन गएको छ ।

## ८. वनक्षेत्र सम्बन्धित नीतिगत, कानूनी तथा प्राविधिक निर्देशिका, मार्गदर्शन, कार्यविधि, मापदण्डहरूको परिमार्जन एवं तर्जुमा

समृद्धिको लागि वन कार्यक्रम लागु भएका मधेश प्रदेशका २५ र लुम्बिनी प्रदेशका २५ गरी ५० वटा पालिकाहरू तथा देशैभरिका गाउँपालिका र नगरपालिकाहरूका निजी तथा सार्वजनिक जग्गाहरूमा वनको विकास तथा हरियाली प्रवर्द्धन गरी कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण गर्न सहज होस् भनि रेड कार्यान्वयन केन्द्रले आ.व. २०७९।८० मा निजी वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यविधि र सार्वजनिक जग्गामा वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यविधिहरू तयार गरिएका छन् । यी कार्यविधिहरू तयार गर्नको लागि प्रत्येक कार्यविधिको लागि सम्बन्धित विषयको एक जना विज्ञ नियुक्ति गरिएको थियो । विज्ञहरूले कार्यविधिको मस्यौदा तयार गरेपछि कार्यविधि उपर विभिन्न चरणमा छलफल गरी सुझाव लिने काम भैरहेको छ ।

वनक्षेत्र सम्बन्धित नीतिगत, कानूनी तथा प्राविधिक निर्देशिका, मार्गदर्शन, कार्यविधि, मापदण्डहरूको परिमार्जन एवं तर्जुमा गर्नको लागि आ.व. २०७९।८० मा कुल रु. २५,००,०००। बजेट व्यवस्था भएकोमा २ जना विज्ञहरू मार्फत माथि उल्लेखित दुईवटा कार्यविधिहरू तयार गर्दा कुल रु. ८,७०,०००। खर्च हुन गएको छ ।

## ९. वनक्षेत्रमा सुशासन अभिवृद्धि तालिम

वन क्षेत्रमा सुशासन अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले यस कार्यक्रम अन्तर्गत चितवनको सौराहास्थित पार्क सफारी होटलमा वन क्षेत्रमा सुशासन अभिवृद्धिको लागि टिम बिल्डिङ तालिम नामक एक कार्यक्रम आयोजना गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रममा रेड कार्यान्वयन केन्द्रका सबै कर्मचारीहरू, मधेश प्रदेश तथा लुम्बिनी प्रदेशबाट वन सचिवहरू समेत समृद्धिको लागि वन कार्यक्रमसँग सम्बन्धित टिमहरूको सहभागिता रहेको थियो । ३ दिने उक्त कार्यक्रममा सहजकर्ताका रूपमा मोटिभेसनल स्पिकर श्री नर बहादुर कार्कीलाई आमन्त्रण गरिएको थियो । यस कार्यक्रमको कुल बजेट रु. १०,००,०००। मध्ये लगभग सत प्रतिशत नै रु. ९,९४,०००। खर्च हुन गएको थियो ।

## १०. वन प्राविधिक क्षमता विकास तालिम

यस कार्यक्रम अन्तर्गत काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाको धुलिखेलस्थित सारथी होटलमा वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गतका विभिन्न विभागहरूका प्राविधिक कर्मचारीहरूको सहभागिता हुने गरी २०८० असार २० र २१ गते क्षमता विकास तालिम आयोजना गरिएको थियो । यस कार्यक्रममा वन तथा भू-संरक्षण विभाग, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग, वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र, रेड कार्यान्वयन केन्द्र, वातावरण विभाग, वनस्पति विभाग, राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण विकास समिति, राष्ट्रिय हर्वेरियम तथा वनस्पति प्रयोगशाला, राष्ट्रिय वनस्पति उद्यान र जडीबुटी उत्पादन तथा प्रशोधन कम्पनी लगायतबाट प्राविधिक कर्मचारीहरूको सहभागिता रहेको थियो । दुई दिने यस कार्यक्रममा महिला १४ र पुरुष १४ गरी कुल २८ जना कर्मचारीहरूले तालिममा भाग लिएका थिए । ३ वटा वन प्राविधिक क्षमता विकास तालिमको लागि कुल २४,००,०००। बजेट व्यवस्था रहेकोमा १ वटा मात्र कार्यक्रम सञ्चालन भएको र यसको लागि जम्मा रु. १४,६०,०००। खर्च हुन गएको थियो ।

## ११. वनक्षेत्र, वन उद्यम एवं वनको विकास, विस्तार र व्यवस्थापन सम्बन्धि तालिम

यस कार्यक्रम अन्तर्गत काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाको धुलिखेलस्थित मिरावेल होटलमा वन उद्यमसँग सरोकार राख्ने संस्थाका प्रतिनिधिहरूको सहभागिता हुने गरी २०८० साल असार २० र २१ गते एक गोष्ठी आयोजना गरिएको थियो । यस कार्यक्रममा वन तथा भू-संरक्षण विभाग, रेड कार्यान्वयन केन्द्र, सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ, पारिवारिक निजी वन महासंघ, निजी वन सरोकारवाला महासंघ, वन पैदावार उद्योग व्यवसायी महासंघ, वन बैंक, नेपाल काष्ठ व्यवसायी महासंघ, घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय काभ्रे, विश्व बैंक, जडीबुटी उत्पादन तथा प्रशोधन कम्पनी लिमिटेड, नेपाल प्लाईवुड संघ र आधार एकता नेपाल लगायतका संघ संस्थाबाट प्रतिनिधिहरू तथा कर्मचारीहरूको सहभागिता रहेको थियो । दुई दिने यस कार्यक्रममा महिला १० र पुरुष २६ गरी कुल ३६ जना कर्मचारीहरूले कार्यक्रममा भाग लिएका थिए । ३ वटा यस प्रकारको कार्यक्रमको लागि कुल १५,००,०००। बजेट व्यवस्था रहेकोमा १ वटा मात्र कार्यक्रम सञ्चालन भएको र यसको लागि जम्मा रु. ७,५१,०००। खर्च हुन गएको थियो ।

## १२. कार्यक्रम सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय तालिम गोष्ठी, सभा, सम्मेलनमा सहभागिता

यस कार्यक्रम अन्तर्गत आ.व. २०७९/८० मा कर्मचारीहरूलाई १० दिन अवधिको थाईल्याण्ड र इन्डोनेसिया भ्रमणको अवसर प्रदान गरिएको थियो । १० दिन अवधिको Professional Experience Sharing Program on Understanding REDD+ Implementation in Southeast Asia

नामक थाईल्याण्ड र ईन्डोनेसिया भ्रमणमा अर्थ मन्त्रालयबाट ३ जना, वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट ३ जना, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयबाट १ जना, महालेखा परिक्षकको कार्यालयबाट १ जना र रेड कार्यान्वयन केन्द्रबाट ४ जना गरी जम्मा १२ जना कर्मचारीलाई सहभागिताको अवसर प्राप्त भएको थियो । यसरी कार्यक्रम सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय तालिम गोष्ठी, सभा, सम्मेलनमा सहभागिताको लागि कुल २५,००,०००। बजेट व्यवस्था रहेकोमा कार्यक्रम सम्पन्न गर्दा रु. १७,३७,०००। खर्च भएको थियो ।

### **१३. वन पैदावारहरूको उत्पादन, सङ्कलन, प्रशोधन, ढुवानी, भण्डारण, बिक्री वितरण आदि चरणहरूमा मूल्य अभिवृद्धि श्रृङ्खलाको अध्ययन विश्लेषण**

यस कार्यक्रम अन्तर्गत मधेश प्रदेश र लुम्बिनी प्रदेशमा आधारित रहि मुख्य वन पैदावारहरू जस्तोकि काठ, तेजपात, अम्रिसो, कत्था, रोजिन, निगालो, मेन्था तेल तथा महको सङ्कलनदेखि अन्तिम बजार सम्मको मूल्य अभिवृद्धि श्रृङ्खलाको अध्ययन विश्लेषण गर्ने काम सम्पन्न गरिएको छ । यस कामको लागि परामर्शदाता संस्थाको रूपमा वन विज्ञान अध्ययन संस्थान डिनको कार्यालय कीर्तिपुरलाई छनौट गरिएको थियो । यस अध्ययनले वन पैदावारहरूको मूल्य अभिवृद्धि श्रृङ्खलाको अध्ययन गरी आवश्यक सुझावहरू प्रदान गर्नुको अलावा साना तथा मझौला उद्यमीहरूलाई कृषि विकास बैंक लगायतका वित्तिय संस्था मार्फत ऋण प्रदान गर्नको लागि आवश्यक Loan Product Papers (LPPs) तयार गर्ने काम समेत गरिएको छ । यस कार्यक्रमको कुल बजेट रु. २०,००,०००। मध्ये काम सम्पन्न गर्दा कुल रु. २०,००,०००। नै खर्च हुन गएको छ ।

### **१४. काष्ठ प्रविधिको विकास, विस्तार र उपयोग सम्बन्धित उद्यम, उद्यमी, विज्ञ, विकासकर्ता आदिसँग समन्वय, छलफल, अन्तरक्रिया**

यस कार्यक्रम अन्तर्गत विश्व बैंकको फिल्ड मिसनको क्रममा समृद्धिको लागि वन कार्यक्रम लागु भएको मधेश प्रदेश र लुम्बिनी प्रदेशका विभिन्न स्थानहरूमा काष्ठ प्रविधिको विकास, विस्तार र उपयोग सम्बन्धित उद्यम, उद्यमी, विज्ञ, विकासकर्ता आदिसँग पटक पटक समन्वय, छलफल र अन्तरक्रियाहरू गर्ने काम गरिएको छ । यस क्रियाकलापको लागि कुल रु. १५,००,०००। बजेट व्यवस्था रहेकोमा काम सम्पन्न गर्दा रु. २,९७,०००। खर्च भएको थियो ।

## ग. समृद्धिको लागि वन कार्यक्रमतर्फ मधेश प्रदेश परियोजना व्यवस्थापन इकाईतर्फबाट भएका मुख्य क्रियाकलापहरू

यस कार्यक्रम अन्तर्गत विश्व बैंकको अनुदान श्रोतबाट सञ्चालन हुने गरी संघीय सशर्त अनुदानतर्फबाट मधेश प्रदेशका लागि कुल रू. १४ करोड ४५ लाख बजेट विनियोजन भएको थियो । स्वीकृत बजेटमा चालु तथा पुँजीगत खर्च शिर्षकहरू अन्तर्गतका क्रियाकलापहरूमा केही समस्या देखिएकाले ढिला संशोधन भएका कारण विनियोजित बजेट अनुरूप खर्च हुने सकेन । तथापी सञ्चालित क्रियाकलापहरूबाट प्राप्त मुख्य मुख्य उपलब्धीहरू तल उल्लेख गरिएको छ । मधेश प्रदेश अन्तर्गत आ.व. ०७९।८० मा जम्मा ३,४४,००,००० रूपैया खर्च भएको थियो ।

- चार वटा अभिमुखिकरण तथा क्षमता अभिवृद्धि गोष्ठीहरू सञ्चालन गरिएको ।
- प्रादेशिक परियोजना कार्यान्वयन कार्यविधि २०७९ तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको ।
- सिल्भिकल्चरमा आधारित वन व्यवस्थापन कार्यविधि तयार गरिएको ।
- स्थानीय तहको लागि भू उपयोग सम्बन्धी गोष्ठी सञ्चालन गरिएको ।
- १५ वटा पालिका स्तरिय अभिमुखिकरण गोष्ठीहरू सञ्चालन गरिएको ।
- समुदायमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धी गोष्ठीहरू १५ वटा सञ्चालन गरिएको ।
- दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धी मन्त्रालय स्तरिय अभिमुखिकरण गोष्ठी २ वटा सञ्चालन गरिएको ।
- प्राविधिक क्षमता सुदृढीकरण तालिम सञ्चालन गरिएको ।
- सङ्घीय, प्रादेशिक र स्थानीय तहको समन्वय बैठक सञ्चालन गरिएको ।
- ९ वटा वनहरूको दिगो वन व्यवस्थापन योजना तयार गरिएको ।
- डिभिजन वन कार्यालय धनुषा अन्तर्गत १ वटा नर्सरी मर्मत गरिएको ।
- ७१,००० वटा वहुवर्षिय विरुवाहरू उत्पादन गरिएको ।
- प्रादेशिक परियोजना सञ्चालन समितिको बैठक आयोजना गरिएको ।
- १ वटा हलुका सवारी साधन खरिद गरिएको ।
- ७ वटा विभिन्न कार्यालय भवनहरू मर्मत तथा संभार गरिएको ।

## घ. समृद्धिको लागि वन कार्यक्रमतर्फ लुम्बिनी प्रदेश परियोजना व्यवस्थापन इकाईको तर्फबाट सम्पन्न भएका क्रियाकलापहरू

यस कार्यक्रम अन्तर्गत विश्व बैंकको अनुदान श्रोतबाट सञ्चालन हुने गरी संघीय सशर्त अनुदानतर्फबाट लुम्बिनी प्रदेशका लागि कुल रू. २५ करोड ३२ लाख बजेट विनियोजन भएको

थियो । स्वीकृत बजेटमा चालु तथा पुँजीगत खर्च शिर्षकहरू अन्तर्गतका क्रियाकलापहरूमा केही समस्या देखिएकाले ढिला संशोधन भएका कारण विनियोजित बजेट अनुरूप खर्च हुने सकेन । तथापी सञ्चालित क्रियाकलापहरूबाट प्राप्त मुख्य मुख्य उपलब्धीहरू तल उल्लेख गरिएको छ । लुम्बिनी प्रदेश अन्तर्गत आ.व. ०७९।८० मा जम्मा ३,३२,००,००० रूपैया खर्च भएको थियो ।

- सङ्घीय, प्रादेशिक र स्थानीय तहको समन्वय बैठक सञ्चालन गरिएको ।
- वन व्यवस्थापन योजना तयारीको लागि क्षमता अभिवृद्धि गोष्ठी सञ्चालन गरिएको ।
- दुईवटा भू उपयोग योजना तयारीको लागि क्षमता अभिवृद्धि गोष्ठी सम्पन्न भएको ।
- प्रादेशिक स्तरको कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि २०७९ तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको ।
- वन क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धि गोष्ठी आयोजना गरिएको ।
- योजना तर्जुमा गोष्ठी सञ्चालन गरिएको ।
- समुदायमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धी गोष्ठी सञ्चालन गरिएको ।
- सिल्भिकल्चरमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन तालिम ७ वटा सञ्चालन गरिएको ।
- सिल्भिकल्चरमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको ।
- ५ वटा समुदायमा आधारित वनहरूको व्यवस्थापन योजना तयार गरिएको ।
- १ वटा हलुका सवारी साधन खरिद गरिएको ।
- ४ वटा विभिन्न कार्यालय भवनहरू मर्मत तथा संभार गरिएको ।
- प्रादेशिक परियोजना व्यवस्थापन इकाईको भवन मर्मत तथा संभार गरिएको ।

### ड. समृद्धिको लागि वन कार्यक्रमतर्फ पालिकाहरूको प्रगति

समृद्धिको लागि वन कार्यक्रम लागू भएका मधेश प्रदेशका २५ पालिकाहरूमा आ.व. ०७९।८० मा प्रति पालिका ५२ लाखका दरले बजेट विनियोजन भएको तथा लुम्बिनी प्रदेशका २५ वटा पालिकाहरूमा प्रति पालिका ३७ लाखका दरले बजेट ५० वटै पालिकाहरूमा संघीय सशर्त अनुदानको रूपमा कुल रु. २२ करोड २५ लाख बजेट विनियोजन भएको थियो ।

आ.व. ०७९।८० मा पालिकाहरूले खासगरी निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता अभिवृद्धि अन्तर्गत वन, वातावरण तथा वन उद्यम सम्बन्धी नीति नियमहरूको अभिमुखीकरण गोष्ठी, वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठी, न्यायिक समिति तथा पदाधिकारी एवं कर्मचारीहरूको गुनासो व्यवस्थापनका



लागि वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी अभिमुखीकरण गोष्ठी, वन व्यवस्थापन समूहहरूलाई लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि, पालिकाहरूको वन तथा वातावरण हेर्ने शाखाको सुदृढीकरण अन्तर्गत मोटरसाइकल खरिद, आइटी सम्बन्धी उपकरणहरू जस्तै: ल्यापटप, डेस्कटप, प्रिन्टर, स्क्यानर, युपिएस, आदि खरिद, फर्निचर, टेबल कुर्चहरू तथा शाखा फर्निशुड आदिको अलावा वन प्राविधिक पारिश्रमिक समेतको लागि संस्थागत सुदृढीकरण तथा क्षमता अभिवृद्धि कम्पोनेन्टबाट बजेट व्यवस्था गरिएको थियो । त्यसैगरी दिगो वन व्यवस्थापन तथा वृक्षरोपण कम्पोनेन्ट अन्तर्गत निजी तथा सार्वजनिक जग्गा पहिचान, समूह गठन तथा वृक्षरोपणका क्रियाकलापहरू, सार्वजनिक जग्गाको संरक्षण तथा जग्गा तयारीको लागि सहयोग लगायतका क्रियाकलापहरू सञ्चालनको लागि बजेट विनियोजन भएको थियो भने परियोजनाको अनुगमन मूल्यांकन एवं सुशासन कम्पोनेन्ट अन्तर्गत पालिकामा रहेको वन तथा वातावरण समितिलाई संस्थागत गर्न वन क्षेत्रका सरोकारवालाहरूको भेला अन्तरक्रिया गर्ने गरी क्रियाकलापहरू समावेश गरिएको थियो ।

पालिकाहरूबाट वार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयनका क्रममा माथि उल्लेखित क्रियाकलापहरू कार्यान्वयन गर्नुका साथै केन्द्र तथा प्रादेशिक तहबाट सञ्चालित क्रियाकलापहरूमा समेत सहभागिता भएको पाइन्छ जुन तल प्रस्तुत गरिएको छ । समृद्धिको लागि वन कार्यक्रम लागु भएका पालिकाहरूमध्ये शिवराज नगरपालिकाले आफ्नो पालिकामा कुनै पनि क्रियाकलापहरू कार्यान्वयन गर्न नसकेकाले बजेट खर्च हुन सकेन । समग्रमा खर्च भएका पालिकाहरूबाट कुल जम्मा ९,६३,४३,७८६.३३ बजेट खर्च भएको पाइयो ।

### तालिका नं. ५ समृद्धिको लागि वन कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि पालिकाहरूको अवस्था

| क्रियाकलाप   | मधेश प्रदेश | लुम्बिनी प्रदेश | कूल पालिकाहरू |
|--|-------------|-----------------|---------------|
| फोकल पर्सन टोक्न सफल पालिकाहरू   | २५          | २५              | ५०            |
| खरिद योजना स्वीकृत भएका पालिकाहरू  | २५          | २५              | ५०            |
| वार्षिक कार्ययोजना र बजेट तयार पार्न सफल पालिकाहरू                                     | २५          | २५              | ५०            |
| वन प्राविधिक नियुक्त गरेका पालिकाहरू   | २३          | २२              | ४५            |
| संघ तथा प्रादेशिक निकायबाट सञ्चालित परियोजनाको अभिमुखीकरण गोष्ठीमा भाग लिएका पालिकाहरू | २५          | २५              | ५०            |

## भाग ३

### आर्थिक प्रगति विवरण

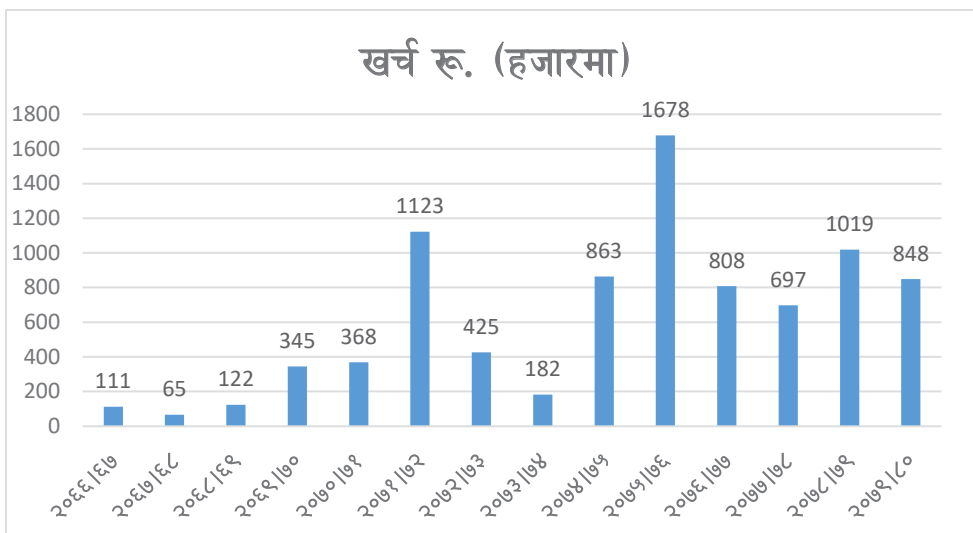
यस केन्द्रको आर्थिक वर्ष २०७९।०८० मा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि विश्व बैंकबाट प्राप्त अनुदान, विश्व बैंकको ऋण र नेपाल सरकारतर्फ गरी ने.रु. २१ करोड ९३ लाख विनियोजन भएको थियो । जसमध्ये पूँजीगततर्फ रु. ६ करोड २८ लाख र चालुतर्फ रु. १५ करोड ६५ लाख विनियोजन भएको थियो । विनियोजित रकममध्ये आ.व. २०७९।०८० मा पूँजीगततर्फ रु. १ करोड ७६ लाख ८९ हजार र चालुतर्फ रु. ९ करोड ४१ लाख २ हजार गरी कुल जम्मा रु. ११ करोड १८ लाख ०९ हजार खर्च भएको थियो । यस सम्बन्धी विस्तृत प्रगति विवरण अनुसूची ६ र ७ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

यस आर्थिक वर्षमा रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रमतर्फ ६०.९८ प्रतिशत र समृद्धिको लागि वन कार्यक्रमतर्फ ३३.०२ प्रतिशत वित्तीय प्रगति भएको छ । सारांश प्रगति विवरण तालिका ६ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

#### तालिका नं. ६ आ.व. २०७९।८० को वार्षिक बजेट तथा खर्चको सारांश

| कार्यक्रम/आयोजना                            | वार्षिक              |         |             |                  |         |       | वार्षिक वित्तीय प्रगति प्रतिशत |
|---|----------------------|---------|-------------|------------------|---------|-------|--------------------------------|
|   | विनियोजन (रु. लाखमा) |         |             | खर्च (रु. लाखमा) |         |       |                                |
|   | चालु                 | पूँजीगत | जम्मा       | चालु             | पूँजीगत | जम्मा |                                |
| रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम | ८३८.२                | ५३७.०   | १३७५.६८६.२७ | १६१.७५           | ८४८.०२  | ६०.९८ |                                |
| समृद्धिको लागि वन कार्यक्रम                 | ७२७.०                | ९१.०    | ८१८.०२५४.९३ | १५.१४            | २७०.०७  | ३३.०२ |                                |

रेड कार्यान्वयन केन्द्रको विगत आर्थिक वर्षहरूमा भएको खर्च तथा प्रगति र यस वर्ष भएको खर्चको प्रगति तुलना गर्न यहाँ सान्दर्भिक देखिएकाले चित्र नं. ७ मा देखाइएको छ ।



चित्र नं. ७ रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रमको शुरुवातदेखि हालसम्मको खर्च

रेड कार्यान्वयनको लागि नेपालमा भएको खर्च के कति हो त्यसको विवरण प्रस्तुति गर्न सान्दर्भिक हुने भएकोले यहा प्रस्तुत गर्ने जमको गरिएको छ । आ.व. २०६६।६७ देखि यस कार्यक्रमको लागि औपचारिक रूपमा खर्च गर्न शुरुवात गरिएको पाइन्छ । यसै अनुसार हालसम्म यस कार्यक्रमको लागि करिब ८६ करोड ५४ लाख रकम खर्च भएको छ । जसमध्ये सबभन्दा बढी रकम १६ करोड ७८ लाख रकम आ.व. ०७५।०७६ मा खर्च भएको छ जुन चित्र नं. ५ मा देखाइएको छ ।

यसैगरी सम्बृद्धिको लागि वन कार्यक्रमतर्फ संघीय तह, प्रादेशिक तह र स्थानीय तहका खर्चकेन्द्रहरूको बजेट तथा खर्चको सारांश तालिका तालिका नं. ७ मा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ७ सम्बृद्धिको लागि वन कार्यक्रमतर्फ संघीय तह, प्रादेशिक तह र स्थानीय तहका खर्चकेन्द्रहरूको बजेट तथा खर्चको सारांश

| सम्बृद्धिको लागि वन कार्यक्रम (खर्च केन्द्र)                | वार्षिक विनियोजन (रू. लाखमा) | वार्षिक खर्च (रू. लाखमा) | खर्च प्रतिशत | कैफियत |
|---|------------------------------|--------------------------|--------------|--------|
| वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र (केन्द्र)                | ७००                          | ५१२                      | ७३.१४        |        |
| सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालय मार्फत कृषि विकास बैंक लि. | १६३५                         | ०                        | ०            |        |

|  |      |     |       |  |
|--|------|-----|-------|--|
| लुम्बिनी प्रदेश, परियोजना<br>व्यवस्थापन इकाई | २५३२ | ३३२ | १३.१३ |  |
| मधेश प्रदेश, परियोजना<br>व्यवस्थापन इकाई     | १४४५ | ३४४ | २३.८४ |  |
| लुम्बिनी प्रदेश अन्तर्गतका २५<br>पालिकाहरू   | ९२५  | ३०६ | ३३.०६ |  |
| मधेश प्रदेश अन्तर्गतका २५<br>पालिकाहरू       | १३०० | ६५८ | ५०.५९ |  |

# कार्यक्रम कार्यान्वयनबाट प्राप्त सिकाईहरू

### क. रेडप्लस कार्यक्रम कार्यान्वयन

यस भागमा विशेष गरी रेडप्लस कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा फिल्डस्तर लगायत केन्द्र एवं सरोकारवालाहरूसँग समन्वयको क्रममा प्राप्त भएका सिकाईहरू आगामी कार्यक्रम सञ्चालन गर्नको लागि मार्गदर्शनको रूपमा रहने भएकोले यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ ।

कार्यक्रम कार्यान्वयनको सिलसिलामा निम्न क्षेत्रमा सिकाईहरू प्राप्त भएको छ ।

### ४.१ सरोकारवालाहरूसँगको समन्वय

यस कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा सरोकारवालाहरू विशेष गरी स्थानीय समुदायहरू, संघ संस्थाहरू तथा आदिवासी जनजातिहरूको प्रतिनिधित्व गर्ने संस्थाहरू लगायतका संस्थाहरूसँग निरन्तर समन्वय तथा सहकार्यमा काम गर्नुपर्ने भएकोले समय समयमा पुनर्गठन भैरहने यस प्रकारका संस्थाहरूसँग अधिकतम प्रयास गरी समन्वय गर्न पहल गरिएको भए तापनि सम्पूर्ण संघ संस्थाहरूलाई पूर्ण रूपमा समेट्न सकिएको छैन । सरोकारवालाहरूसँग कार्य गर्दा निम्न बमोजिम सिकाईहरू प्राप्त भएको छ ।

- यस कार्यक्रमको शुरुवातदेखि संलग्न र यस कार्यक्रमसँग परिचित सरोकारवालाहरू बीच अन्तरक्रियाहरू गरिरहनुपर्ने देखिन्छ ।
- सरोकारवालाहरूको वैधानिक अपरिहार्यताको लागि विशेष कानूनी संरचना आवश्यक पर्ने अनुभव गरिएको छ । किनकी कार्यक्रमको दायरा तथा आयामहरू फराकिलो भएकोले सरोकारवालाहरूको वास्तविक पहिचान तथा तिनीहरूको संलग्नतालाई वैधानिकता दिनको लागि कठिनाई महसुस गरिएको छ ।
- सरोकारवालाहरूले पनि कतिपय कार्यक्रमहरूमा सहभागी हुन नपाउँदाको अवस्थामा खिन्न हुन गएको गुनासो आउने गरेको छ । यसबाट सरोकारवालाहरूसँग निरन्तर समन्वय गर्नुपर्ने आवश्यकता पनि महसुस भएको छ ।
- स्थानीय समुदाय तथा स्थानीय तहहरूमा रहेका सरोकारवालाहरूसँगको समन्वय अपरिहार्य महसुस गरिएको छ । अतयवः यस कार्यक्रमको कार्यान्वयन तथा थप सुदृढ गर्नको लागि स्थानीय तह तथा समुदायहरूमा समन्वय तथा सहकार्य अझ गर्नुपर्ने देखिएको छ ।

- स्थानीय तहहरू तथा स्थानीय समुदायहरूको अपनत्व बेगर यो कार्यक्रम सफल नहुने भएकोले सो निकायहरूको अपनत्व अभिवृद्धि गर्न आवश्यक देखिन्छ ।
- कोभिड १९ को कारण सरोकारवालाहरूसँग निरन्तर रूपमा समन्वयात्मक छलफल गोष्ठीको आयोजना गर्न केही बाधा अड्चन भए तापनि अनलाईन मार्फत् भए पनि यस केन्द्रबाट केही प्रयासहरू गरिएको छ । आगामी दिनमा थप क्रियाकलापहरू गर्न जरूरी देखिन्छ ।

## ४.२ सेवा प्रदायकहरूसँग सेवा प्राप्ति गर्ने सिलसिलामा सिकाईहरू

यस कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा धेरै कार्यहरू सेवा प्रदायकबाट लिनुपर्ने गरी स्वीकृत भएको हुँदा सेवा प्रदायकहरूसँग कार्य गर्दा निम्न बमोजिम सिकाईहरू प्राप्त भएको छ ।

- रेड कार्यक्रमसँग सम्बन्धित कार्यहरूमा अनुभव भएका सेवा प्रदायकहरू ज्यादै कम मात्र रहेको देखियो ।
- सेवा प्रदायकहरूले कामको सम्झौता गर्दाको बखत गरेको प्रतिवद्धताहरू पुरा गर्न व्यवसायिक (Professional Ethics) नैतिकता पुरा गर्नको लागि व्यवसायिक आचरणमा सुधार गर्नुपर्ने देखियो ।
- सेवा प्रदायकहरूले कार्य गरिरहेको अवस्थामा अनुगमनको कार्यलाई सँगसँगै लैजानुपर्ने अति आवश्यक महसुस गरिएको छ ।
- सेवा प्रदायकहरूको कार्य शुरुवातको समय तथा अन्य अवधिमा रेड कार्यान्वयन केन्द्रबाट प्रतिनिधित्व गरी समन्वय बढाउनुपर्ने देखियो । जति समन्वय बढाइयो त्यति कार्यको गुणस्तरमा राम्रो भएको पाइयो ।
- सेवा प्रदायकहरूले व्यवसायिक आचरण तथा गुणस्तर कायम गर्नको लागि कार्यहरूको प्रस्ताव पेश गर्दा आर्थिक प्रस्ताव पनि गुणस्तर कायम गर्न सक्ने गरी मात्र पेश गर्नुपर्ने देखियो ।
- कतिपय सेवा प्रदायकहरूले कार्य प्रस्ताव पेश गर्दा राखे गरेको विज्ञहरूको सूची अनसार नै फिल्डमा पनि काममा नलगाउने गर्दा गुणस्तर कायम गर्नको लागि समस्या भएको देखियो ।
- सेवा प्रदायकहरूले स्थानीय तहहरूसँग तथा कार्यालयहरूसँगको समन्वयमा अझ अभिवृद्धि गर्न सकेमा कार्यको गुणस्तर वृद्धि हुने देखिन्छ ।

### ४.३ प्रदेश तथा अन्तर्गतका निकायहरू बीचको समन्वय

सङ्घीय संरचनामा देश गइसकेको परिप्रेक्ष्यमा प्रदेश तथा अन्तर्गतका कार्यालयहरूसँग समन्वय गरी परिचालन गर्दा निम्न बमोजिम सिकाईहरू प्राप्त भएको छ ।

- कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा प्रदेश स्तरका उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, प्रदेश वन निर्देशनालयहरूसँग समन्वय जति गर्न सक्यो त्यति नै कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न सजिलो र प्रभावकारी भएको छ ।
- प्रदेशस्तरको रेड डेस्कको कर्मचारीहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि गर्दा रेड सम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्नको लागि अझ सजिलो भएको छ । अतयवः रेड डेस्कलाई थप सुदृढ गर्न आवश्यक देखिन्छ ।
- जिल्लाहरूमा डिभिजन वन कार्यालयहरू, सब डिभिजन वन कार्यालयहरू, जलाधार व्यवस्थापन कार्यालयहरू, बृहद जलाधार व्यवस्थापन केन्द्रहरू, वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्रहरू, राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण विकास समितिका कार्यान्वयन इकाईहरू, वन उद्यमीहरू, स्थानीय समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन समूहहरू लगायत अन्य सरोकारवालाहरूसँग जति समन्वय गर्न सक्यो त्यति नै यस कार्यक्रम प्रति अपनत्व बढेको महसुस भएको छ ।
- अझ, रेड कार्यान्वयन तथा रेडप्लस सम्बन्धी बुझाई स्थानीय तह तथा कार्यालयहरूमा पनि प्रष्ट गराउन आवश्यक महसुस गरिएको छ । रेडप्लस सम्बन्धी अवधारणा शुरुवात भएको धेरै वर्ष भएको भए तापनि अझ पनि धेरैजसो सरोकारवालाहरू तथा समुदायहरूको लागि नयाँ नै भएको हुनाले प्रचार प्रसार तथा निरन्तर अन्तरक्रियाको आवश्यक देखिएको छ ।

### ४.४ विश्व बैंकसँग कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दाका सिकाईहरू

यो कार्यक्रमको कार्यान्वयनमा अन्य केही संस्थाहरूले पनि सहयोग गरेको भए तापनि विश्व बैंक नै प्रमुख साझेदारको रूपमा सहयोगी निकाय हो । यसरी विश्व बैंकसँग कार्य गर्दाको अनुभव र सिकाईहरू निम्न बमोजिम रहेको छ ।

- विश्व बैंकबाट निरन्तर सुपरभिजन तथा मिशनहरू आइरहने भएकोले कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा चाहिने सल्लाहहरू प्राप्त भइरहेको छ । विशेष गरी यसरी निरन्तर स्थलगत रूपमा मिशनहरू आइरहँदा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नको लागि आइपरेका द्विविधाहरू निराकरण गर्न मद्दत पुगेको छ ।
- रेडप्लस तथा उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम (REDD Plus and Emission Reduction Program-ERP) को लागि विश्व बैंकबाट निरन्तर सहयोग आइरहेकोमा विशेष गरी देश सङ्घीयताबाट सुशासित भैरहेको अवस्थामा सङ्घीयस्तरमा सहयोग भैरहेको भए तापनि

उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि प्रदेश तथा समुदायस्तरमा धेरै कार्यहरू गर्नु गराउनु परेको हुँदा स्रोतको अभाव हुन गई लक्षित प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिएको छैन । यसको लागि दातृ निकायले पनि विशेष कार्यक्रम बनाउन तथा सहायताको क्षेत्र पहिचान गरी कार्य गर्नुपर्ने महसुस भएको छ ।

#### ४.५ मन्त्रालय, विभागीय निकायहरूसँगको समन्वय

- यस केन्द्रले सञ्चालन गर्ने कार्य भिन्न प्रकृतिको भएको हुनाले अन्य कार्यक्रम र यस कार्यक्रमलाई फरक तरिकाले नहेर्ने गरेको पाइन्छ । यो कार्यक्रमलाई अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र (Cross Cutting Sector) को रूपमा लिनुपर्ने हुन्छ ।
- यस कार्यक्रमको परिणाम कार्बन सञ्चिति बढाउने, संरक्षण गर्ने तथा अभिवृद्धि गर्ने भएको हुनाले स्थानीय समुदाय, स्थानीय तह, प्रदेश सरकार एवं सङ्घीय सरकार बिचको समन्वय, सहकार्यबाट मात्र सफल हुने भएको हुनाले वन तथा वातावरण मन्त्रालय लगायत सङ्घीय स्तरका विभागीय निकायहरूको पनि उत्तिकै दायित्व भएको विषयमा महसुस गराउनको लागि वन तथा वातावरण मन्त्रालयको भूमिका अति महत्वपूर्ण र अपरिहार्य रहेको छ ।

#### ४.६ क्षमता अभिवृद्धिमा निरन्तरता तथा अद्यावधिक गर्नुपर्ने क्षेत्रहरू

- विशेषगरी दातृनिकायहरूसँगको कार्य तथा समन्वयबाट रेड कार्यान्वयन केन्द्रले सहायताहरूको परिचालनको लागि आवश्यक पूर्वतयारी तथा यसको कार्यान्वयनमा आइपर्ने समस्याहरू र तिनको निराकरणको लागि के गर्ने भन्ने विषयमा सिकाई भैरहेको छ ।
- विश्व बैंकबाट पनि बेलाबेलामा थप क्रियाकलापहरूको सुझावहरू दिइरहँदा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न सजिलो भएको भए तापनि यस कार्यमा विशेष गरी अनुगमन, मूल्याङ्कन, तथा प्रमाणिकरणको (Monitoring, Reporting and Verification-MRV) लागि अझ पनि यस केन्द्रमा कार्यरत कर्मचारीहरू लगायत सम्बन्धित निकायहरूको मानवीय क्षमता अभिवृद्धि गर्न आवश्यक देखिन्छ । यस कार्यलाई संस्थागत सुदृढीकरण गर्न आवश्यक रहेको छ ।
- कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण लगायत जलवायु परिवर्तनबाट परेको असरहरूलाई न्यूनीकरणको लागि अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा गरिने सम्झौता अनुरूपको विषयहरू जस्तै नोकसानी तथा क्षतिको बारेमा, अनुकूलन लगायतका विषयहरूमा रेड कार्यान्वयन केन्द्रलाई नै ज्ञान केन्द्रको रूपमा विकास गर्नु आवश्यक देखिएको छ ।



- जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापनको क्षेत्रमा विशेष गरी कार्बन व्यापारको विषय कार्यान्वयनमा सामाजिक तथा प्राविधिक कार्य दुबैको भूमिका महत्वपूर्ण भएको र प्राविधिक कार्यहरूमा नेपालको जनशक्ति तथा क्षमतालाई सुदृढ गर्न थप प्राविधिक तथा अन्य सहायताहरूको आवश्यकता विद्यमान रहेको देखिन्छ ।

## ख. समृद्धिका लागि वन परियोजना कार्यान्वयन गर्दाको सिकाई, मुद्दा र चुनौतीहरू

### ४.७ मुख्य सिकाई

#### वन क्षेत्र सम्बन्धी गतिविधि कार्यान्वयनमा संघीयताको मर्म अनुसारको कार्य

- यो परियोजनाले वन क्षेत्रको सबै तहको सरकारी क्षेत्राधिकारलाई कार्यान्वयन गर्न संघीयतालाई व्यवहारमा उतार्ने एउटा महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ । सबै तहमा यो परियोजना कार्यान्वयन भएको छ । सबै तहमा कार्यान्वयनमा रहेको र वन क्षेत्रको कानून नियमहरूको अधिकारलाई कार्यक्रम मार्फत कार्यान्वयन गर्ने एक मात्र परियोजना भएको छ ।
- नगरपालिका तथा गाउँपालिकाहरूले यस परियोजनाको पालिकाहरूमा प्रवाह हुने कोष सानो आकारको भए तापनि उनीहरूले कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न थालेका छन् । वन क्षेत्रको यो पहिलो आयोजना हो जुन पालिकाहरूले वन क्षेत्रको पालिकाको अधिकार क्षेत्रलाई कार्यान्वयनको लागि लागु गरिरहेका छन् ।
- सुनवल नगरपालिका, औरही र सैनामैना जस्ता केही नगरपालिकाले पनि सह—लगानीबाट कार्यक्रम तयार गर्न थालेका छन् ।
- विशेष गरी यो परियोजना लागु भएका करीब ४० प्रतिशत पालिकामा वन छैन र वन क्षेत्रले यो कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा वन कार्यालय र नगरपालिकाबीचको समन्वयमा निकै सकारात्मक वातावरण बनेको छ । वन क्षेत्र नभएको पालिकाहरूमा औपचारिकरूपमा कार्यक्रम कार्यान्वयन भएको परियोजना नै समृद्धिका लागि वन परियोजना भएको छ ।
- वन ऐन २०७६, र वन नियमावली, २०७९ बमोजिम अधिकांश नगरपालिकामा सार्वजनिक जग्गामा रुख रोप्ने र निजी वन दर्ता गर्ने तयारी सुरु भएको छ ।

## वनमा आधारित उद्यम विकास र सुधारमा उत्साह

- वन क्षेत्रमा वन उद्यमको विकास तथा सुधारको लागि संस्थागतरूपमा नै सहयोग र सहायता परिचालनको ढाँचा विकास गरिएको छ। वित्तीय निकायहरू मार्फत ऋण परिचालनको ढाँचालाई औपचारिक बनाइएको छ । यसबाट सरकारले वन उद्यम क्षेत्रमा सहयोग परिचालनको ढाँचालाई स्वीकृत गरी निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने कार्य शुरुवात गरेको छ ।
- वनमा आधारित उद्यमीहरू बीचको गहिरो छलफल र अन्तरक्रियामा आधारित उद्यमको प्रवर्द्धन, विकास र सुधारका लागि वनमा आधारित निजी उद्यमीहरू लगानी प्राप्त गर्न आशावादी छन् ।
- वित्तीय संस्था (कृषि विकास बैंक) सँग सहकार्य सुरु भएको छ साथै वन उद्यमहरूको लागि वित्तीय क्षेत्रमा प्रवेश र सुधार दीर्घकालीन लगानीको लागि एक प्रमुख क्षेत्र भएको छ।
- लगानीका लागि समझदारी तथा सुझबुझ अति आवश्यक छ र ऋण लगानी मार्फत वन उद्यम विकास र सुधारलाई सहयोग पुऱ्याउने तयारीको काम अन्तिम चरणमा रहेको छ ।

## सफलताको लागि सबै तहबाट समन्वय प्रयास र स्वामित्व

- नियमित अन्तरक्रिया र सामुदायिक स्तरमा संवेदनशीलताले परियोजनाको विश्वसनीयता बढाउँछ र परियोजना लक्ष्य हासिल गर्न मद्दत गर्दछ भन्ने प्रमुख सिकाई प्राप्त भएको छ ।
- परियोजनाको अभिमुखीकरण/कार्यशालामा सरकारी अधिकारी/सरोकारवालाहरूसँग बारम्बार समन्वय र निर्वाचित निकायहरू (प्रदेश र स्थानीय) को संलग्नताले कार्यान्वयनलाई छरितो बनाउन र अपनत्व वृद्धि गर्न मद्दत गर्दछ।
- प्रदेश स्तरको परियोजना व्यवस्थापन एकाईबाट गरिने अनुगमन तथा सहयोगबाट पालिकाहरूलाई कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्छ र परियोजना लक्ष्य हासिल गर्न मद्दत गर्दछ।

## ४.८ केही सवाल, चुनौती तथा सुझावहरू

- परियोजनाको पुनर्संरचना गरी वन उद्यम क्षेत्रमा रकम वृद्धि गर्ने तथा संभाग २ लगायतको कार्यहरूलाई निरन्तरता दिनको लागि परियोजना पुनर्संरचना गर्ने कार्य गर्ने ।
- वन उद्यमको लागि संभाग २ को रकम स्थानान्तरण गर्दा सो संभागको लागि कोष अन्तर पूर्ति गर्ने ।
- प्रदेश तह तथा स्थानीय तहहरूमा परियोजनाको कार्यान्वयन सुदृढीकरणको लागि कार्य गर्ने ढाँचालाई संस्थागत गराउने कार्यको लागि नीतिगत तथा रणनीतिगत समन्वयको निरन्तरता गर्ने ।
- परियोजनाको लागि जनशक्ति भर्ना लगायतको कार्यलाई स्थिर बनाइ कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने ।
- परियोजनाको बजेट विनियोजनको कार्यलाई सरल तथा सहज बनाउने ।
- परियोजनाको अनुगमन तथा प्रतिवेदन प्रणालीलाई सरल सहज तथा अनुमानयोग्य बनाउने ।

अनुसूची १

नेपालमा रेडप्लसको विकासक्रम

|          |  |
|----------|--|
| सन् २००४ | <ul style="list-style-type: none"> <li>सामुदायिक वनको चौथो राष्ट्रिय सम्मेलनमा क्योटो अभिसन्धि अन्तर्गतको स्वच्छ विकास संयन्त्र (CDM) नेपालको सामुदायिक वन लगायतका अन्य वन व्यवस्थापनका सन्दर्भमा अनुपयुक्त भएको छलफल ।</li> </ul>   |
| सन् २००५ | <ul style="list-style-type: none"> <li>जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र संघीय संरचना महासन्धिका पक्ष राष्ट्रहरूको मोंट्रियलमा सम्पन्न ११ औं सम्मेलनमा पपुवा न्युगिनी र कोस्टारिकाद्वारा रेडलाई पक्ष राष्ट्रको सम्मेलनमा छलफलको विषय बनाउनुपर्ने प्रस्ताव दर्ता ।</li> </ul>  |
| सन् २००६ | <ul style="list-style-type: none"> <li>विश्व बैंकद्वारा विकासोन्मुख राष्ट्रहरूमा रेडको तयारी र क्षमता अभिवृद्धिको लागि वन कार्वन साभेदारी कार्यक्रम लागु ।</li> <li>संयुक्त राष्ट्र संघद्वारा विकासोन्मुख देशहरूमा रेडको तयारी र क्षमता अभिवृद्धिको लागि सहयोग कार्यक्रम प्रारम्भ ।</li> </ul>   |
| सन् २००७ | <ul style="list-style-type: none"> <li>इन्डोनेसियाको बालीमा भएको रेड सम्बन्धी वार्ता र त्यसपछिका रेडप्लस सम्बन्धी वार्ताहरूमा नेपाल सरकार र नागरिक समाजको निरन्तर सहभागिता ।</li> </ul>  |
| सन् २००८ | <ul style="list-style-type: none"> <li>नेपालले रेडप्लसको तयारीका लागि विश्व बैंकको वन कार्वन साभेदारी सहयोग कार्यक्रमबाट सहयोग प्राप्त गर्न अवधारणा पत्र तयारी ।</li> <li>विभिन्न संघ/संस्थाहरूद्वारा रेडप्लसका बारेमा परीक्षण परियोजनाहरूको शुरुवात ।</li> </ul>  |
| सन् २००९ | <ul style="list-style-type: none"> <li>रेडप्लसको तयारीका लागि पूर्व तयारी प्रस्तावना (RPP) र यसका लागि विभिन्न तहमा परामर्श भएको ।</li> <li>रेडप्लस सम्बन्धी सचेतना र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने परियोजनाहरूको शुरुवात ।</li> <li>रेडप्लसका लागि नेपाल सरकारले रेड फरेस्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन इकाईको स्थापना ।</li> <li>नर्वे सरकारको सहयोगमा गोर्खा, चितवन र दोलखामा सामुदायिक वनमा रेडप्लसको लाभांस वितरण सम्बन्धी ३ वर्षे परीक्षण परियोजना लागु ।</li> </ul> |
| सन् २०१० | <ul style="list-style-type: none"> <li>रेडप्लसको तयारीका लागि तयार गरेको पूर्व तयारी प्रस्ताव राष्ट्रिय स्तरबाट ।</li> <li>विश्व बैंकबाट रेडप्लस सम्बन्धी पूर्व तयारी प्रस्ताव पारित ।</li> <li>रेडप्लसको परीक्षणका लागि नर्वे, अमेरिका, बेलायत, स्वीटजरल्याण्ड, फिनल्याण्ड, जापान लगायतका मुलुकबाट सहयोग गर्न सुरुवात ।</li> <li>रेडप्लस आदिवासी जनजाति र नागरिक संजालको स्थापना ।</li> </ul>   |
| सन् २०११ | <ul style="list-style-type: none"> <li>रेडप्लसका लागि आवश्यक पर्ने तथ्य/तथ्याङ्कहरूको तयारीका लागि अध्ययन अनुसन्धानको सुरुवात ।</li> <li>वन कार्वन मापन मार्गदर्शनको विकास ।</li> </ul>  |

|          |  |
|----------|--|
| सन् २०१२ | <ul style="list-style-type: none"> <li>● रेडप्लसको वातावरणीय तथा सामाजिक मापदण्डको विकास ।</li> <li>● भू-परिधि स्तरमा रेडप्लसको परिक्षणको लागि तयारी शुरु ।</li> <li>● राष्ट्रिय रेडप्लस रणनीति तयारीका लागि खाका तयारी, छलफल र परामर्श शुरु ।</li> </ul>  |
| सन् २०१३ | <ul style="list-style-type: none"> <li>● तराई भू-परिधि क्षेत्रका लागि उत्सर्जन कटौती कार्यक्रम अवधारणा पत्र तयार ।</li> <li>● रेडप्लस तयारीका लागि आवश्यक रेड प्लस रणनीति, कार्बन मापन, अनुगमन र प्रमाणीकरण प्रणालीको विकास, कार्बन उत्सर्जन आधार बिन्दु आदि विषयमा अध्ययन शुरु ।</li> <li>● पूर्व तयारी प्रस्ताव कार्यान्वयनको मध्यावधि मूल्याङ्कन प्रतिवेदन विश्व बैंकमा पेश ।</li> </ul>  |
| सन् २०१४ | <ul style="list-style-type: none"> <li>● People and Forests – An SMF-Based Emission Reduction Program in Nepal's Terai Arc Landscape (ER-PIN) विश्व बैंकको वन कार्बन साभेदारी सहयोग कार्यक्रम अन्तर्गतको कार्बन फन्डमा पेश गरेको ।</li> <li>● रेडप्लस तयारीका लागि आवश्यक अध्ययन र अनुसन्धान जारी ।</li> </ul>   |
| सन् २०१५ | <ul style="list-style-type: none"> <li>● तराई भू-परिधि क्षेत्रका लागि उत्सर्जन कटौती कार्यक्रम तयार गर्ने प्रक्रिया शुरु ।</li> <li>● विश्व बैंकको वन लगानी कार्यक्रममा नेपाल सुचिकृत भएको ।</li> <li>● रेडप्लस हिमालय कार्यक्रम संचालनका लागि इसिमोड र वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय बीच हस्ताक्षर ।</li> </ul>   |
| सन् २०१६ | <ul style="list-style-type: none"> <li>● जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र संघीय प्रारूप महासन्धिमा नेपालको वन आधार तह (FRL) पेश गरेको ।</li> <li>● तराई भू-परिधि क्षेत्रका १२ जिल्लाका लागि कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण दस्तावेजको मस्यौदा तयार भएको ।</li> </ul>  |
| सन् २०१७ | <ul style="list-style-type: none"> <li>● कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण दस्तावेज विश्व बैंकमा पेश गरेको ।</li> <li>● रेडप्लस कार्यक्रममा लैङ्गिक समिलन सम्बन्धमा मार्गचित्र तथा लैङ्गिक कार्ययोजना तयार भएको ।</li> <li>● वन लगानी योजना तयार भै विश्व बैंकको FIP sub-committee ले स्वीकृत गरेको ।</li> </ul>   |
| सन् २०१८ | <ul style="list-style-type: none"> <li>● नेपाल राष्ट्रिय रेडप्लस रणनीति (२०७५-२०७९) मिति २०७५।०१।०६ मा स्वीकृत ।</li> <li>● कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण दस्तावेज विश्व बैंकबाट स्वीकृत ।</li> <li>● Biodiversity Monitoring Protocol for REDD तयार र स्वीकृत ।</li> </ul>  |
| सन् २०१९ | <ul style="list-style-type: none"> <li>● नेपालको तराई भू-परिधि क्षेत्रको १३ जिल्लामा संचालन हुने कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम अन्तर्गत वन कार्बन व्यापारबाट प्राप्त लाभको बाँडफाँड योजना (मस्यौदा) तयार भएको ।</li> <li>● उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रमको वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षा खाका तयार भएको ।</li> <li>● वन लगानी योजना अन्तर्गत समृद्धिको लागि वन परियोजना दस्तावेज तयार गरी विश्व बैंकमा पेश गरेको ।</li> </ul> |
| सन्      | <ul style="list-style-type: none"> <li>● नेपालले कार्बन व्यापार मार्फत विश्व बैंकबाट भुक्तानी प्राप्त गर्ने कार्यमा</li> </ul>   |

|          |  |
|----------|--|
| २०२०     | <p>सहजीकरण गर्न नेपाल सरकार (मन्त्री परिषद) को मिति २०७६।१।२८ को निर्णयानुसार वन तथा वातावरण मन्त्रालयको योजना, अनुगमन तथा समन्वय महाशाखा प्रमुखको संयोजकत्वमा अर्थ मन्त्रालय, कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय र महालेखा नियन्त्रक कार्यालयको प्रतिनिधिहरु सदस्य र रेड कार्यान्वयन केन्द्र प्रमुख सदस्य सचिव रहने गरी वार्ता टोली गठन भएको ।</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● २०७६।१।१४ मा वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट राष्ट्रिय रेडप्लस समन्वय समिति गठन भएको ।</li> <li>● २०७६ फाल्गुण १७ देखि २९ सम्म ललितपुरको गोदावरीमा Gender Integration in Forestry राष्ट्रिय कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न भएको ।</li> <li>● विश्व बैंकसँग उत्सर्जन न्यूनीकरण भुक्तानी सम्झौता गर्नु पूर्व आवश्यक उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रमको वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षा खाका तयार गरी वन तथा वातावरण मन्त्रालय (माननीय मन्त्रीस्तर) बाट मिति २०७७।३।१९ मा स्वीकृत भएको ।</li> <li>● उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रमको रिभर्सल व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्बन कोषले तयार गरी अन्य देशले समेत प्रयोग गरिरहेको प्रणाली प्रयोग गर्ने गरी वन तथा वातावरण मन्त्रालय (माननीय मन्त्रीस्तर) बाट मिति २०७७।३।१९ मा स्वीकृत भएको ।</li> <li>● उत्सर्जन न्यूनीकरण भुक्तानी सम्झौता गर्ने सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई कार्बन व्यापारमा भाग लिने र विक्री गरेको कार्बनको हक हस्तान्तरण गर्ने अधिकार छ भन्ने कानुनी नोट नेपालका माननीय महान्यायाधिवक्ताबाट मिति २०७७।७।५ मा प्रमाणित गरी विश्व बैंकमा पठाएको ।</li> <li>● नेपालको उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम दस्तावेज स्वीकृत गर्ने क्रममा कार्बन कोषका सहभागीहरुले नेपाललाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा ध्यान दिनुपर्ने भनी उठाएका दुई विषयमा मिति २०७७।८।९ मा नेपालको तर्फबाट प्रगति/धारणा पठाएको ।</li> <li>● रेडप्लस तयारीका थप क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्न विश्व बैंकको अनुदान सहायतामा सन् २०१७ मा शुरु भएको परियोजनाको म्याद सन् २०२० को जुनसम्म रहेकोमा सन् २०२१ को जुन ३० सम्म रहने गरी १ वर्ष म्याद थप भएको ।</li> <li>● नेपालको वन आधार तह (National Forest Reference Level) अध्यावधिक गर्न अध्ययनहरु भैरहेको ।</li> </ul> |
| सन् २०२१ | <ul style="list-style-type: none"> <li>● २०७७।१।१२ गते (तदनुसार २०२१ फेब्रुअरी २४) नेपाल सरकार र वन कार्बन साभेदारी संयन्त्र, कार्बन कोषको तर्फबाट विश्व बैंक बीच वन विनाश र क्षयीकरणबाट हुने कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरणका लागि सन् २०१८ को जुन महिनादेखि सन् २०२४ को डिसेम्बरसम्मको लागि उत्सर्जन न्यूनीकरण भुक्तानी सम्झौता (Emission Reduction Payment Agreement- ERPA) सम्पन्न भएको ।</li> <li>● उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रमलाई सघाउ पुग्ने गरी २०७७।१।२६ गते (तदनुसार २०२१ मार्च १९) नेपाल सरकार र विश्व बैंक बीच सम्बृद्धिका लागि वन परियोजना (Forests for Prosperity) मा सम्झौता भै दिगो वन विकास र वन पैदावरमा आधारित उद्यम विकासका लागि २४ मिलियन अमेरिकी डलरको लगानी सुनिश्चितता भएको ।</li> </ul>   |

|          |  |
|----------|--|
|          | <ul style="list-style-type: none"> <li>● नेपाल सरकार र लिफ कोलिसन (LEAF Coalition) बिच सन् २०२१, नोभेम्बर ३ तारिखका दिन नेपालको बाग्मती, गण्डकी र लुम्बिनी प्रदेशका वन क्षेत्रमा उत्सर्जन न्यूनीकरण गरी रेडप्लस कार्यक्रम मार्फत कार्बन व्यापार गर्न आशय पत्रमा सम्झौता भएको ।</li> </ul>  |
| सन् २०२२ | <ul style="list-style-type: none"> <li>● नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालयको सचिवस्तरको मिति २०७८।०९।२१ को निर्णयबाट नेपालको बाग्मती, गण्डकी र लुम्बिनी प्रदेशका वन क्षेत्रमा उत्सर्जन न्यूनीकरण गरी रेडप्लस मार्फत कार्बन व्यापार गर्न नेपाल सरकार र लिफ कोलिसन बीच भएको आशयपत्रको सम्झौता बमोजिम विस्तृत प्रस्ताव तयार गर्ने लगायतका प्राविधिक कार्यहरू गर्न रेड कार्यान्वयन केन्द्रका केन्द्र प्रमुखको संयोजकत्वमा विशेष आमन्त्रित प्राविधिक विज्ञ २ जना समेत जम्मा ८ सदस्यीय प्राविधिक समिति गठन भएको ।</li> <li>● नेपाल सरकार मन्त्रीपरिषदको मिति २०७९।०३।१४ को निर्णयानुसार नेपाल सरकार र लिफ कोलिसन बिच कार्बन व्यापारको सम्झौता गर्न नेपाल सरकारको तर्फबाट वार्ता गरी पेश गर्न रेड कार्यान्वयन केन्द्रको प्रमुखको संयोजकत्वमा एक अर्थ मन्त्रालय, कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, महालेखा नियन्त्रकको कार्यालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय तथा विज्ञहरू समेत रहने गरी ८ सदस्यीय वार्ता समिति गठन भएको ।</li> </ul> |

## अनुसूची २

### रेड कार्यान्वयन केन्द्रको आर्थिक सहयोगमा मर्मत तथा निर्माण भएका पूर्वाधारहरूको विवरण

| सि.नं. | कार्यालय                   | पूर्वाधार निर्माणको विवरण                         | बजेट   | खर्च   | कैफियत |
|--------|----------------------------|---|--------|--------|--------|
| १      | डि.व.का. रौतहट             | थुनुवा घर मर्मत                                   | १००००० | ९६३९६३ |        |
| २      | डि.व.का. बारा              | गार्ड पोष्ट र ट्वाईलेट मर्मत                      | १००००० | ९६९६५६ |        |
| ३      | डि.व.का. चितवन             | ट्वाईलेट र भान्सा कोठा निर्माण तथा मर्मत          | १००००० | ९१७२६० |        |
| ४      | डि.व.का. पर्सा             | स्टाफ क्वार्टर मर्मत                              | १००००० | ९५५३८५ |        |
| ५      | स.व.र.ता.के. टिकौली        | तालिम घर तथा शौचालय मर्मत सुधार                   | १००००० | ९६५५४० |        |
| ६      | डि.व.का. नवलपुर            | सेवाग्राही प्रतिकालय (गोलघर) तथा गार्ड घर निर्माण | १००००० | ९५४५३१ |        |
| ७      | डि.व.का. नवलपरासी          | वाथरुम निर्माण तथा घर मर्मत                       | १००००० | ९६६९३७ |        |
| ८      | डि.व.का. रुपन्देही         | फिटनेस हल निर्माण                                 | १००००० | ९५७२५२ |        |
| ९      | डि.व.का. तौलिहवा           | ट्रस निर्माण तथा कोठा मर्मत                       | १००००० | ९४२४१३ |        |
| १०     | डि.व.का. गौतमबुद्ध         | ट्रस तालिम हल भवन निर्माण                         | १००००० | ९८१५२२ |        |
| ११     | डि.व.का. देउखुरी           | सब डिभिजन वन कार्यालय मर्मत                       | १००००० | ९९७५८४ |        |
| १२     | डि.व.का. घोराही            | कार्यालय तथा क्वार्टर भवनहरू मर्मत                | १००००० | ८८९१५९ |        |
| १३     | डि.व.का. बाँके             | सब डिभिजन वन कार्यालय भवन निर्माण                 | १००००० | ९५९३७९ |        |
| १४     | डि.व.का. बर्दिया           | गार्ड पोष्ट ट्रस निर्माण                          | १००००० | ९७०२२३ |        |
| १५     | डि.व.का.<br>पहलमानपुर      | शौचालय निर्माण                                    | १००००० | ९७७०७८ |        |
| १६     | डि.व.का. कैलाली            | गार्ड पोष्ट र ट्वाईलेट मर्मत                      | १००००० | ९९२८९० |        |
| १७     | डि.व.का. कञ्चनपुर          | कार्यालय परिसर सुधार तथा कम्पाउण्ड<br>वाल निर्माण | १००००० | ९२८१४० |        |
| १८     | डि.व.का.<br>काभ्रेपलाञ्चोक | सब डिभिजन वन कार्यालयको कम्पाउण्ड<br>वाल निर्माण  | १००००० | ९१०३९५ |        |
| १९     | गोदावरी तालिम<br>केन्द्र   | आवास भवन मर्मत                                    | १००००० | ९३६७२० |        |
| २०     | वन निर्देशनालय<br>भैरहवा   | ट्रस निर्माण                                      | १००००० | ९६५५४० |        |



**अनुसूची ३**  
**सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया गोष्ठीका सहभागीहरूको विवरण**

| क्र. सं. | तालिम   | स्थान            | मिति      | उपस्थिति    |          |        |         |        |       |                   |        |      |      |        |         | लिङ्ग |       |   |
|----------|---|------------------|-----------|-------------|----------|--------|---------|--------|-------|-------------------|--------|------|------|--------|---------|-------|-------|---|
|          |   |                  |           | वन कर्मचारी |          |        |         |        |       | वन कर्मचारी बाहेक |        |      |      |        |         | पुरुष | महिला |   |
|          |   |                  |           | प्रातिपद    | द्वितीया | तृतीया | चतुर्थी | पञ्चमी | षष्ठी | सप्तमी            | अष्टमी | नवमी | दशमी | एकादशी | द्वादशी |       |       |   |
| १        | वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी छलफल (महिला समूह)                    | बुटवल            | २०७९।६।२५ | ०           | ०        | ०      | ०       | ०      | ०     | ३                 | ०      | ०    | ०    | ०      | ०       | ०     | ७     | ० |
| २        | सामाजिक समवेशिता सम्बन्धी छलफल  | वैजलपुर          |           | ०           | ०        | ०      | ०       | ०      | ०     | ६                 | ०      | ०    | १    | १३     | १०      | ११    |       |   |
| ३        | सामाजिक समवेशिता सम्बन्धी छलफल  | सुनवल, कपिलवस्तु | २०७९।६।२५ | ०           | ०        | ०      | ०       | ०      | ०     | ३                 | ०      | २    | ०    | ४      | ३       | ८     |       |   |
| ४        | सामाजिक समवेशिता सम्बन्धी छलफल (जनजाति समूह)                                | बुटवल            | २०७९।६।२५ | ०           | ०        | ०      | ०       | ०      | ०     | ७                 | ०      | ०    | ०    | ०      | ५       | २     |       |   |
| ५        | वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी छलफल (अन्य समूह)                     | बुटवल            | २०७९।६।२५ | ०           | ०        | ०      | ०       | ०      | ०     | १                 | १      | १    | ०    | ८      | ०       | १०    |       |   |
| ६        | वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी छलफल (महिला आदिवासी तथा दलित समूह)   | कोहलपुर          | २०७९।६।२७ | ०           | ०        | ०      | ०       | ०      | ०     | ४                 | १      | ०    | ०    | १५     | १२      | २०    |       |   |
| ७        | सामाजिक समवेशिता सम्बन्धी छलफल  | कोहलपुर          | २०७९।६।२७ | ०           | ०        | ०      | ०       | ०      | ०     | ३                 | १      | ०    | ०    | १३     | १५      | १२    |       |   |
| ८        | सामाजिक समवेशिता सम्बन्धी छलफल  | बाँसगढी, बर्दिया |           | ०           | ०        | ०      | ०       | ०      | १     | ०                 | ४      | ०    | ०    | २      | ५       | ६     |       |   |
| ९        | रेडप्लस तथा समृद्धिका लागि वन कार्यक्रमो सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया छलफल  | जनकपुर           | २०७९।५।७  | २           | ०        | ०      | ०       | २५     | २     | २                 | २      | ०    | ३४   | ६      | २       | ७०    |       |   |
| १०       | रेडप्लस तथा समृद्धिका लागि वन कार्यक्रमको सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया छलफल | बुटवल            | २०७९।५।९  | ८           | १        | ०      | ३       | २७     | ९     | १                 | ०      | ०    | ०    | २९     | ४       | ७३    |       |   |
| ११       | रेडप्लस तथा लीफ कार्यक्रमक सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया छलफल                | पालुङ्टार, गोरखा | २०७९।६।२४ | ०           | १        | ०      | ०       | १      | १०    | ०                 | ०      | ०    | ०    | १४     | १०      | २०    |       |   |
|          | जम्मा   |                  |           | १०          | २        | ०      | २९      | ४१     | ५४    | १                 | ३७     | १३   | १०८  | ६३     | २३२     |       |       |   |

## अनुसूची ४

### रेड कार्यान्वयन केन्द्रबाट विगतदेखि हालसम्म अन्य निकायहरूमा हस्तान्तरण भएका सम्पत्तिको विवरण

| क्र. सं.      | कार्यालयको नाम                         | ठेगाना    | मालसामानको विवरण  | स्पेशिफिकेसन  | इकाई     | संख्या | परल मूल्य | हस्तान्तरण आ.व. | कैफियत    |  |
|---------------|--|-----------|-------------------|---|----------|--------|-----------|-----------------|-----------|--|
| 1             | वन तथा वातावरण मन्त्रालय               | सिंहदरबार | ल्यापटप           | Dell ४४०६, I७ ११th gen, ६Gb, ४१२GB SSD touch and portable   | थान      | 1      | 154455.00 | 2077/078        |           |  |
|               |  |           | मोटरसाइकल         | Yamaha FZ FI ver. २.०/१५०cc/India   | थान      | 1      | 269823.00 | 2078/079        |           |  |
|               |  |           | स्कुटर            | Yamaha-RAY ZR-१२५cc/FI/Drum/India   | थान      | 2      | 442300.88 | 2078/079        |           |  |
|               |  |           | ल्यापटप           | ११ gen, core i५ processor RAM ८ GB, DDR४/storage- २५६GB M.२ PCIe NVMe solid State Drive /२GB Graphics/१४" Full HD Monitor | थान      | 1      | 98700.00  | 2078/079        |           |  |
| 2             | वन तथा भू-संरक्षण विभाग                | बबरमहल    |                   | कुल जम्मा रकम   |          |        | 965278.88 |                 |           |  |
|               |  |           | डिजिटल क्यामेरा   | Sony Digital Camera (Alpha ६४००) with lens + १ macro lens-sony  | सेट      | 1      | 208800.00 | 2079/080        |           |  |
|               |  |           | प्रिन्टर          | HP laser १०७a Laser printer   | थान      | 1      | 16600.00  | 2079/080        |           |  |
|               |  |           | प्रिन्टर          | Brother MFC T४४००dw ३ in १ colour Inkjet  | थान      | 1      | 117200.00 | 2079/080        |           |  |
|               |  |           | डेस्कटप कम्प्युटर | Dell Optiplex ४४०० All in one desktop   | सेट      | 1      | 165400.00 | 2079/080        |           |  |
|               |  |           | ल्यापटप           | Dell Latitude ३४२० i७   | थान      | 3      | 379200.00 | 2079/080        |           |  |
|               |  |           |                   | कुल जम्मा रकम   |          |        |           |                 | 887200.00 |  |
|               |  |           | डेस्कटप कम्प्युटर | Dell 22" Full HD, intel core, i3 6gen, 8gb, 1TB   | थान      | 1      | 85315.00  | 2074/075        |           |  |
| फोटोकपी मेशिन | Tosiba multification 3229A             | थान       | 2                 | 266680.00   | 2077/078 |        |           |                 |           |  |
|               | PHF1/calibration weight/class mass set | थान       | 1                 | 64975.00  | 2077/078 |        |           |                 |           |  |

| क्र. सं. | कार्यालयको नाम                        | ठेगाना | मालसामानको विवरण                                 | स्पेशिफिकेसन   | इकाई | संख्या | परल मूल्य  | हस्तान्तरण आ. व. | कैफियत |
|----------|---------------------------------------|--------|--|--|------|--------|------------|------------------|--------|
|          |                                       |        | PH meter/<br>conductivity TDS<br>meter/Bench Top | PH meter/conductivity/TDS meter/bench TOP<br>P713 YOKE         | थान  | 2      | 92886.00   | 2077/078         |        |
|          |                                       |        | Hot Plate/<br>Heating Plate                      | New DIC Heating<br>Plate,400*600mm*300W350c, HS-9B             | थान  | 3      | 177128.00  | 2077/078         |        |
|          |                                       |        | Fume Hood  | ID.162*67*75cm FH 1800 Bio based                               | थान  | 1      | 522060.00  | 2077/078         |        |
|          |                                       |        | Electronics<br>Balance                           | Digital plateform,200kg/1kg WTT2003L                           | थान  | 2      | 56630.00   | 2077/078         |        |
|          |                                       |        | Oven   | Oven drying forced Air<br>660*760mm*1250mmWGL-625B             | थान  | 2      | 798910.00  | 2077/078         |        |
|          |                                       |        | Oven   | Oven drying forced Air: 550*450*550mm                          | थान  | 1      | 97306.00   | 2077/078         |        |
|          |                                       |        | GIS Desktop<br>Computer                          | GIS,ESRI ARC/desstop Analog with spatial<br>Analysis extention | थान  | 1      | 1497250.00 | 2077/078         |        |
|          |                                       |        | TN 5300 canon<br>printer                         | canon TN 5300 Plotter for printing Ao And A1<br>colour maps    | थान  | 2      | 2022700.00 | 2077/078         |        |
|          |                                       |        | Eaton UPS, GPX                                   | Eaton 9px UPS Rock mount UPS                                   | थान  | 1      | 774050.00  | 2077/078         |        |
|          |                                       |        | NAS Storage<br>Network                           | Network attach storage   | थान  | 1      | 791000.00  | 2077/078         |        |
|          |                                       |        | Network Switch                                   | Trend net TL2,PG 484-48port layer network<br>switch            | थान  | 1      | 327700.00  | 2077/078         |        |
|          |                                       |        | Cabinet Rack<br>Switch                           | VALRACK Floor standing cabinet rack server<br>Rack             | थान  | 1      | 214700.00  | 2077/078         |        |
|          |                                       |        | GPS mechine                                      | Garmin ७४ s GPS  | थान  | 4      | 184070.00  | 2078/079         |        |
| 3        | वन अनुसन्धान तथा<br>प्रशिक्षण केन्द्र | बबरमहल | Vertex shaker                                    | ८०*४०*३०, ३०m distance Vertex IV<br>Transponder                | थान  | 5      | 1000000.00 | 2078/079         |        |
|          |                                       |        | D Tape   | Diameter tape 10m  | थान  | 10     | 75000.00   | 2078/079         |        |
|          |                                       |        | L Tape   | leaner tape 30m  | थान  | 5      | 5000.00    | 2078/079         |        |
|          |                                       |        | NFIS Software                                    | NFIS software server   | थान  | 1      | 4780000.00 | 2078/079         |        |

| क्र. सं. | कार्यालयको नाम | ठेगाना | मालसामानको विवरण                             | स्पेशिफिकेसन   | इकाई | संख्या | परल मूल्य   | हस्तान्तरण आ.व. | कैफियत |
|----------|----------------|--------|--|--|------|--------|-------------|-----------------|--------|
|          |                |        | Power Distribution Unit                      | PDU for sever and cabling & port-Network manager/ set            | सेट  | 1      | 70053.00    | 2078/079        |        |
|          |                |        | स्कुटर                                       | Yamaha-RAY ZR-१२५cc/Fi Drum/India                                | थान  | 2      | 442300.88   | 2079/080        |        |
|          |                |        | मोटरसाइकल                                    | TVS Apache RTR १६० CC  | थान  | 1      | 237900.00   | 2079/080        |        |
|          |                |        | मोटरसाइकल                                    | Yamaha FZ FI ver.२,०/१५०cc/India                                 | थान  | 1      | 269823.00   | 2079/080        |        |
|          |                |        | मोटरसाइकल                                    | Appache RTR 160EOEX and SH१२१ TVS                                | थान  | 1      | 212300.00   | 2079/080        |        |
|          |                |        | माइक्रोस्कोप                                 | Binocular Microscope with Integrated camera set,Zeiss-Primostar3 | थान  | 1      | 442475.00   | 2079/080        |        |
|          |                |        | Differential Global Positioning System(DGPS) | Emild Reach RS2multiband GNSS RTK Receiver                       | सेट  | 2      | 1100000.00  | 2079/080        |        |
|          |                |        | Digital Vernier caliper                      | Picus caliper 3 folding no.PCA3-0439/0440                        | सेट  | 2      | 932660.00   | 2079/080        |        |
|          |                |        | Tomograph                                    | Sonic Tomograph with 12 sensor                                   | सेट  | 1      | 2519990.00  | 2079/080        |        |
|          |                |        | Chlorophyll meter                            |  | थान  | 1      | 400000.00   | 2079/080        |        |
|          |                |        | Increment Borer                              | 16" sweden   | थान  | 1      | 74335.00    | 2079/080        |        |
|          |                |        | Increment Borer                              | 18"sweden  | थान  | 1      | 104660.00   | 2079/080        |        |
|          |                |        | Increment Borer                              | 20"sweden  | थान  | 1      | 115815.00   | 2079/080        |        |
|          |                |        | Increment Borer                              | 24"sweden  | थान  | 1      | 141263.00   | 2079/080        |        |
|          |                |        | Microtom                                     | Automatic microtom   | सेट  | 1      | 1600000.00  | 2079/080        |        |
|          |                |        | Sensor                                       | Picus six sensor 7-12/Germany                                    | सेट  | 1      | 792350.00   | 2079/080        |        |
|          |                |        | Micrometer                                   | Digital matric/Range:0.25mm                                      | थान  | 3      | 240000.00   | 2079/080        |        |
|          |                |        |  | कुल जम्मा रकम  |      |        | 23529284.88 |                 |        |
|          |                |        | डिजिटल क्यामेरा                              | Nikon Digital Camera(D८५० DSLR) with                             | सेट  | 1      | 446400.00   | 2079/080        |        |

| क्र. सं. | कार्यालयको नाम                           | ठेगाना    | मालसामानको विवरण  | स्पेशिफिकेसन                              | इकाई | संख्या | परल मूल्य | हस्तान्तरण आ. व. | कैफियत |
|----------|--|-----------|-------------------|---|------|--------|-----------|------------------|--------|
|          |  |           |                   | lens+ 9macro lens                         |      |        |           |                  |        |
|          |  |           | हार्ड ड्राईभ      | Transcend २TB SJ२५M३S Portable Hard drive | थान  | 8      | 99200.00  | 2079/080         |        |
|          |  |           | ल्यापटप कम्प्युटर | Dell Latitude ३४२० i७                     | थान  | 1      | 126400.00 | 2079/080         |        |
| 4        | राष्ट्रिय हबीरियम तथा वनस्पति प्रयोगशाला | गोदावरी   | डेस्कटप कम्प्युटर | Dell Optiplex ५४०० All in one desktop     | सेट  | 1      | 165400.00 | 2079/080         |        |
|          |  |           |                   | कुल जम्मा रकम                             |      |        | 837400.00 |                  |        |
|          |  |           | ल्यापटप           | Acer i7,8gen,8gbRAM,14"                   | थान  | 1      | 106220.00 | 2076/077         |        |
| 5        | वन निर्देशनालय कोशी प्रदेश               | विराटनगर  | फोटोकपी मेशिन     | Tosiba multification3229A                 | थान  | 1      | 133340.00 | 2076/077         |        |
|          |  |           | स्कुटर            | Yamaha-RAY ZR-१२५cc/Fi Drum/India         | थान  | 2      | 442300.88 | 2079/080         |        |
|          |  |           |                   | कुल जम्मा रकम                             |      |        | 681860.88 |                  |        |
|          |  |           | ल्यापटप           | Acer i7,8gen,8gbRAM,14"                   | थान  | 1      | 106220.00 | 2076/077         |        |
| 6        | वन निर्देशनालय मधेश प्रदेश               | जनकपुरधाम | फोटोकपी मेशिन     | Tosiba multification3229A                 | थान  | 1      | 133340.00 | 2076/077         |        |
|          |  |           | स्कुटर            | Yamaha-RAY ZR-१२५cc/Fi Drum/India         | थान  | 2      | 442300.88 | 2079/080         |        |
|          |  |           |                   | कुल जम्मा रकम                             |      |        | 681860.88 |                  |        |
|          |  |           | ल्यापटप           | Acer i7,8gen,8gbRAM,14"                   | थान  | 1      | 106220.00 | 2076/077         |        |
| 7        | वन निर्देशनालय बागमती प्रदेश             | हेटौडा    | फोटोकपी मेशिन     | Tosiba multification3229A                 | थान  | 1      | 133340.00 | 2076/077         |        |
|          |  |           | मोटरसाइकल         | Yamaha FZ Fi ver.२.०/१५०cc/India          | थान  | 1      | 269823.00 | 2078/089         |        |
|          |  |           |                   | कुल जम्मा रकम                             |      |        | 509383.00 |                  |        |
|          |  |           | ल्यापटप           | Acer i7,8gen,8gbRAM,14"                   | थान  | 1      | 106220.00 | 2076/077         |        |
| 8        | वन निर्देशनालय गण्डकी प्रदेश             | पोखरा     | फोटोकपी मेशिन     | Tosiba multification3229A                 | थान  | 1      | 133340.00 | 2076/077         |        |
|          |  |           | मोटरसाइकल         | Yamaha FZ Fi ver.२.०/१५०cc/India          | थान  | 1      | 269823.00 | 2078/089         |        |
|          |  |           |                   | कुल जम्मा रकम                             |      |        | 509383.00 |                  |        |
| 9        | वन निर्देशनालय                           | देउखुरी   | ल्यापटप           | Acer i7,8gen,8gbRAM,14"                   | थान  | 1      | 106220.00 | 2076/077         |        |



| क्र. सं. | कार्यालयको नाम     | ठेगाना | मालसामानको विवरण    | स्पेशिफिकेसन   | इकाई | संख्या | परल मूल्य | हस्तान्तरण आ. व. | कैफियत |
|----------|--------------------|--------|---------------------|--|------|--------|-----------|------------------|--------|
|          |                    |        |                     | vertex/Haglof/sweden   |      |        |           |                  |        |
|          |                    |        | D tape              | Diameter tape 10 m   | थान  | 8      | 67800.00  | 2079/080         |        |
|          |                    |        | L tape              | 30m Lenth  | थान  | 8      | 9040.00   | 2079/080         |        |
|          |                    |        | Backpack Water Pump | 20L capacity, with all set, special 3 layer fabric lined with pvc, ISO certified | थान  | 6      | 150922.80 | 2079/080         |        |
|          |                    |        |                     | कुल जम्मा रकम  |      |        | 681210.80 |                  |        |
|          |                    |        | मोटरसाइकल           | Yamaha FZ FI ver. २.०/१५०cc/India  | थान  | 1      | 269823.00 | 2078/089         |        |
|          |                    |        | Vertex V            | Height measuring equipment such as vertex/Haglof/sweden                          | थान  | 1      | 183625.00 | 2079/080         |        |
| 13       | डिभिजन वन कार्यालय | बारा   | D tape              | Diameter tape 10 m   | थान  | 8      | 67800.00  | 2079/080         |        |
|          |                    |        | L tape              | 30m Lenth  | थान  | 8      | 9040.00   | 2079/080         |        |
|          |                    |        | Backpack Water Pump | 20L capacity, with all set, special 3 layer fabric lined with pvc, ISO certified | थान  | 6      | 150922.80 | 2079/080         |        |
|          |                    |        |                     | कुल जम्मा रकम  |      |        | 681210.80 |                  |        |
|          |                    |        | मोटरसाइकल           | Yamaha FZ FI ver. २.०/१५०cc/India  | थान  | 1      | 269823.00 | 2078/089         |        |
|          |                    |        | Vertex V            | Height measuring equipment such as vertex/Haglof/sweden                          | थान  | 1      | 183625.00 | 2079/080         |        |
| 14       | डिभिजन वन कार्यालय | पर्सा  | D tape              | Diameter tape 10 m   | थान  | 6      | 18238.20  | 2079/080         |        |
|          |                    |        | L tape              | 30m Lenth  | थान  | 6      | 10170.00  | 2079/080         |        |
|          |                    |        | Backpack Water Pump | 20L capacity, with all set, special 3 layer fabric lined with pvc, ISO certified | थान  | 6      | 150922.80 | 2079/080         |        |
|          |                    |        |                     | कुल जम्मा रकम  |      |        | 632779.00 |                  |        |
|          |                    |        | मोटरसाइकल           | Yamaha FZ FI ver. २.०/१५०cc/India  | थान  | 1      | 269823.00 | 2078/089         |        |
| 15       | डिभिजन वन कार्यालय | चितवन  | Vertex V            | Height measuring equipment such as vertex/Haglof/sweden                          | थान  | 1      | 183625.00 | 2079/080         |        |
|          |                    |        | D tape              | Diameter tape 10 m   | थान  | 8      | 24317.60  | 2079/080         |        |

| क्र. सं. | कार्यालयको नाम     | ठेगाना          | मालसामानको विवरण    | स्पेशिफिकेसन   | इकाई | संख्या | परल मूल्य | हस्तांतरण आ.व. | कैफियत |  |
|----------|--------------------|-----------------|---------------------|--|------|--------|-----------|----------------|--------|--|
| 16       | डिभिजन वन कार्यालय | न.प.व.सु.पूर्व  | L tape              | 30m Lenth  | थान  | 8      | 13560.00  | 2079/080       |        |  |
|          |                    |                 | Backpack Water Pump | 20L capacity, with all set, special 3 layer fabric lined with pvc, ISO certified | थान  | 8      | 201230.40 | 2079/080       |        |  |
|          |                    |                 |                     | कुल जम्मा रकम  |      |        |           | 692556.00      |        |  |
|          |                    |                 | मोटरसाइकल           | Yamaha FZ FI ver. २.०/१५ Occ/India   | थान  | 1      | 269823.00 | 2078/089       |        |  |
|          |                    |                 | Vertex V            | Height measuring equipment such as vertex/Haglof/sweden                          | थान  | 1      | 183625.00 | 2080/081       |        |  |
|          |                    |                 | D tape              | Diameter tape 10 m   | थान  | 6      | 18238.20  | 2080/081       |        |  |
| 17       | डिभिजन वन कार्यालय | न.प.व.सु.पश्चिम | L tape              | 30m Lenth  | थान  | 6      | 10170.00  | 2080/081       |        |  |
|          |                    |                 | Backpack Water Pump | 20L capacity, with all set, special 3 layer fabric lined with pvc, ISO certified | थान  | 6      | 150922.80 | 2080/081       |        |  |
|          |                    |                 |                     | कुल जम्मा रकम  |      |        |           | 632779.00      |        |  |
|          |                    |                 | मोटरसाइकल           | Yamaha FZ FI ver. २.०/१५ Occ/India   | थान  | 1      | 269823.00 | 2078/089       |        |  |
|          |                    |                 | Vertex V            | Height measuring equipment such as vertex/Haglof/sweden                          | थान  | 1      | 183625.00 | 2079/080       |        |  |
|          |                    |                 | D tape              | Diameter tape 10 m   | थान  | 6      | 18238.20  | 2079/080       |        |  |
| 18       | डिभिजन वन कार्यालय | रुपन्देही       | L tape              | 30m Lenth  | थान  | 6      | 10170.00  | 2079/080       |        |  |
|          |                    |                 | Backpack Water Pump | 20L capacity, with all set, special 3 layer fabric lined with pvc, ISO certified | थान  | 6      | 150922.80 | 2079/080       |        |  |
|          |                    |                 |                     | कुल जम्मा रकम  |      |        |           | 632779.00      |        |  |
|          |                    |                 | मोटरसाइकल           | Yamaha FZ FI ver. २.०/१५ Occ/India   | थान  | 1      | 269823.00 | 2078/089       |        |  |
|          |                    |                 | Vertex V            | Height measuring equipment such as vertex/Haglof/sweden                          | थान  | 1      | 183625.00 | 2079/080       |        |  |
|          |                    |                 | D tape              | Diameter tape 10 m   | थान  | 8      | 24317.60  | 2079/080       |        |  |
|          |                    |                 | L tape              | 30m Lenth  | थान  | 8      | 13560.00  | 2079/080       |        |  |



| क्र. सं. | कार्यालयको नाम     | ठेगाना    | मालसामानको विवरण    | स्पेशिफिकेसन   | इकाई | संख्या | परल मूल्य | हरतान्तरण आ. व. | कैफियत                         |
|----------|--------------------|-----------|---------------------|--|------|--------|-----------|-----------------|--------------------------------|
| 19       | डिभिजन वन कार्यालय | पाल्पा    | Backpack Water Pump | 20L capacity, with all set, special 3 layer fabric lined with pvc, ISO certified | थान  | 8      | 201230.40 | 2079/080        |                                |
|          |                    |           | ल्यापटप कम्प्युटर   | Dell i72in1touch screen8gb   | थान  | १      | नखुलेको   | 2076/077        | मोहन पौडेलले बुझेको 2073/05/23 |
| 20       | डिभिजन वन कार्यालय | कपिलवस्तु | मोटरसाइकल           | Yamaha FZ FI ver. २.०/१५०cc/India  | थान  | 1      | 269823.00 | 2078/089        |                                |
|          |                    |           | Vertex V            | Height measuring equipment such as vertex/Haglof/sweden                          | थान  | 1      | 183625.00 | 2080/081        |                                |
|          |                    |           | D tape              | Diameter tape 10 m   | थान  | 8      | 24317.60  | 2080/081        |                                |
|          |                    |           | L tape              | 30m Length   | थान  | 8      | 13560.00  | 2080/081        |                                |
| 21       | डिभिजन वन कार्यालय | तौलिहवा   | Backpack Water Pump | 20L capacity, with all set, special 3 layer fabric lined with pvc, ISO certified | थान  | 8      | 176076.60 | 2080/081        |                                |
|          |                    |           | मोटरसाइकल           | Yamaha FZ FI ver. २.०/१५०cc/India  | थान  | 1      | 269823.00 | 2078/089        |                                |
|          |                    |           | Vertex V            | Height measuring equipment such as vertex/Haglof/sweden                          | थान  | 1      | 183625.00 | 2080/081        |                                |
|          |                    |           | D tape              | Diameter tape 10 m   | थान  | 8      | 24317.60  | 2080/081        |                                |
| 22       | डिभिजन वन कार्यालय | लमही      | L tape              | 30m Length   | थान  | 8      | 13560.00  | 2080/081        |                                |
|          |                    |           | Backpack Water Pump | 20L capacity, with all set, special 3 layer fabric lined with pvc, ISO certified | थान  | 8      | 176076.60 | 2080/081        |                                |
| 22       | डिभिजन वन कार्यालय | लमही      | कुल जम्मा रकम       |  |      |        | 667402.20 |                 |                                |
|          |                    |           | मोटरसाइकल           | Yamaha FZ FI ver. २.०/१५०cc/India  | थान  | 1      | 269823.00 | 2078/089        |                                |
| 22       | डिभिजन वन कार्यालय | लमही      | Vertex V            | Height measuring equipment such as vertex/Haglof/sweden                          | थान  | 1      | 183625.00 | 2080/081        |                                |
|          |                    |           | कुल जम्मा रकम       |  |      |        | 667402.20 |                 |                                |

| क्र. सं. | कार्यालयको नाम                | ठेगाना | मालसामानको विवरण    | स्पेशिफिकेसन   | इकाई | संख्या | परल मूल्य | हरतान्तरण आ. व. | कैफियत |
|----------|-------------------------------|--------|---------------------|--|------|--------|-----------|-----------------|--------|
| 23       | डिभिजन वन कार्यालय<br>घोराही  |        | D tape              | Diameter tape 10 m   | थान  | 8      | 24317.60  | 2080/081        |        |
|          |                               |        | L tape              | 30m Lenth  | थान  | 8      | 13560.00  | 2080/081        |        |
|          |                               |        | Backpack Water Pump | 20L capacity, with all set, special 3 layer fabric lined with pvc, ISO certified | थान  | 8      | 176076.60 | 2080/081        |        |
|          |                               |        |                     | कुल जम्मा रकम  |      |        | 667402.20 |                 |        |
|          |                               |        | मोटरसाइकल           | Yamaha FZ FI ver. २.०/१५०cc/India  | थान  | 1      | 269823.00 | 2078/089        |        |
|          |                               |        | Vertex V            | Height measuring equipment such as vertex/Haglof/sweden                          | थान  | 1      | 183625.00 | 2080/081        |        |
|          |                               |        | D tape              | Diameter tape 10 m   | थान  | 8      | 24317.60  | 2080/081        |        |
|          |                               |        | L tape              | 30m Lenth  | थान  | 8      | 13560.00  | 2080/081        |        |
| 24       | डिभिजन वन कार्यालय<br>बाँके   |        | Backpack Water Pump | 20L capacity, with all set, special 3 layer fabric lined with pvc, ISO certified | थान  | 8      | 176076.60 | 2080/081        |        |
|          |                               |        |                     | कुल जम्मा रकम  |      |        | 667402.20 |                 |        |
|          |                               |        | मोटरसाइकल           | Yamaha FZ FI ver. २.०/१५०cc/India  | थान  | 1      | 269823.00 | 2078/089        |        |
|          |                               |        | Vertex V            | Height measuring equipment such as vertex/Haglof/sweden                          | थान  | 1      | 183625.00 | 2080/081        |        |
|          |                               |        | D tape              | Diameter tape 10 m   | थान  | 8      | 24317.60  | 2080/081        |        |
|          |                               |        | L tape              | 30m Lenth  | थान  | 8      | 13560.00  | 2080/081        |        |
|          |                               |        | Backpack Water Pump | 20L capacity, with all set, special 3 layer fabric lined with pvc, ISO certified | थान  | 8      | 176076.60 | 2080/081        |        |
|          |                               |        |                     | कुल जम्मा रकम  |      |        | 667402.20 |                 |        |
| 25       | डिभिजन वन कार्यालय<br>बर्दिया |        | मोटरसाइकल           | Yamaha FZ FI ver. २.०/१५०cc/India  | थान  | 1      | 269823.00 | 2078/089        |        |
|          |                               |        | Vertex V            | Height measuring equipment such as vertex/Haglof/sweden                          | थान  | 1      | 183625.00 | 2080/081        |        |
|          |                               |        | D tape              | Diameter tape 10 m   | थान  | 6      | 18238.20  | 2080/081        |        |
|          |                               |        |                     |  |      |        |           |                 |        |

| क्र. सं. | कार्यालयको नाम     | ठेगाना    | मालसामानको विवरण    | स्पेशिफिकेसन  | इकाई | संख्या | परल मूल्य | हस्तान्तरण आ.व. | कैफियत |  |
|----------|--------------------|-----------|---------------------|---|------|--------|-----------|-----------------|--------|--|
| 26       | डिभिजन वन कार्यालय | कैलाली    | L tape              | 30m Lenth   | थान  | 6      | 10170.00  | 2080/081        |        |  |
|          |                    |           | Backpack Water Pump | 20L capacity, with all set,special 3 layer fabric lined with pvc, ISO certified | थान  | 6      | 150922.80 | 2080/081        |        |  |
|          |                    |           |                     | कुल जम्मा रकम   |      |        |           | 632779.00       |        |  |
|          |                    |           | मोटरसाइकल           | Yamaha FZ FI ver. २.० / १५०cc/India   | थान  | 1      | 269823.00 | 2078/089        |        |  |
|          |                    |           | Vertex V            | Height measuring equipment such as vertex/Haglof/sweden                         | थान  | 1      | 183625.00 | 2080/081        |        |  |
|          |                    |           | D tape              | Diameter tape 10 m  | थान  | 10     | 30397.00  | 2080/081        |        |  |
| 27       | डिभिजन वन कार्यालय | पहलमानपुर | L tape              | 30m Lenth   | थान  | 10     | 16950.00  | 2080/081        |        |  |
|          |                    |           | Backpack Water Pump | 20L capacity, with all set,special 3 layer fabric lined with pvc, ISO certified | थान  | 10     | 251538.00 | 2080/081        |        |  |
|          |                    |           |                     | कुल जम्मा रकम   |      |        |           | 752333.00       |        |  |
|          |                    |           | मोटरसाइकल           | Yamaha FZ FI ver. २.० / १५०cc/India   | थान  | 1      | 269823.00 | 2078/089        |        |  |
|          |                    |           | Vertex V            | Height measuring equipment such as vertex/Haglof/sweden                         | थान  | 1      | 183625.00 | 2080/081        |        |  |
|          |                    |           | D tape              | Diameter tape 10 m  | थान  | 10     | 30397.00  | 2080/081        |        |  |
| 28       | डिभिजन वन कार्यालय | कञ्चनपुर  | L tape              | 30m Lenth   | थान  | 10     | 16950.00  | 2080/081        |        |  |
|          |                    |           | Backpack Water Pump | 20L capacity, with all set,special 3 layer fabric lined with pvc, ISO certified | थान  | 10     | 251538.00 | 2080/081        |        |  |
|          |                    |           |                     | कुल जम्मा रकम   |      |        |           | 752333.00       |        |  |
|          |                    |           | मोटरसाइकल           | Yamaha FZ FI ver. २.० / १५०cc/India   | थान  | 1      | 269823.00 | 2078/089        |        |  |
|          |                    |           | Vertex V            | Height measuring equipment such as vertex/Haglof/sweden                         | थान  | 1      | 183625.00 | 2079/080        |        |  |
|          |                    |           | D tape              | Diameter tape 10 m  | थान  | 6      | 18238.20  | 2079/080        |        |  |
|          |                    |           | L tape              | 30m Lenth   | थान  | 6      | 10170.00  | 2079/080        |        |  |

| क्र. सं. | कार्यालयको नाम                                     | ठेगाना  | मालसामानको विवरण      | स्पेशिफिकेसन   | इकाई | संख्या | परल मूल्य | हस्तान्तरण आ. व. | कैफियत |
|----------|--|---------|-----------------------|--|------|--------|-----------|------------------|--------|
|          |  |         | Backpack Water Pump   | 20L capacity, with all set, special 3 layer fabric lined with pvc, ISO certified   | थान  | 6      | 150922.80 | 2079/080         |        |
|          |  |         |                       | कुल जम्मा रकम  |      |        | 632779.00 |                  |        |
| 29       | डिभिजन वन कार्यालय                                 | लमजुङ्ग | मोटरसाइकल             | TVS Apache RTR 160 CC  | थान  | 1      | 237900.00 | 2079/080         |        |
| 30       | वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र मधेश प्रदेश     | जनकपुर  | Digital display board | Digital Interactive Smart board, ६५", Resolution-UHD-४k-३८४०*२१६०, Panel type-IPS, Infrared touch at least १० point, Android ५ or above, RAM at least ४GB/storage ३२GB, HDMI, USB, PC, Audio in, | सेट  | 1      | 229800.00 | 2079/080         |        |
| 31       | वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र बागमती प्रदेश   | गोदावरी | Digital display board | Digital Interactive Smart board, ६५", Resolution-UHD-४k-३८४०*२१६०, Panel type-IPS, Infrared touch at least १० point, Android ५ or above, RAM at least ४GB/storage ३२GB, HDMI, USB, PC, Audio in, | सेट  | 1      | 229800.00 | 2079/080         |        |
| 32       | वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र गण्डकी प्रदेश   | पोखरा   | Digital display board | Digital Interactive Smart board, ६५", Resolution-UHD-४k-३८४०*२१६०, Panel type-IPS, Infrared touch at least १० point, Android ५ or above, RAM at least ४GB/storage ३२GB, HDMI, USB, PC, Audio in, | सेट  | 1      | 229800.00 | 2079/080         |        |
| 33       | वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र लुम्बिनी प्रदेश | बुटवल   | Digital display board | Digital Interactive Smart board, ६५", Resolution-UHD-४k-३८४०*२१६०, Panel type-IPS, Infrared touch at least १० point,   | सेट  | 1      | 229800.00 | 2079/080         |        |

| क्र. सं. | कार्यालयको नाम   | ठेगाना  | मालसामानको विवरण      | स्पेशिफिकेसन  | इकाई | संख्या | परल मूल्य | हस्तान्तरण आ.नं. | कैफियत    |
|----------|--|---------|-----------------------|---|------|--------|-----------|------------------|-----------|
| 34       | वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र<br>कर्णाली प्रदेश     | सुर्खेत | Increment borer       | Android ५ or above, RAM at least ४GB/storage ३२GB,HDMI,USB, PC, Audio in, 16"set  | थान  | 1      | 73987.00  | 2079/080         |           |
|          |  |         | Increment borer       | 18" set   | थान  | 1      | 102566.00 | 2079/080         |           |
|          |  |         | Digital display board | Digital Interactive Smart board, ६५", Resolution-UHD-४k-३८४०*२१६०, Panel type-IPS, Infrared touch at least १० point,Android ५ or above, RAM at least ४GB/storage ३२GB,HDMI,USB, PC, Audio in,   | सेट  | 1      | 229800.00 | 2079/080         |           |
|          |  |         | GPS mechine           | Garmin ७२ Maps GPS  | थान  | 2      | 118650.00 | 2079/080         |           |
|          |  |         | Compass               | Santo Compass Glass and metal Made  | थान  | 2      | 885.00    | 2079/080         |           |
|          |  |         | Measuring Tape        | diameter tape 10m   | थान  | 10     | 75000.00  | 2079/080         |           |
|          |  |         | Measuring Tape        | leaner tape 30m   | थान  | 10     | 10000.00  | 2079/080         |           |
|          |  |         | Vertex V              | Height measuring equipment such as vertex/sweden  | सेट  | 1      | 162500.00 | 2079/080         |           |
|          |  |         | Vertex iv shaker      | VERTEX IV with Transponder  | सेट  | 1      | 141593.00 | 2079/080         |           |
|          |  |         |                       | कुल जम्मा रकम   |      |        |           |                  | 914981.00 |
| 35       | वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र<br>सुदूरपश्चिम प्रदेश | धनगढी   | Digital display board | Digital Interactive Smart board, ६५", Resolution-UHD-४k-३८४०*२१६०, Panel type-IPS, Infrared touch at least १० point, Android ५ or above, RAM at least ४GB/storage ३२GB, HDMI,USB, PC, Audio in, | सेट  | 1      | 229800.00 | 2079/080         |           |

**अनुसूची ५**  
**फोकल डेस्क सुदहीकरण सम्बन्धी गोष्ठीका सहभागीहरूको विवरण**

| क्र.सं. | तालिम  | स्थान                        | मिति         | उपस्थिति    |      |         |       |      |                   |         |       |      |      | लिंग  |       |    |
|---------|--|------------------------------|--------------|-------------|------|---------|-------|------|-------------------|---------|-------|------|------|-------|-------|----|
|         |  |                              |              | वन कर्मचारी |      |         |       |      | वन कर्मचारी बाहेक |         |       |      |      | महिला | पुरुष |    |
|         |  |                              |              | जनजाति      | दलित | मुस्लिम | मधेशी | अन्य | जनजाति            | मुस्लिम | मधेशी | दलित | अन्य |       |       |    |
| १       | रेड अभिमुखिकरण तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम    | कावासोती, नवलपुर             | २०७९।७।१६-१७ | २           | ०    | ०       | २     | २०   | ०                 | ०       | ०     | ०    | ०    | ०     | २     | २३ |
| २       | रेड अभिमुखिकरण तथा क्षमता अभिवृद्धि गोष्ठी   | हुप्सेकोट, नवलपुर            | २०७९।७।२२    | १           | ०    | ०       | ३     | ३    | ०                 | १       | १३    | ०    | १    | ७     | ३     | ३० |
| ३       | रेड अभिमुखिकरण तथा क्षमता अभिवृद्धि गोष्ठी   | देवचुली, नवलपुर              | २०७९।७।२४    | १           | ०    | ०       | ०     | ३    | ०                 | ०       | १६    | ०    | ०    | ९     | ७     | २४ |
| ४       | रेड अभिमुखिकरण तथा क्षमता अभिवृद्धि गोष्ठी   | अरुणखोला, नवलपुर             | २०७९।७।२२    | ३           | ०    | ०       | १     | ०    | ०                 | १८      | ०     | ०    | ५    | ४     | ५     | २६ |
| ५       | रेड अभिमुखिकरण तथा क्षमता अभिवृद्धि गोष्ठी   | सुनही, त्रिवेणी, नवलपुर      | २०७९।७।२३    | ०           | ०    | ०       | १     | ३    | ०                 | १९      | ०     | १    | ८    | ०     | ५     | २७ |
| ६       | रेड अभिमुखिकरण तथा क्षमता अभिवृद्धि गोष्ठी   | रिभरसाईड, त्रिवेणी, नवलपुर   | २०७९।७।२२    | ०           | ०    | ०       | ०     | ५    | ०                 | ७       | ०     | ०    | ३    | १६    | ४     | २७ |
| ७       | रेड सम्बन्धी छलफल र अन्तरक्रिया गोष्ठी       | बारा, जि. प्रशासन. का.       | २०७९।७।०२    | २           | ०    | १       | ७     | ७    | ०                 | ४       | ०     | २    | ०    | १२    | २     | ३४ |
| ८       | सरोकारवालाहरसँग छलफल र अन्तरक्रिया गोष्ठी    | कोल्हवी, बारा                | २०७९।६।३१    | १           | ०    | १       | ७     | ६    | ०                 | ०       | १     | ०    | १    | ८     | ५     | ३६ |
| ९       | सीप हस्तान्तरण तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम    | निजगढ, बारा                  | २०७९।६।२६-२७ | १           | २    | २       | २०    | ४    | १                 | १       | १     | ०    | १    | १     | १     | ३१ |
| १०      | रेड सम्बन्धी छलफल अन्तरक्रिया गोष्ठी         | प्रदेश मन्त्रालय, जनकपुर     | २०७९।६।७     | ४           | ०    | ०       | २०    | ७    | ०                 | ०       | ०     | ०    | ०    | ०     | १     | ३० |
| ११      | रेड सम्बन्धी सरोकारवालाको अन्तरक्रिया गोष्ठी | डि. व का गौतमबुद्ध कपिलवस्तु | २०७९।७।२२    | ०           | ०    | ०       | २     | २    | ०                 | १०      | २     | ६    | ७    | १२    | ७     | ३४ |

| क्र.सं. | तालिम  | स्थान                                | मिति         | उपस्थिति    |      |         |       |      |        |                   |         |       |      |      |      | लिंग  |       |
|---------|--|--------------------------------------|--------------|-------------|------|---------|-------|------|--------|-------------------|---------|-------|------|------|------|-------|-------|
|         |  |                                      |              | वन कर्मचारी |      |         |       |      |        | वन कर्मचारी बाहेक |         |       |      |      |      |       |       |
|         |  |                                      |              | जनजाति      | दलित | मुस्लिम | मधेशी | अन्य | जनजाति | दलित              | मुस्लिम | मधेशी | अन्य | दलित | अन्य | महिला | पुरुष |
| १२      | रेड सव्बन्धी सरोकारवालाको अन्तरक्रिया गोष्ठी | चम्पापुर, गौतमबुद्ध कपिलवस्तु        | २०७९।६।२८    | १           | ०    | ०       | ०     | १    | १३     | ०                 | ०       | ०     | ०    | ४    | २    | १८    |       |
| १३      | रेड सव्बन्धी सरोकारवालाको अन्तरक्रिया गोष्ठी | शिवपुर, गौतमबुद्ध कपिलवस्तु          | २०७९।६।२७    | २           | ०    | ०       | १     | ३    | १०     | ०                 | ०       | ०     | ४    | ०    | २०   |       |       |
| १४      | रेड सव्बन्धी सरोकारवालाको अन्तरक्रिया गोष्ठी | शिवगढी, गौतमबुद्ध कपिलवस्तु          | २०७९।६।३०    | २           | ०    | ०       | २     | १    | ३      | ०                 | ०       | १     | ८    | ७    | १३   |       |       |
| १५      | रेड सव्बन्धी सरोकारवालाको अन्तरक्रिया गोष्ठी | उज्जलपुर, गौतमबुद्ध कपिलवस्तु        | २०७९।६।२८    | ३           | ०    | ०       | ०     | ३    | ६      | १                 | २       | ६     | १    | १    | २१   |       |       |
| १६      | रेड अभिमुखिकरण गोष्ठी                        | देउराली रिसोर्ट, गौतमबुद्ध कपिलवस्तु | २०७९।६।६     | १८          | २    | २       | १२    | २३   | ०      | ०                 | ०       | ०     | ०    | ३    | ५४   |       |       |
| १७      | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस तालिम                | कञ्चनपुर                             | २०७९।७।१७-१८ | १           | ०    | ०       | ४     | ७    | ०      | ०                 | ०       | १     | ११   | ३    | २४   |       |       |
| १८      | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस तालिम                | वाणी, कञ्चनपुर                       | २०७९।७।२४    | २           | ०    | ०       | ०     | १०   | १३     | ०                 | ०       | ०     | २१   | १६   | ३०   |       |       |
| १९      | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस तालिम                | शुक्लाफाँटा, कञ्चनपुर                | २०७९।७।२१    | ०           | ०    | ०       | ०     | ६    | ५      | ०                 | ०       | ०     | ३५   | १६   | ३०   |       |       |
| २०      | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस तालिम                | कञ्चनपुर                             | २०७९।७।२५    | ०           | ०    | ०       | ०     | ९    | १      | ०                 | ०       | १     | ४०   | ७    | ४४   |       |       |
| २१      | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस अभिमुखिकरण           | दाङ, घोराही                          | २०७९।७।१६    | ६           | ०    | ०       | ०     | १६   | ०      | ०                 | ०       | ०     | ७    | ३    | २९   |       |       |
| २२      | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस अभिमुखिकरण           | दाङ, घोराही                          | २०७९।८।६     | ४           | ०    | ०       | ०     | ५    | ६      | ०                 | ०       | २     | ८    | ५    | २०   |       |       |
| २३      | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस अभिमुखिकरण           | नारायणपुर, दाङ, घोराही               | २०७९।८।१७    | ०           | १    | ०       | ०     | ४    | ७      | ०                 | ०       | ३     | १०   | ८    | १७   |       |       |

| क्र.स. | तालिम                              | स्थान                 | मिति       | उपस्थिति    |      |         |       |      |                   |         |       |      |      | लिङ्ग |       |    |
|--------|------------------------------------|-----------------------|------------|-------------|------|---------|-------|------|-------------------|---------|-------|------|------|-------|-------|----|
|        |                                    |                       |            | वन कर्मचारी |      |         |       |      | वन कर्मचारी बाहेक |         |       |      |      | महिला | पुरुष |    |
|        |                                    |                       |            | जनजाति      | दलित | मुस्लिम | मधेशी | अन्य | जनजाति            | मुस्लिम | मधेशी | दलित | अन्य |       |       |    |
| २४     | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस अभिमुखिकरण | दंगीशरण, दाड, घोराही  | २०७९।८।१३  | १           | ०    | ०       | ०     | ७    | ७                 | १६      | ४     | ०    | ०    | ०     | ४     | २६ |
| २५     | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस अभिमुखिकरण | कालाचुली, दाड         | २०७९।८।२३  | १           | ०    | ०       | ०     | ७    | ७                 | १२      | ०     | ०    | ३    | ०     | ७     | २० |
| २६     | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस अभिमुखिकरण | बडहर, कपिलवस्तु       | २०७९।७।१९  | २           | ०    | ०       | ३     | २    | २                 | ४       | ०     | ३    | ३    | २०    | ७     | ३० |
| २७     | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस अभिमुखिकरण | राजापानी, कपिलवस्तु   | २०७९।७।०४  | १           | ०    | १       | ४     | ३    | ४                 | १०      | २     | ४    | २    | ९     | ६     | ३४ |
| २८     | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस अभिमुखिकरण | पिपरा, कपिलवस्तु      | २०७९।७।०५  | १           | १    | ०       | १     | ७    | ७                 | ९       | ०     | १    | ०    | १७    | ७     | २७ |
| २९     | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस अभिमुखिकरण | चेतरोदेई, कपिलवस्तु   | २०७९।७।२३  | १           | १    | ०       | २     | ०    | २                 | ०       | ०     | २९   | १    | ०     | ८     | २८ |
| ३०     | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस अभिमुखिकरण | मोतिपुर, कपिलवस्तु    | २०७९।७।१२  | ०           | ०    | ०       | १     | ३    | ७                 | ७       | ०     | २    | ०    | २३    | १०    | २६ |
| ३१     | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस अभिमुखिकरण | गोरुसिन्ने, कपिलवस्तु | २०७९।७।४   | ३           | १    | ०       | १     | ६    | १०                | १०      | ०     | ०    | ०    | २३    | १२    | ३२ |
| ३२     | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस अभिमुखिकरण | बाँसगढी, बर्दिया      | २०७९।७।२०  | २           | ०    | ०       | २     | ६    | ७                 | ७       | ०     | ०    | १    | ९     | ९     | १८ |
| ३३     | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस अभिमुखिकरण | राजापुर, बर्दिया      | २०७९।७।२१  | ३           | ०    | ०       | १     | ३    | १२                | ०       | ०     | ०    | १    | ७     | ११    | १२ |
| ३४     | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस अभिमुखिकरण | डि.ब.का., बर्दिया     | २०७९।७।०३  | ३           | ०    | ०       | १     | ८    | ९                 | ९       | ०     | २    | १    | २१    | ९     | ३६ |
| ३५     | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस अभिमुखिकरण | मधुवन, बर्दिया        | २०७९।७।१८  | २           | ०    | ०       | १     | १    | ७                 | ७       | ०     | ०    | २    | ६     | ३     | १६ |
| ३६     | सरोकारवालाहरलाई रेडप्लस अभिमुखिकरण | धनगढी, कैलाली         | २०७९।७।८-९ | १           | १    | ०       | ०     | २    | १                 | १       | ०     | ०    | ०    | २०    | ७     | १८ |



| क्र.स. | तालिम  | स्थान                         | मिति         | उपस्थिति    |      |         |       |      |        |                   |       |      |      |    |    | लिंग  |       |  |
|--------|--|-------------------------------|--------------|-------------|------|---------|-------|------|--------|-------------------|-------|------|------|----|----|-------|-------|--|
|        |  |                               |              | वन कर्मचारी |      |         |       |      |        | वन कर्मचारी बाहेक |       |      |      |    |    | महिला | पुरुष |  |
|        |  |                               |              | जनजाति      | दलित | मुस्लिम | मधेशी | अन्य | जनजाति | मुस्लिम           | मधेशी | दलित | अन्य |    |    |       |       |  |
|        | अभिमुखिकरण                                     |                               |              |             |      |         |       |      |        |                   |       |      |      |    |    |       |       |  |
| ३७     | सरोकारवालाहरवाई रेडप्लस अभिमुखिकरण             | घोडाघोडी, कैलाली              | २०७९।७।१२-१३ | १           | ०    | ०       | १     | १    | १      | १                 | ०     | ०    | ०    | ०  | ०  | ५     | २०    |  |
| ३८     | सरोकारवालाहरवाई रेडप्लस क्षमता अभिवृद्धि तालिम | व.अ.त.प्र.के., कैलाली         | २०७९।८।२६-२८ | ६           | १    | ०       | ३     | ४    | १      | ०                 | ०     | ०    | १    | ५  | ३  | २४    |       |  |
| ४०     | सरोकारवालाहरवाई रेड तथा जलवायु परिवर्तन तालिम  | मानव गेष्ट हाउस, देउखुरी, दाङ | २०७९।८।९-१०  | १७          | ४    | ०       | २     | २६   | १      | ०                 | ०     | ०    | ३    | ३  | ४९ |       |       |  |
| ४१     | सरोकारवालाहरवाई रेड तथा जलवायु परिवर्तन तालिम  | मौहली, ससरी                   | २०७९।६।४-६   | ३           | २    | ०       | २४    | ०    | ५      | १                 | ६     | ०    | १०   | ५  | ४६ |       |       |  |
| ४२     | सरोकारवालाहरवाई जलवायु परिवर्तन तथा रेड तालिम  | डि.व.का., सर्लाही             | २०७९।६।८-१०  | ८           | ०    | ०       | १८    | १७   | २      | ०                 | ५     | ०    | ५    | ४  | ५१ |       |       |  |
| ४३     | रेड सम्बन्धी अभिमुखिकरण तालिम                  | साडेपानी, कैलाली              | २०७९।८।१५-१६ | ८           | ०    | ०       | ०     | ७    | १०     | ०                 | ०     | ०    | १०   | ३  | ३२ |       |       |  |
| ४४     | रेड सम्बन्धी अभिमुखिकरण तालिम                  | सुखड, कैलाली                  | २०७९।८।१२-१३ | ६           | ०    | ०       | ०     | ६    | ७      | ०                 | ०     | ०    | १६   | ११ | २४ |       |       |  |
| ४६     | रेड सम्बन्धी अभिमुखिकरण तालिम                  | चिसापानी, कैलाली              | २०७९।८।१३-१४ | १           | १    | ०       | ०     | ५    | २      | ०                 | ०     | १    | १५   | २  | २३ |       |       |  |
| ४७     | रेड सम्बन्धी अभिमुखिकरण तालिम                  | लम्की, कैलाली                 | २०७९।८।१५-१६ | ०           | ०    | ०       | १     | ४    | ३      | ०                 | १     | ४    | ११   | ८  | १६ |       |       |  |
| ४८     | रेड सम्बन्धी अभिमुखिकरण तालिम                  | घोडाघोडी, कैलाली              | २०७९।८।१२-१३ | २           | ०    | ०       | ०     | २    | १८     | ०                 | ०     | १    | १३   | ७  | २८ |       |       |  |
| ४९     | रेड सम्बन्धी अभिमुखिकरण तालिम                  | घोडाघोडी, कैलाली              | २०७९।८।१४-१५ | ९           | ०    | ०       | ०     | ७    | ४      | ०                 | ०     | २    | १४   | ५  | ३१ |       |       |  |
| ५०     | रेड सम्बन्धी अभिमुखिकरण तालिम                  | फलेबिसौना, कैलाली             | २०७९।८।१४-१५ | २           | ०    | ०       | ०     | ५    | ६      | ०                 | ०     | १    | २५   | ७  | ३२ |       |       |  |

| क्र.सं. | तालिम   | स्थान                       | मिति         | उपस्थिति    |      |         |       |      |        |                   |       |      |      |       |       | लिङ्ग |       |
|---------|---|-----------------------------|--------------|-------------|------|---------|-------|------|--------|-------------------|-------|------|------|-------|-------|-------|-------|
|         |   |                             |              | वन कर्मचारी |      |         |       |      |        | वन कर्मचारी वाहेक |       |      |      |       |       | महिला | पुरुष |
|         |   |                             |              | जनजाति      | दलित | मुस्लिम | मधेशी | अन्य | जनजाति | मुस्लिम           | मधेशी | दलित | अन्य | महिला | पुरुष |       |       |
| ५१      | रेड सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम                               | पचमुडिया, कैलाली            | २०७९।८।१४-१५ | ०           | ०    | ०       | ०     | ०    | ०      | ०                 | १६    | ०    | ०    | ०     | ६     | ७     | १७    |
| ५२      | रेड सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम                               | पचमुडिया, कैलाली            | २०७९।८।१२-१३ | ०           | ०    | ०       | ०     | ०    | ०      | ०                 | १९    | ०    | ०    | १     | ६     | ६     | १८    |
| ५३      | सा. व. अनुगमन सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम                 | डि.व.का., रुपन्देही         | २०७९।०६।०७   | ७           | ०    | ०       | ६     | १४   | ०      | ०                 | ०     | ०    | ०    | ०     | ०     | २     | २५    |
| ५४      | रेडप्लसतथा दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम | सग्रहवा सा.व., रुपन्देही    | २०७९।०७।२१   | २           | ०    | ०       | ७     | ६    | ३      | ०                 | ३     | ०    | १    | ९     | ९     | ३४    |       |
| ५५      | दिगो वन व्यवस्थापन गोष्ठी                                   | बाउन्नकोटी सा.व., रुपन्देही | २०७९।६।२६-२७ | ११          | १    | १       | ६     | १५   | ०      | ०                 | ०     | १    | ०    | २     | २     | ३५    |       |
| ५६      | रेडप्लसतथा दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम | प्रगति सा.व., रुपन्देही     | २०७९।७।१-२   | १           | ०    | ०       | १     | ४    | १६     | ०                 | २     | ०    | ०    | ९     | १०    | ३३    |       |
| ५७      | जलवायु परिवर्तन र रेडप्लस सम्बन्धी अभिमुखीकरण               | विरेन्द्रनगर, सुर्खेत       | २०७९।७।१८    | ३           | १    | ०       | ०     | ९    | १५     | ०                 | ०     | ०    | ६    | १९    | ३७    |       |       |
| ५८      | जि. पि. एस. जि. आई. एस. सम्बन्धी तालिम                      | धरान, सुनसरी                | २०७९।९।३-७   | ७           | १    | ०       | ३     | १०   | ०      | ०                 | ०     | ०    | ०    | १     | ६     | १६    |       |
| ५९      | दिगो वन व्यवस्थापन, रेडप्लसतथा समूह सुशासन                  | गौरीगंगा, कैलाली            | २०७९।९।५-६   | ४           | ०    | ०       | ०     | ०    | ३३     | ०                 | १     | ०    | ०    | ८     | २८    |       |       |
|         | जम्मा   |                             |              | १८३         | २२   | ८       | २००   | ३८६  | ४६३    | १९                | १३२   | ९३   | ६९५  | ४०६   | १८१६  |       |       |

## अनुसूची ६

## रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रमतर्फ आ व ०७९।८० को वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

१. आ.व. ०७९/८०
२. बजेट उपशीर्षक नं. :- ३२९००१०५
३. मन्त्रालय : वन तथा वातावरण मन्त्रालय
४. कार्यक्रम र आयोजनाको नाम : रेड-फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम
५. कार्यालयको नाम : ३२९०१३५०३ रेड कार्यान्वयन केन्द्र, काठमाण्डौ
६. आयोजनाकार्यालय प्रमुखको नाम : डा. रामचन्द्र कडेल
७. यस अवधिको बजेट (रु.) :
- क) आन्तरिक १. नेपाल सरकार : १,३७५
- ख) वैदेशिक
९. चालु आ.व.को हालसम्मको खर्च: ८४८.२
- कुल लागत मध्ये सुरुदेखि यस अवधिसम्मको कुल खर्च
१०. रकम र प्रतिशत: ६०।९८
- आयोजनाको शुरुदेखि यस अवधिसम्मको भौतिक प्रगति
११. प्रतिशत:
- आयोजना कुल अवधिमध्ये वित्तको समय
१२. प्रतिशत:

| क्र.स.                                  | कार्यक्रम / क्रियाकलाप  | खर्च शीर्षक | इकाई    | वार्षिक लक्ष्य |      | वार्षिक प्रगति |       | प्रतिवेदन अवधिसम्म यस आ.व.को प्रगति |       |
|---|---|-------------|---------|----------------|------|----------------|-------|-------------------------------------|-------|
|   |   |             |         | भार            | बजेट | परिमाण         | भार   | परिमाण                              | भार   |
| अ) पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू |   |             |         |                |      |                |       |                                     |       |
| ११.३.२.३६                               | उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन तथा सञ्चालनका लागि सवारी साधन खरिद | ३११२१       | बटा     | १३.०९          | १८०. | ४.३४           | ५९.६५ | ४.३४                                | ५९.६५ |
| ११.३.२.३७                               | कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण प्रवर्द्धनका लागि विद्युतीय सवारी साधन                    | ३११२१       | बटा     | ४.३६           | ६०.  | ४.३६           | ६०.   | ४.३६                                | ६०.   |
| ११.३.१.११८                              | वन, बायोमास तथा कार्बन श्रोत सर्वेक्षणका लागि Multi Spectral UAV उपकरण खरिद         | ३११२२       | प्याकेट | ६.९१           | ९५.  | ०.०७           | १.०३  | ०.०७                                | १.०३  |

|   |  |       |         |    |      |       |      |       |      |       |
|---|--|-------|---------|----|------|-------|------|-------|------|-------|
| ११.३.११.१२०                               | सल्फर विक्षेपण गर्ने उपकरण खरिद  | ३११२२ | वटा     | १. | ७.४२ | १०२.  | ०.०५ | ०.६८  | ०.०५ | ०.६८  |
| ११.३.११.१२१                               | मिचानाहार बाह्य प्रजातिहरूको विक्षेपणका लागि प्रयोगशाला उपकरण सामग्री खरिद | ३११२२ | प्याकेट | १. | २.१८ | ३०.   | ०.   | ०.    | ०.   | ०.    |
| ११.३.२२.२९                                | वनडडेलो नियन्त्रणका सामग्री खरिद   | ३११२२ | पटक     | १. | ३.६४ | ५०.   | २.२४ | ३०.८५ | २.२४ | ३०.८५ |
| ११.६.१.३.२१                               | फर्निचर एवं फिक्सर खरीद  | ३११२३ | नभएको   | १. | ०.७३ | १०.   | ०.   | ०.    | ०.   | ०.    |
| ११.५.२.२.२८                               | खानेपानी संरचना निर्माण  | ३११७१ | वटा     | १. | ०.७३ | १०.   | ०.   | ९.५४  | ०.   | ९.५४  |
| <b>क) पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा:</b> |  |       |         |    |      |       |      |       |      |       |
| आ) चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू      |  |       |         |    |      |       |      |       |      |       |
| १.१.१.३                                   | रा.प. प्रथम  | २११११ | जना     | ०  | ०.६३ | ८.६५  | २.२६ | ३१.   | २.२६ | ३१.   |
| १.१.१.४                                   | रा.प. द्वितीय  | २११११ | जना     | ०  | १.५८ | २१.६८ | १.६५ | २२.७  | १.६५ | २२.७  |
| १.१.१.५                                   | रा.प. तृतीय  | २११११ | जना     | ०  | २.०७ | २८.५३ | ०.६८ | ९.३   | ०.६८ | ९.३   |
| १.१.१.६                                   | रा.प.अनं. प्रथम  | २११११ | जना     | ०  | ०.४२ | ५.७२  | ०.४२ | ५.७   | ०.४२ | ५.७   |
| १.१.१.७                                   | रा.प.अनं.द्वितीय   | २११११ | जना     | ०  | ०.३९ | ५.४२  | ०.३९ | ५.४   | ०.३९ | ५.४   |
| १.३.१.१                                   | निजामती कर्मचारीहरूको पोशाक खर्च   | २११२१ | जना     | १० | ०.०७ | १     | ०.०७ | १.    | ०.०७ | १.    |
| १.२.२.१                                   | स्थायी कर्मचारीको मंहंगी भत्ता   | २११३२ | जना     | १० | ०.१५ | २     | ०.१७ | २.४   | ०.१७ | २.४   |
| १.२.४.३                                   | मूल्याङ्कन समितिको बैठक भत्ता  | २११३४ | पटक     | ५  | ०.१५ | २     | ०.०७ | ०.९   | ०.०७ | ०.९   |
| १.२.८.१                                   | प्रसूती स्याहार भत्ता  | २११३९ | जना     | २  | ०.०१ | ०.१   | ०.   | ०.    | ०.   | ०.    |
| १.२.१०.१                                  | पाले पहरा भत्ता  | २११३९ | जना     | २  | ०.०७ | ०.९   | ०.०६ | ०.८   | ०.०६ | ०.८   |
| १.६.२.३                                   | कर्मचारीको योगदानमा आधारित निवृत्तभरण खर्च                                 | २१२१२ | प्याकेट | २  | ०.१५ | २     | ०.   | ०.    | ०.   | ०.    |
| १.६.४.१                                   | कर्मचारीको योगदानमा आधारित बीमा कोष खर्च                                   | २१२१३ | जना     | १० | ०.०७ | १     | ०.०३ | ०.५   | ०.०३ | ०.५   |
| २.१.२.१                                   | विद्युत महशुल  | २२१११ | पटक     | १  | ०.२२ | ३     | ०.०७ | १.    | ०.०७ | १.    |
| २.१.३.१                                   | जारको पिउने पानी   | २२१११ | जार     | १  | ०.१३ | १.८   | ०.०९ | १.२   | ०.०९ | १.२   |
| २.१.३.२                                   | ट्याङ्करको पानी  | २२१११ | संख्या  | १  | ०.०९ | १.२   | ०.०५ | ०.७   | ०.०५ | ०.७   |
| २.१.६.१                                   | टेलिफोन महसुल  | २२११२ | पटक     | १  | ०.०३ | ०.४८  | ०.०३ | ०.४   | ०.०३ | ०.४   |
| २.१.७.१                                   | ईमेल/ इन्टरनेट/वेबसाइट महसुल   | २२११२ | पटक     | १  | ०.१२ | १.६८  | ०.०५ | ०.७   | ०.०५ | ०.७   |
| २.१.८.१                                   | कर्मचारीको सुविधाको सञ्चार खर्च  | २२११२ | जना     | १  | ०.०३ | ०.३६  | ०.०२ | ०.३   | ०.०२ | ०.३   |

|           |  |       |                |      |       |      |    |    |       |       |
|-----------|--|-------|----------------|------|-------|------|----|----|-------|-------|
| २.१.९.१   | हलाक/कुरियर खर्च   | २२११२ | जना            | १    | ०.०३  | ०.४८ | ०. | ०. | ०.    | ०.    |
| २.२.२.३   | डिजेल  | २२२१२ | लीटर           | ९००  | ०.०९  | १.२७ |    |    | १.३   | ०.०९  |
| २.२.२.५   | मोटसाइकल, कार, जीप, भ्यान आदि (कार्यालयको इन्धन)   | २२२१२ | लीटर           | २८८० | ०.२७  | ३.७३ |    |    | ४.३   | ०.३१  |
| २.३.१.२   | हलुका सवारी साधन मर्मत खर्च  | २२२१३ | वटा            | ४    | ०.२३  | ३.२  |    |    | २.७   | ०.२   |
| २.३.१.३   | दुई पाइप्रे सवारी साधन मर्मत खर्च  | २२२१३ | वटा            | १०   | ०.१३  | १.८  |    |    | ०.७   | ०.०५  |
| २.९.२.२   | बीमा तथा नविकरण- चार पाँचे   | २२२१४ | वटा            | ४    | ०.१५  | २    |    |    | ०.६   | ०.०४  |
| २.९.२.५   | बीमा तथा नविकरण- दुई पाँचे   | २२२१४ | वटा            | १०   | ०.०७  | १    |    |    | १.    | ०.०७  |
| २.९.२.९   | समूहिकृत कर्मचारी दुर्घटना बीमा  | २२२१४ | पटक            | १३   | ०.०७  | १    |    |    | ०.    | ०.    |
| २.३.२.६   | कम्प्युटर/ल्यापटप/स्क्यानर/फोटोकपी आदि (मेशिनरी सामान) मर्मत खर्च                                  | २२२२१ | संख्या         | १    | ०.१५  | २    |    |    | १.२   | ०.०९  |
| २.३.९.१६  | भवनहरुको अन्तरिक मर्मत सुधार तथा रंगारंगन  | २२२३१ | पटक            | १    | ०.७३  | १०   |    |    | ९.५   | ०.६९  |
| २.३.१२.१२ | उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम कार्यान्वयन भएका जिल्लाहरुमा पोष्ट, गार्ड पोष्ट, शौचालयको मर्मत सुधार | २२२३१ | क्षेत्र/जिल्ला | २०   | १४.५५ | २००  |    |    | १८६.५ | १३.५६ |
| २.४.१.२   | कार्यालय मसलन्द सामान खर्च (कार्यालय सामान तथा सेवा)   | २२३११ | संख्या         | १    | ०.५१  | ७    |    |    | ४.६   | ०.३४  |
| २.२.३.६   | सवारी साधन बाहेकका मेशिनरी औजारमा प्रयोग हुने इन्धन खर्च   | २२३१४ | लीटर           | ९००  | ०.०७  | १    |    |    | ०.३   | ०.०२  |
| २.४.१.२.२ | पत्रपत्रिका छपाई , सूचना प्रकाशन आदि   | २२३१५ | पटक/संख्या     | २    | ०.०७  | १    |    |    | ०.९८  | ०.०७  |
| २.५.२.५   | विषय आर्थिक परामर्शदाता  | २२४११ | जना            | १    | ०.४४  | ६    |    |    | ४.    | ०.२९  |
| २.५.२.७   | विषय Safeguard परामर्शदाता   | २२४११ | जना            | १    | ०.८   | ११   |    |    | ८.८   | ०.६४  |
| २.५.२.१०  | आइटी परामर्शदाता   | २२४११ | जना            | २    | ०.२९  | ४    |    |    | ३.८   | ०.२८  |
| २.५.२.११  | रेड परामर्शदाता  | २२४११ | जना            | १    | ०.२९  | ४    |    |    | ३.    | ०.२२  |
| २.५.२.२८  | खरिद विन्न   | २२४११ | जना            | १    | ०.५१  | ७    |    |    | ६.२   | ०.४५  |
| २.५.३.४०  | इन्जिनियरिङ्ग सेवा तथा परामर्श   | २२४११ | संख्या         | १    | ०.५८  | ८    |    |    | ४.५   | ०.३३  |

|           |  |       |            |   |      |      |      |      |      |      |      |      |
|-----------|--|-------|------------|---|------|------|------|------|------|------|------|------|
| २.५.३.११२ | SIS/NFIS सञ्चालन तथा सुदृढीकरण   | २२४११ | पटक        | १ | ०.३६ | ५    | ०.३५ | ४.८  | ०.३५ | ४.८  | ०.३५ | ४.८  |
| २.५.३.११३ | MRV विन्न  | २२४११ | जना        | २ | ०.४४ | ६    | ०.२८ | ३.९  | ०.२८ | ३.९  | ०.२८ | ३.९  |
| २.५.४.१   | सूचना प्रणाली तथा नवीकरण खर्च (लेखा साफ्टवेयर नवीकरण)                  | २२४१२ | पटक        | १ | ०.१४ | १.९६ | ०.१  | १.४  | ०.१  | १.४  | ०.१  | १.४  |
| २.५.५.२   | कम्प्युटर फोटोकपी मेशीन मर्मत संभार सेवा परामर्श                       | २२४१२ | जना        | १ | ०.१५ | २.०४ | ०.१३ | १.८  | ०.१३ | १.८  | ०.१३ | १.८  |
| २.५.५.३   | वेबसाइट डिजाइन, अपडेट तथा साफ्टवेयर सञ्चालन परामर्श                    | २२४१२ | प्याकेट    | १ | ०.२२ | ३    | ०.   | ०.   | ०.   | ०.   | ०.   | ०.   |
| २.५.७.२   | हल्का सवारी चालक -व्यक्ति करार   | २२४१३ | जना        | २ | ०.४  | ५.५२ | ०.४७ | ६.५  | ०.४७ | ६.५  | ०.४७ | ६.५  |
| २.५.७.३   | कार्यालय सहयोगी -व्यक्ति करार  | २२४१३ | जना        | २ | ०.३८ | ५.१६ | ०.४५ | ६.१  | ०.४५ | ६.१  | ०.४५ | ६.१  |
| २.५.७.६   | करार कर्मचारीको पोशाक खर्च   | २२४१३ | जना        | ४ | ०.०३ | ०.४  | ०.०३ | ०.४  | ०.०३ | ०.४  | ०.०३ | ०.४  |
| २.५.७.८   | करार कर्मचारीको चाडवाड खर्च  | २२४१३ | जना        | ४ | ०.०७ | ०.९२ | ०.०७ | ०.९  | ०.०७ | ०.९  | ०.०७ | ०.९  |
| २.५.१०.२  | अन्य सेवा (सेवा तथा परामर्श)   | २२४१९ | पटक/संख्या | २ | ०.०६ | ०.८  | ०.०४ | ०.६  | ०.०४ | ०.६  | ०.०४ | ०.६  |
| २.५.१०.८  | स्वीपर   | २२४१९ | जना        | १ | ०.०९ | १.२  | ०.०७ | ०.९  | ०.०७ | ०.९  | ०.०७ | ०.९  |
| २.६.१.८   | वन क्षेत्र परिवर्तन तथा वन कार्बन अनुगमन तालिम                         | २२५११ | पटक        | २ | ०.७३ | १०   | ०.   | ०.   | ०.   | ०.   | ०.   | ०.   |
| २.६.१.९   | रेड फोकल पर्सन तथा सरोकारवालाहरूको रेड कार्यान्वयन तालिम (केन्द्रस्तर) | २२५११ | पटक        | ३ | ०    | ०    | ०.   | ०.   | ०.   | ०.   | ०.   | ०.   |
| २.६.२.२४  | कर्मचारी क्षमता विकास तालिम, अध्ययन भ्रमण (राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय)  | २२५११ | प्र.श.     | १ | ६.६९ | ९२   | ६.०३ | ८२.९ | ६.०३ | ८२.९ | ६.०३ | ८२.९ |
| २.६.२.३०  | कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि   | २२५११ | जना        | १ | ०.२५ | ३.५  | ०.०१ | ०.१  | ०.०१ | ०.१  | ०.०१ | ०.१  |
| २.६.३.४४  | NFIS/ SIS सम्बन्धी पुनर्ताजगी/ अभिसूचीकरण तालिम                        | २२५११ | पटक        | ५ | १.४९ | २०.५ | १.१९ | १६.४ | १.१९ | १६.४ | १.१९ | १६.४ |
| २.६.४.७   | Team Building Training   | २२५१२ | पटक        | १ | ०.५५ | ७.५  | ०.   | ०.   | ०.   | ०.   | ०.   | ०.   |
| २.६.६.६८  | राष्ट्रिय रेड निर्देशक समितिको बैठक तथा गोष्ठी                         | २२५१२ | पटक        | १ | ०.१८ | २.५  | ०.   | ०.   | ०.   | ०.   | ०.   | ०.   |
| २.६.६.६९  | राष्ट्रिय रेड समन्वय समितिको बैठक तथा                                  | २२५१२ | पटक        | ३ | ०.५५ | ७.५  | ०.   | ०.   | ०.   | ०.   | ०.   | ०.   |







## अनुसूची ७

## सम्बद्धिको लागि वन कार्यक्रमतर्फ आ व २०७९/८० को वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

१. आ.व. ०७९/८०  
 २. बजेट उपशीर्षक नं. :- ३२९००१०२  
 ३. मन्त्रालय : वन तथा वातावरण मन्त्रालय  
 ४. कार्यक्रम/आयोजनाको नाम : **सम्बद्धिका लागि वन कार्यक्रम**  
 ५. कार्यालयको नाम : ३२९०१३५०३ **रेड कार्यान्वयन केन्द्र, काठमाडौं**  
 ६. आयोजना र कार्यालय प्रारम्भचन्द्र कडेल  
 ७. यस अवधिको बजेट (रु.) :  
 क) आन्तरिक १. नेपाल सरकार :  
 २. सस्था :  
 ३. जन सहभागीता :  
 ख) वैदेशिक  
 ९. चालु आ.व.को हालसम्मको खर्च: २७०.०७  
 कुल लागत मध्ये सुर्देखि यस अवधिसम्मको कुल खर्च  
 १०. रकम र प्रतिशत:  
 आयोजनाको शुर्देखि यस अवधिसम्मको  
 ११. भौतिक प्रगति प्रतिशत:

८. यस अवधिको खर्च रकम र प्रतिशत : २७०।०७ र (३३।०२५०  
 का) आन्तरिक

८१८

| क्र.स.                                    | कार्यक्रम / क्रियाकलाप   | खर्च शीर्षक | इकाई     | वार्षिक सत्य |      | वार्षिक प्रगति |      |        | प्रतिवेदन अवधिसम्म यस आ.व. को प्रगति |      |       | सूचकमा आधारित प्रमुख उपलब्धि | कैफियत |
|---|--|-------------|----------|--------------|------|----------------|------|--------|--------------------------------------|------|-------|------------------------------|--------|
|   |  |             |          | परिमाण       | भार  | भार            | बजेट | परिमाण | भार                                  | बजेट |       |                              |        |
| अ) पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू   |  |             |          |              |      |                |      |        |                                      |      |       |                              |        |
| ११.३.१७.६                                 | वनक्षेत्र सूचना प्रणाली विकासका लागि सूचना प्रविधि उपकरण, सामग्री व्यवस्था           | ३११२२       | प्याकेट  | १            | १.२२ | १०.००          | ०.०१ | ०.१२   | ०.०१                                 | ०.१२ | ०.१२  |                              |        |
| ११.३.२.१                                  | गाडी खरिद  | ३११२१       | संख्या   | १            | ७.४६ | ६१.००          | ०.   | ०.००   | ०.                                   | ०.०० | ०.००  |                              |        |
| ११.३.७.१०                                 | मेशिनरी/ओजार (फोटोकपी, प्रिन्टर, ल्यापटप, कम्प्युटर स्तर बृद्धि, ए.सी., यु.पि.एस आदि | ३११२२       | संख्या   | १            | १.२२ | १०.००          | १.२२ | ९.९९   | १.२२                                 | ९.९९ | ९.९९  |                              |        |
| ११.६.१३.२१                                | फर्निचर एवं फिक्सर खरिद  | ३११२३       | नम्बरोको | १            | १.२२ | १०.००          | ०.६१ | ५.०३   | ०.६१                                 | ५.०३ | ५.०३  |                              |        |
| <b>क) पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा:</b> |  |             |          |              |      |                |      |        |                                      |      |       |                              |        |
| २.१.४.४                                   | पानि, बत्ति, सरसफाई, messenger जस्ता सम्बन्धित खर्च                                  | २२१११       | महिना    | १            | ०.१२ | १              | १.८५ | १५.१४  | ०.०४                                 | ०.३३ | १५.१४ | ०.३३                         |        |

|            |  |       |            |      |      |      |       |      |       |      |       |
|------------|--|-------|------------|------|------|------|-------|------|-------|------|-------|
| २.१.६.३    | टेलिफोन महसुल, ईन्टरनेट महसुल तथा रिचार्ज कार्ड खरिद   | २२११२ | बटा        | १    | ०.३७ | ३    | ०.००  | ०.   | ०.००  | ०.   | ०.००  |
| २.१.७.५    | ईन्टरनेट, अनलाईन भर्चुअल बैठक तथा सम्पर्कका लागि कर्मचारीलाई पहुँच                                     | २२११२ | महिना      | १    | ०.१२ | १    | १.००  | ०.१२ | १.००  | ०.१२ | १.००  |
| २.२.२.५    | मोटरसाइकल, कार, जीप, ब्याज आदि (कार्यालयको इन्धन)  | २२२१२ | लीटर       | ३३०० | ०.५२ | ४.२४ | ३.६८० | ०.४५ | ३.६८० | ०.४५ | ३.६८० |
| २.२.२.२२   | कार्यालय प्रयोजनको लागि इन्धन  | २२२१२ | लीटर       | ४८०  | ०.०९ | ०.७६ | ०.४१  | ०.०५ | ०.४१  | ०.०५ | ०.४१  |
| २.२.३.९    | ग्याँस, डिस्टिल वाटर, मोबिल, ब्याट्री तथा जेनेरेटर आदि(इन्धन- अन्य प्रयोजन)                            | २२३१४ | लीटर       | १२   | ०.२४ | २    | ०.०५  | ०.०१ | ०.०५  | ०.०१ | ०.०५  |
| २.३.१.२    | हलुका सवारी साधन मर्मत खर्च  | २२२१३ | बटा        | ४    | ०.४९ | ४    | ३.१२  | ०.३८ | ३.१२  | ०.३८ | ३.१२  |
| २.३.१.३    | दुई पाइपे सवारी साधन मर्मत खर्च  | २२२१३ | बटा        | १०   | ०.१२ | १    | ०.८०  | ०.१  | ०.८०  | ०.१  | ०.८०  |
| २.३.२.६    | कम्प्युटर/ल्यापटप/स्क्यानर/फोटोकपी आदि (मेशिनरी सामान) मर्मत खर्च                                      | २२२२१ | संख्या     | १    | ०.२४ | २    | १.६०  | ०.२  | १.६०  | ०.२  | १.६०  |
| २.४.१.२    | कार्यालय मसलन्द सामान खर्च(कार्यालय सामान तथा सेवा)  | २२३११ | संख्या     | १२   | ०.८६ | ७    | ४.९१  | ०.६  | ४.९१  | ०.६  | ४.९१  |
| २.४.१.२    | पत्रपत्रिका छपाई, सूचना प्रकाशन आदि  | २२३१५ | पटक/संख्या | १    | ०.२४ | २    | ०.३४  | ०.०४ | ०.३४  | ०.०४ | ०.३४  |
| २.४.१.५.२  | अन्य कार्यालय सञ्चालन खर्च   | २२३१९ | संख्या     | १२   | २.२  | १८   | ४.९७  | ०.६१ | ४.९७  | ०.६१ | ४.९७  |
| २.४.१.५.३  | विभागको कार्यालय भवन र परिसर (बगैँचा समेत) सरसफाई  | २२३१९ | महिना      | १२   | ०.१२ | १    | ०.७०  | ०.०९ | ०.७०  | ०.०९ | ०.७०  |
| २.४.२.५.४  | आयोजनाको लागि परामर्श विज्ञ कर्मचारीको व्यवस्था  | २२४११ | जना        | ८    | १७.६ | १४४  | ७४.८८ | ९.१५ | ७४.८८ | ९.१५ | ७४.८८ |
| २.४.२.५.५  | आवश्यकता अनुसारको विषयागत विज्ञ सेवा खरिद (आइटी, कानून, इन्जिनियर, वन, वातावरण, जलवायु, उधम विकास आदि) | २२४११ | जना        | ५    | ३.०६ | २५   | ०.००  | ०.   | ०.००  | ०.   | ०.००  |
| २.४.३.१.४० | आयोजनाको व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको स्थापना र सञ्चालन  | २२४११ | पटक        | १    | ०.३७ | ३    | ०.००  | ०.   | ०.००  | ०.   | ०.००  |
| २.४.३.१.४१ | वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी अनुगमन प्रतिवेदन तयारी  | २२४११ | बटा        | १    | ०.४९ | ४    | ०.६०  | ०.०७ | ०.६०  | ०.०७ | ०.६०  |

|            |   |       |         |    |      |    |      |       |      |       |
|------------|---|-------|---------|----|------|----|------|-------|------|-------|
| २.५.३.१४२  | अयोजनाका लागि सहयोगी कर्मचारीहरु (रिसम्सनिष्ट, कम्प्युटर अपरेटर, कार्यालय सहयोगी, हलुका सवारी चालक) को व्यवस्था (परामर्श सेवा ) | २२४११ | महिना   | १  | २.२  | १८ | ०.   | ०.००  | ०.   | ०.००  |
| २.६.६.६६   | योजना तर्जुमा/समिक्षा गोष्ठी  | २२५१२ | पटक     | ४  | ०.९८ | ८  | ०.   | ०.००  | ०.   | ०.००  |
| २.६.६.२१८  | अयोजनाको सङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय तहको समन्वय, बैठक, गोष्ठी, सेमिनार  | २२५१२ | पटक     | ४  | १.२२ | १० | ०.७९ | ६.४३  | ०.७९ | ६.४३  |
| २.६.६.२१९  | अयोजना निर्देशक समितिको बैठक सञ्चालन  | २२५१२ | पटक     | ४  | ०.९८ | ८  | ०.१९ | १.५८  | ०.१९ | १.५८  |
| २.७.२५.३८८ | पुस्तक, सामग्री, क्यालेण्डर, डायरी छपाई तथा प्रकाशन   | २२५२२ | प्याकेट | १  | ०.६१ | ५  | ०.४८ | ३.९६  | ०.४८ | ३.९६  |
| २.७.२५.३८९ | प्रचार प्रसार सामग्री तयारी तथा प्रकाशन   | २२५२२ | प्याकेट | १  | १.२२ | १० | ०.   | ०.००  | ०.   | ०.००  |
| २.८.१.३३   | कार्यक्रम अनुमान तथा निरिक्षण   | २२६११ | पटक     | १२ | ०.७३ | ६  | ०.२८ | २.३१  | ०.२८ | २.३१  |
| २.८.२.५    | भ्रमण भत्ता   | २२६१२ | पटक     | १२ | ०.७३ | ६  | ०.३८ | ३.११  | ०.३८ | ३.११  |
| २.३.९.२५   | अयोजनाको भौतिक संरचना सरसत तथा सुधार  | २२२३१ | पटक     | १  | १.२२ | १० | १.१९ | ९.७२  | १.१९ | ९.७२  |
| २.३.१२.१३  | अयोजना कार्यालय/कार्यकक्षको विस्तार, सरसत, सुधार  | २२२३१ | प्याकेट | १  | १.२२ | १० | १.१७ | ९.६०  | १.१७ | ९.६०  |
| २.५.२.१    | विशेषज्ञ सेवा परामर्श दाता  | २२४११ | जना     | ४  | ४.८९ | ४० | ३.२८ | २६.७९ | ३.२८ | २६.७९ |
| २.५.३.१२७  | वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षा प्रणाली, लैंगिक एवं समावेशिकरण सम्बन्धी दिग्दर्शन तयारी एवं तालिम                                 | २२४११ | बटा     | २  | १.८३ | १५ | १.५८ | १२.९४ | १.५८ | १२.९४ |
| २.५.३.१२८  | दिगो वन व्यवस्थापन पद्धतिको प्रमाणीकरण प्रणाली विकास  | २२४११ | पटक     | १  | ०.६१ | ५  | ०.   | ०.००  | ०.   | ०.००  |
| २.५.३.१२९  | वन व्यवस्थापनमा संघीय सरोकारवाला निकायहरुको समावेशिकरण र कार्यान्वयन योजना तर्जुमा  | २२४११ | बटा     | १  | ०.३७ | ३  | ०.   | ०.००  | ०.   | ०.००  |
| २.५.३.१३०  | वनक्षेत्रको उपयोग तथा व्यवस्थापन पद्धति / बर्गीकरण सम्बन्धी नक्साकन   | २२४११ | पटक     | १  | ४.८९ | ४० | ०.   | ०.००  | ०.   | ०.००  |

|            |  |       |         |   |      |    |      |       |      |       |
|------------|--|-------|---------|---|------|----|------|-------|------|-------|
| २.५.३.१३१  | तथा तथाक विकास<br>वनक्षेत्र सम्बन्धित नीतिगत, कानुनी तथा<br>प्राविधिक निर्देशिका, मार्गदर्शन, कार्यविधि,<br>मापदण्डहरूको परिमार्जन एवं तर्जुमा | २२४११ | बटा     | ५ | ३.०६ | २५ | १.०६ | ५.७०  | १.०६ | ५.७०  |
| २.५.३.१३२  | वन उद्यम एवं वनको दिगो विकास,<br>विस्तार र व्यवस्थापन सम्बन्धी अध्ययन<br>अनुसन्धान   | २२४११ | बटा     | २ | ४.८९ | ४० | ०.   | ०.००  | ०.   | ०.००  |
| २.५.३.१३४  | वन उद्यम विकासका लागि नर्सरी<br>व्यवस्थापन तथा विरुवा उत्पादन,<br>वृक्षरोपण, कृषिवन, नगरवन, सार्वजनिक<br>क्षेत्रको वन आदिको अध्ययन अनुसन्धान   | २२४११ | बटा     | २ | १.२२ | १० | ०.   | ०.००  | ०.   | ०.००  |
| २.६.१.२७   | प्रशासनिक, लेखा, जिम्सी खरिद<br>व्यवस्थापन सम्बन्धित तालिम   | २२५११ | पटक     | २ | ०.४९ | ४  | ०.   | ०.००  | ०.   | ०.००  |
| २.६.२.३०   | कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि<br>व्यवस्थापन सम्बन्धित तालिम   | २२५११ | जना     | १ | ०.२४ | २  | ०.   | ०.००  | ०.   | ०.००  |
| २.६.४.११   | वनक्षेत्रमा सुशासन अभिवृद्धि तालिम,<br>गोष्ठी, सेमिनार   | २२५१२ | पटक     | ४ | १.२२ | १० | १.२२ | ९.९४  | १.२२ | ९.९४  |
| २.६.४.१२   | वन प्राविधिक क्षमता विकास तालीम,<br>सेमिनार, अध्ययन भ्रमण  | २२५१२ | बटा     | ३ | २.९३ | २४ | १.७८ | १४.६० | १.७८ | १४.६० |
| २.६.४.१३   | वनक्षेत्र, वन उद्यम एवं वनको विकास,<br>विस्तार र व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम,<br>गोष्ठी, सेमिनार   | २२५१२ | बटा     | ३ | १.८३ | १५ | ०.९२ | ७.५१  | ०.९२ | ७.५१  |
| २.६.४.१४   | कार्यक्रम सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय तालिम<br>गोष्ठी, सभा, सम्मेलनमा सहभागिता   | २२५१२ | बटा     | ५ | ३.०६ | २५ | २.१२ | १७.३७ | २.१२ | १७.३७ |
| २.६.६.२१६  | वन सम्बन्धित प्रणालीमा आधारित दिगो<br>वन व्यवस्थापन सम्बन्धी राष्ट्रिय स्तरको<br>तालिम/ गोष्ठी   | २२५१२ | बटा     | १ | २.४४ | २० | ०.   | ०.००  | ०.   | ०.००  |
| २.७.२५.४३९ | उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम तयारी   | २२५२२ | प्याकेट | १ | ३.०६ | २५ | ०.   | ०.००  | ०.   | ०.००  |
| २.५.३.१३५  | वनपैदावारहरूको उत्पादन, सङ्कलन,  | २२४११ | पटक     | १ | २.४४ | २० | २.४४ | २०.०० | २.४४ | २०.०० |



## अनुसूची ८

### रेड कार्यान्वयन केन्द्रमा आ.व. २०७९/८० मा कार्यरत कर्मचारीहरु

| सि.नं. | शाखा                    | कर्मचारीको नाम        | पद                | फोन नं     |
|--------|-------------------------|-----------------------|-------------------|------------|
| १      | केन्द्र प्रमुख          | नवराज पुडासैनी        | सहसचिव (प्रा.)    | ९८५५०७९६४५ |
| २      | कार्यक्रम तथा बजेट      | यज्ञमूर्ति खनाल       | उपसचिव (प्रा.)    | ९८५७०५९९७० |
| ३      | शाखा                    | प्रकाश नेपाल          | उपसचिव (प्रा.)    | ९८४९७०४६९४ |
| ४      |                         | विष्णु कुमारी अधिकारी | भू-संरक्षण अधिकृत | ९८४९८८५९७८ |
| ५      | जलवायु व्यवस्थापन       | प्रकाश थापा           | उपसचिव (प्रा.)    | ९८४९०९०३५८ |
| ६      | शाखा                    | सुजस प्रसाद फुयाल     | वन अधिकृत         | ९८४३५६८९७५ |
| ७      | दूर संवेदन तथा भू सूचना | शंकर अधिकारी          | उपसचिव (प्रा.)    | ९८४७९९३३६० |
| ८      | प्रणाली शाखा            | शान्ता काफ्ले         | वन अधिकृत         | ९८४६०५३४३६ |
| ९      | आर्थिक तथा प्रसासन      | सविता रिजाल           | लेखा अधिकृत       | ९८४९६८९६७७ |
| १०     | शाखा                    | तारा प्रसाद पुन       | नायब सुब्बा       | ९८५९२७२३५५ |
| ११     |                         | प्रभा भट्टराई         | लेखापाल           | ९८५९९७९६५६ |
| १२     |                         | रनिता राई             | स.क.अ.            | ९८६३५८६३९६ |
| १३     |                         | शिव खड्का             | ह.स.चा.           | ९८५९०४०३८५ |
| १४     |                         | कृष्ण बहादुर धिमाल    | ह.स.चा.           | ९८९८४८६७०९ |
| १५     |                         | सुस्मिता खड्का        | का.स.             | ९८४००८८९०० |
| १६     |                         | यसोधा भट्टराई         | का.स.             | ९८४४४९९८७२ |
| १७     |                         | बिष्णु नेपाली         | माली              | ९८०३६५५२४० |

## अनुसूची ९

### रेड कार्यान्वयन केन्द्रमा कार्यरत विज्ञहरुको विवरण

| सि.नं. | विज्ञको नाम           | पद                                       | वार्षिक कार्यदिन | सम्पर्क नं. |
|--------|-----------------------|--|------------------|-------------|
| १      | पशुपति नाथ कोइराला    | वरिष्ठ वन तथा उद्यम विज्ञ                | २२०              | ९८५११६१३२४  |
| २      | डा. मदन प्रसाद परियार | वरिष्ठ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन विज्ञ       | १८०              | ९८४१५८०९४४  |
| ३      | लव राज श्रेष्ठ        | वरिष्ठ खरिद विज्ञ                        | ९०               | ९८४१२९०३३७  |
| ४      | केशव प्रसाद ढकाल      | वरिष्ठ वित्तीय व्यवस्थापन विज्ञ          | ९०               | ९८४१७७७५६२  |
| ५      | डा. यादव प्रसाद कँडेल | वरिष्ठ वातावरणीय सेफगार्ड विज्ञ          | ७०               | ९८४१३४२२४७  |
| ६      | डा. सुशिला सिं नेपाली | वरिष्ठ जेण्डर तथा सामाजिक सेफगार्ड विज्ञ | ६०               | ९८५१०६५२६५  |

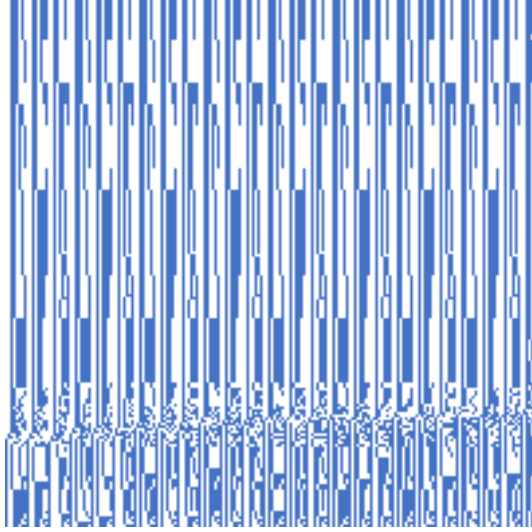
## अनुसूची १०

### रेड कार्यान्वयन केन्द्र, बबरमहलमा सँगठन स्थापनादेखि हालसम्मका केन्द्र प्रमुखहरुको विवरण

| सि.नं. | केन्द्र प्रमुखको नाम      | पद                       | कार्यरत अवधि |            | कैफियत |
|--------|---------------------------|--------------------------|--------------|------------|--------|
|        |                           |                          | देखि         | सम्म       |        |
| १      | डा.जगदीशचन्द्र बराल       | केन्द्र प्रमुख (सह-सचिव) | २०६६-०१-२४   | २०६६-०४-२३ |        |
| २      | श्री कृष्ण प्रसाद आचार्य  | केन्द्र प्रमुख (सह-सचिव) | २०६६-०५-२१   | २०६६-११-२१ |        |
| ३      | डा.कृष्ण चन्द्र पौडेल     | केन्द्र प्रमुख (सह-सचिव) | २०६६-११-२२   | २०६८-०३-२५ |        |
| ४      | श्री ऋषिराम त्रिपाठी      | केन्द्र प्रमुख (सह-सचिव) | २०६८-०३-२६   | २०६८-०७-१३ |        |
| ५      | श्री रेशम बहादुर डाँगी    | केन्द्र प्रमुख (सह-सचिव) | २०६७-०७-१४   | २०७१-०६-२१ |        |
| ६      | श्री राजेन्द्र काफ्ले     | नि. केन्द्र प्रमुख       | २०७१-०६-२२   | २०७२-०१-२४ |        |
| ७      | मन बहादुर खड्का           | केन्द्र प्रमुख (सह-सचिव) | २०७२-०१-२५   | २०७२-०९-२८ |        |
| ८      | श्री प्रकाशनाथ प्याकुरेल  | केन्द्र प्रमुख (सह-सचिव) | २०७२-१०-०१   | २०७३-०४-२७ |        |
| ९      | डा. सिन्धु प्रसाद ढुंगाना | केन्द्र प्रमुख (सह-सचिव) | २०७३-०४-२७   | २०७५-०४-२३ |        |
| १०     | श्री राधा वाग्ले          | केन्द्र प्रमुख (सह-सचिव) | २०७५-०४-२३   | २०७६-०५-२६ |        |
| ११     | डा. बुद्धिसागर पौडेल      | केन्द्र प्रमुख (सह-सचिव) | २०७६-०६-०६   | २०७८-०२-०२ |        |
| १२     | श्री प्रकाश लम्साल        | केन्द्र प्रमुख (सह-सचिव) | २०७८-०२-०२   | २०७८-०४-२६ |        |
| १४     | डा. दीपक कुमार खराल       | केन्द्र प्रमुख (सह-सचिव) | २०७८-०६-०८   | २०७९-०३-२१ |        |
| १५     | डा. राम चन्द्र कँडेल      | केन्द्र प्रमुख (सह-सचिव) | २०७९-०४-१९   | २०८०-०४-१० |        |
| १६     | श्री नवराज पुडासैनी       | केन्द्र प्रमुख (सह-सचिव) | २०८०-०४-११   | हालसम्म    |        |



अनुसूची ११  
सूचना अधिकारी



नाम:- यज्ञमूर्ति खनाल  
पद :- उप सचिव (प्रा.)  
फोन :- ०१ ५२३९१२६, एक्स्टेन्सन १०२  
मोवाइल :- ९८५७०५९९७०  
Email :- yajnamurti@yahoo.com  
website :- www.redd.gov.np

## अनुसूची १२

### विविध

#### कार्बन एवं कार्बनडाइअक्साइड आकलन

रुख वा विरुवा रोपिसकेपछि त्यो रुख हुर्कदै जान्छ । जब ठूलो हुँदै जान्छ त्यसको काण्ड हाँगा पातहरू पनि बढ्दै जान्छ । यसैगरी जरा पनि बढ्दै जान्छ । रुख बढ्दै जानु भनेको त्यसमा कार्बनको मात्रा पनि सञ्चित हुँदै जानु हो । जबसम्म रुखको वृद्धि भइरहन्छ तबसम्म कार्बनको पनि सञ्चितीमा बढ्दै जान्छ । विश्वमा विशेष गरी कार्बनको मापनको तरिकाहरू इन्टरनेशनल प्यानल अफ जलवायु परिवर्तनले मार्गदर्शन तयार गरेको छ । तर देशको हावापानी अनुसार एलोमेट्रिक समिकरण तयार गरी नाप्ने तरिकाको लागि सूत्रहरू निकालेको खण्डमा यसको विश्वसनियता बढी हुन्छ । तर नेपालमा हालसम्म एलोमेट्रिक समिकरण तयार गरिसकिएको छैन तयारीको चरणमा रहेको छ ।

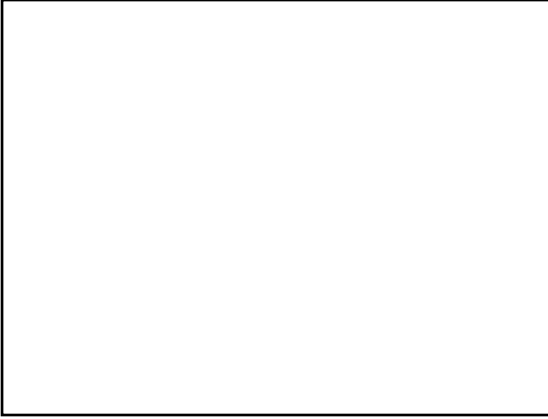
वनमा रहेको बायोमास आकलन गरिसकेपछि त्यसलाई कार्बनको परिमाण परिणत गरिनु पर्दछ । यसका लागि बायोमासलाई ०.४५ देखि ०.५५ को मानले गुणन गरिन्छ (Yang et al 2005, IPPCC, 2006) । तर मक्सर गरेर रुख विरुवाको बायोमासमा रहेको कार्बन परिमाण अनुमान गर्नका लागि ०.४७ ले गुणन गर्नु उपयुक्त मानिन्छ (Tewar A., Karki B.S 2007) ।

आकलन गरिएको कार्बनले वायुमण्डलबाट कति कार्बनडाइअक्साइड हटाउन सक्छ यसका लागि ३.६७ ले गुणन गरेर पत्ता लगाइन्छ (Pearson et. al. 2007) । तर यसको लागि प्रति वर्ग वा एउटा निश्चित अवधिमा वन कार्बनमा भएको परिवर्तन थाहा पाउनु आवश्यक छ ।

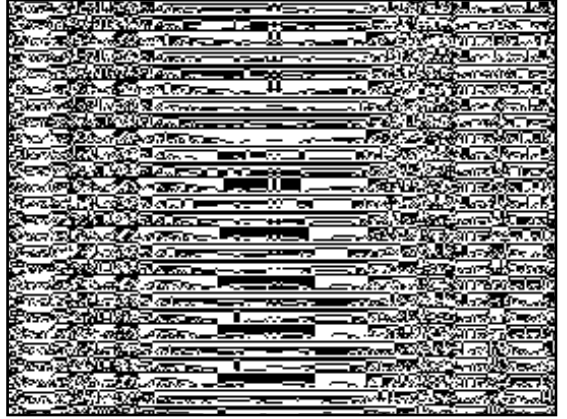
रुख तथा पोल एवं लाश्राको कार्बन निकाल्नको लागि मुख्य काण्डमा रहेको कार्बनको परिमाणमा ०.१५ ले गुणन गरियो भने पत्ता लगाउन सकिन्छ (MacDicken K., 1997) ।

#### सन्दर्भ सामग्री:

वन तथा वातावरण मन्त्रालय, रेड कार्यान्वयन केन्द्र, काठमाडौं, वन कार्बन मापन मार्गदर्शन, २०७१ ।



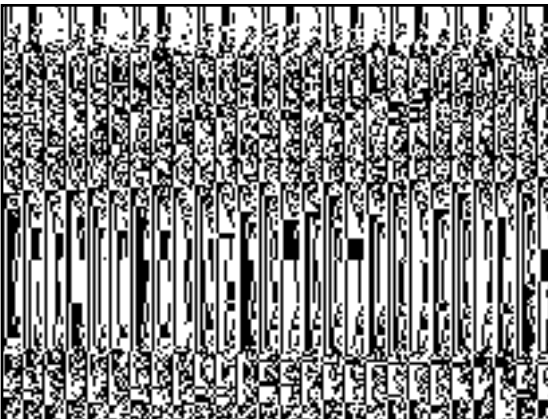
वन क्षेत्रमा सुशासन अभिवृद्धिको लागि टिम विल्डिङ तालिम, सौरहा, चितवन



समृद्धिको लागि वन परियोजनाको आयोजना निर्देशक समितिको बैठक, बबरमहल मिल्ला होटल, काठमाडौं



रेड कार्यान्वयन केन्द्रको आर्थिक सहयोगमा डिभिजन वन कार्यालय नवलपुरले निर्माण गरेको सेवाग्राही प्रतिक्षालय (जोलघर) तथा जाई घर

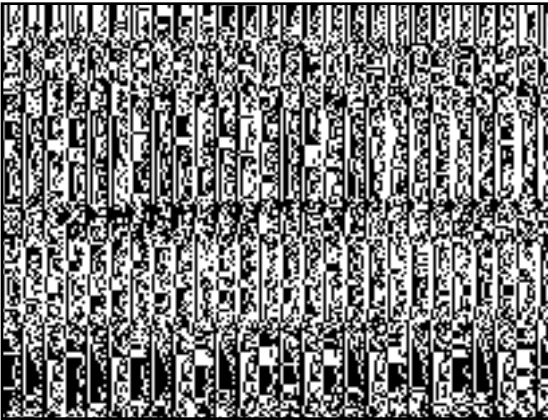


रेड कार्यान्वयन केन्द्रको आर्थिक सहयोगमा डिभिजन वन कार्यालय गौतमबुद्धले निर्माण गरेको तालिम हल

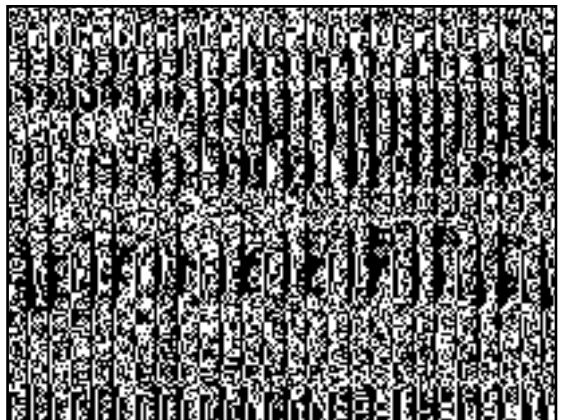
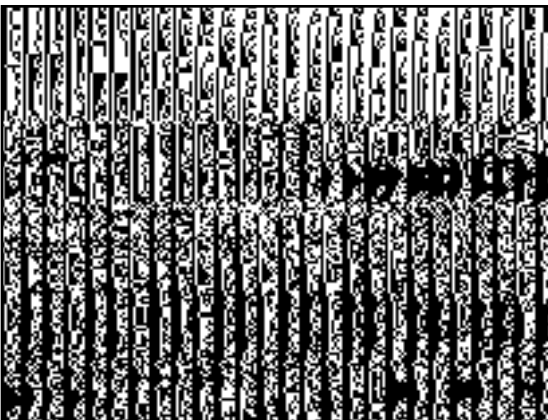




फिल्ड मिसनका क्रममा रुपन्देही जिल्लास्थित देवदह नगरपालिका भ्रमण



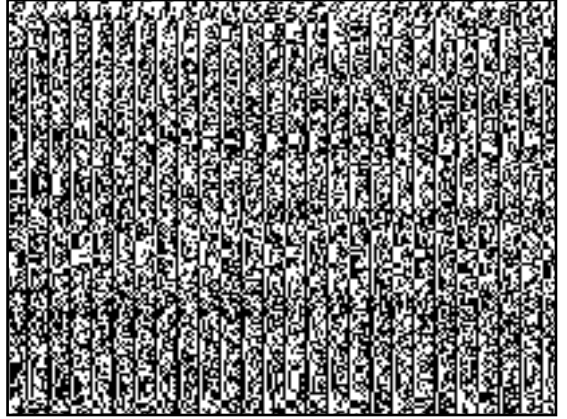
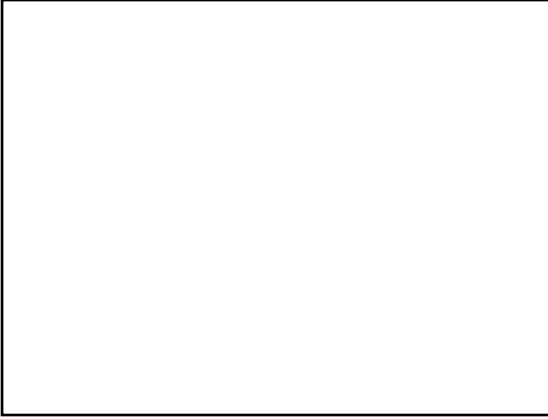
MRV Report Writing Workshop, वल्थली, काभ्रे



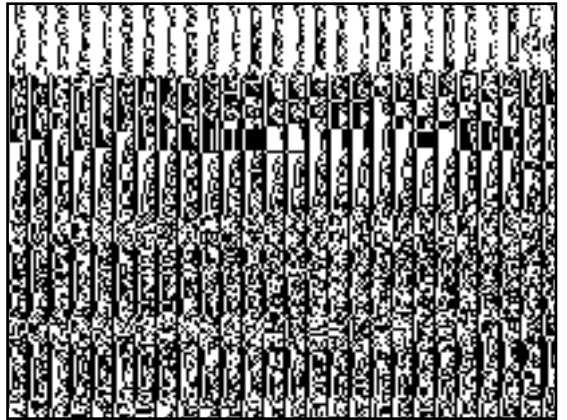
योजना तर्जुमा गोष्ठी, ल्यान्डमार्क होटल, दरवारमार्ग, काठमाण्डौ

लाभको बाँडफाँड योजना तयारी सम्बन्धि कन्सल्टेसन गोष्ठी, ईन्द्रेणी होटल, नयाँ बानेश्वर, काठमाण्डौ

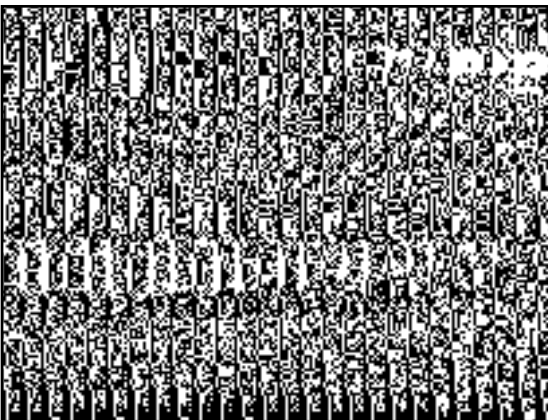




वन क्षेत्र, वन उद्यम एवं वनको विकाश विस्तार र व्यवस्थापन सम्बन्धि तालिम, धुलिसेल र नगरकोट



NFIS/SIS सम्बन्धि तालिम, बुटवल र कोहलपुर



NFIS/SIS सम्बन्धि तालिम, धनगढी र सिमरा

